

Wojciech Oczko
Cieplice

Biblioteka źródeł Słownika polszczyzny XVI wieku

Repozytorium cyfrowe tekstów szesnastowiecznych (w jednolitej transliteracji zgodnej z *Zasadami wydawania tekstów staropolskich (projekt)*, Wrocław 1955) – red. P. Potoniec, K. Opaliński

Dzieła matematyczno-przyrodnicze, medyczne i rolnicze

oprac. Anetta Luto-Kamińska, Krzysztof Opaliński

ISBN 978-83-65832-90-0 (całość)

ISBN 978-83-65832-06-1

strona: kt

- 1: Cieplice
- 2: grafika
- 3: Cum GRAtia & PRIVILegio
- 4: S. M. REgię.
- 5: grafika
- 6: W Krákowie/
- 7: W Drukárni Lázárzowéy/
- 8: Roku Páńkięgo
- 9: 1578.

strona: A2

- 1: grafika
- 2: IAńnie Wielmoż=
- 3: nému/ á mnie wielce Miłóściwému/
- 4: Pánu y Dobrodzieiowi/ Ięgo Mił:
- 5: Pánu Ołtáfijowi WOŁowiczowi/
- 6: Káłztellanowi Trockiému/ Wielkię=
- 7: go Księstwá Litewkięgo Podkánclę=
- 8: rzemu/ Brzếłkiemu y Ko=
- 9: brzyńłkiemu Stá=
- 10: roście. etc.
- 11:
- 12: grafika wie rzeczy mię przy=
- 13: wiodły Miłóściwy Pá=
- 14: nie/ ábym tu w Ruśi bę=
- 15: dąc/ o Cieplicách pił: Ię
- 16: dná/ żem ná ón czás po=
- 17: łány będac od KROLá
- 18: Ięgo Mił: przy W. M.

19: áby^m Iáworow^lkié widzia^l/ á Ie^g K. Mi^o.

20: iákie f^a/ y do czego dobré/ wedle potrzeby f^{pr}awę

A ij

da^l: g^dzie

strona: A2v

Przedmowá do I.D.

1: da^l: g^dzie má^luczki czás będa^c/ nietylkom f^{pr}á=

2: wy dostátiecznéy dá^c/ ále zgo^lá nic o nich godne

3: go powied^zieć nieumia^l. Druga/ zem t^ám przy=

4: iáchaw^lzy/ á lud^zi niemá^lo tráfiw^lzy/ żadnégo

5: nieznála^zl/ coby f^{ye} do Ciepl^{ic} álbo dobrze zrzá=

6: d^zil/ álbo ich porzá^dnie/ iáko ind^ziey czyniá/ v=

7: zyl. kotó^re to obiedwie przyczynie/ t^ák to ná mnie

8: wy^{ci}fⁿęly/ że w wielkie gorá^cá y w czá^lfy niepo=

9: godné/ z W. M. f^wym Mi. Pánem v wód tych

10: dni niewiele będa^c/ co f^a Ciepl^{ic}e/ y do czego do=

11: bré/ vkázá^{ci}em musia^l: lecz áby t^ák dostátnie/ á=

12: bym piérw^zému przedsięw^zięciu do^lyc v^{czy}=

13: nié mia^l/ trudno f^{ye} tym ch^lubić. Bo iáko^s sie

14: W.M. dobrze przypá^{tr}zy^l/ Kró^lá tego t^ák m^a=

15: drégo rozumowi wielkiému/ á we w^lzytkich rá=

16: dá^{ch} y di^lc^ur^fach (co ká^zdy przez poch^lé^bt^wá

17: przyzna) do^lkoná^lému/ t^ák trudno kotó^rego mego

18: rownia/ bieg^lość álbo vmieięⁿość/ do tego

19: przy^ś może/ áby f^obie przy nié^m f^{na}ć y s^rze=

20: dniá céⁿę przypⁱfá^c á przyw^lá^zczyć mog^lá. Cze=

21: mu/ á^{cz}eś f^{ye} W. M. po te czá^lfy dobrze przy^lu=

22: cha^l/ iákie rozmowy pokoio^wé/ iákie z Hi^lstori^y

23: powie^ści/ iáka o w^lzy^ltkich kráⁱach po^ltronn^ych

24: wiá^ldomość/ iáka w^lsp^ráw^lch Rycér^lkich d^zie^l=

25: ność/ ná Sad^zie^lch rzeczy rozbiéráⁿie/ w Rá^dzie

26: pilné á vważné wotowánia Conclufię/ chęć do

ławy

strona: A3

P. Ošťáfijá Wo.

- 1: ławy nieśmiertelný/ á Koróny téy rozmnože=
2: nia/ wniém ielt/ wlpominác ia niechcę: pewnie
3: wiedząc że W. M. Senatorem ták zacnym á po
4: ważnym będąc/ y iuż długim rzeczy zwyczajem/
5: praktykę łpraw nieomylną máiąc/ w łkrytłzych
6: niż ia, łprawách/ dobrześ tego doznał. Ale o tym
7: rzeknę/ że wnąłzych naukách/ którechmy zwielką
8: pracą/ część od Praeceptorów po łzkołách cudzo=
9: ziemłkich ieżdząc/ część zksiąg od włzytkich prá=
10: wie wieków píánych nábywáiąc/ trudno bár=
11: zo tákiemu ingenium wytrzymác możemy: gdyż
12: ná kthórą iedno profesłią przypádnie/ w káždey
13: iáko dómá: y bywáiąc więc ówo cí/ co łye Vni=
14: werłáliftámi zowią/ co po wierzchu o rzeczách
15: coś tám/ przed profłszémi mówią: Ale náłz Pan/
16: ták o włzytkich z fundámentu/ iż w Świętym
17: pímie/ iáko mądry á łtáteczny Kátolik/ w Prá=
18: wie/ iáko ów/ co Naukę z Praktyką á z piękną
19: wymową złączył: w Dzieiách dawnych y ni=
20: nieyłzych/ iáko ten co czytał/ y przez dziwne łzczę=
21: ścia łtopnie bieg lat łwych piérwłzy. przepędził:
22: A o rzeczách przyrodzonych/ co Hiftoriám Ná=
23: turálem zowiém/ która w się żywióły y to co z
24: nich pochodzi zówárłá/ kiedy mówić pocznie/ z=
25: tym łercem y ztą gotowością/ iákoby Diołcori=
26: dá álbo Theophráftá z ręku dopiéruczko puścił:

strona: A3v

Przedmowá do I. D.

- 1: Ziół/ kámienia/ drzew/ kruzczów/ y rzeczy do lé=
- 2: karłtw/ które nam álbo Indije pofyłaia/ álbo tu
- 3: domówé polá rodzą/ przezwiłká/ j włafności ták
- 4: vmié/ iż między námi/ cófmy tego profesliá czy=
- 5: nić powinni/ o tákiego trudno: czy przeto/ żefmy
- 6: tych lat bárzo fą ołpáli/ á do wiadomości rzeczy
- 7: thych nád miárę leniwi: czyli/ że máterija tá/ w
- 8: którýby Medicy dobrze ćwiczeni być mieli/ do=
- 9: ftátków y przyrodzonego dowćipu wielkiego po
- 10: trzebuie. Co wżyfłtko/ iż fye w Pánie nálfzym ták
- 11: pięknie przy práwie Królewłkich przymiotách z=
- 12: gromádziło/ náurzeli/ ćwiczeniuli/ iefli téz for=
- 13: tunie/ álbo tym wżyfłtkim záraz/ przypifác to
- 14: potrzebá/ mówić nie rzecz moiá: To iedno przed
- 15: W. M. wfpomióne/ iż gdym ták Królowi mą=
- 16: drému/ ná ón czás doftátniéy ípráwy niemogł
- 17: dáć/ żalu bym był ináčéy nie vfkromił/ iedno tę
- 18: pracą podiáwłfzy/ ábym/ do czego Cieplice dobré/
- 19: y iáko ich vzywác opifal: Azwłafzczá owému fye
- 20: nierządowi podziwiwłfzy/ że ták wielé ludzi/ czá=
- 21: fem téz y znácznych/ tych to Cieplic vzywáiac/ á
- 22: ieden ná drugieğ powieść/ iáko ślepy zá ślepym
- 23: iádác/ áni kiedy począc/ áni iáko ich vzyć/ álbo
- 24: kiedy przeltác/ do tąd nieumieią. Co iednák ná=
- 25: ízych ludzi wielkim niedbálftwem/ á iákoby dá=
- 26: rów od Bogá nam dánych/ wzgárdą íie dzieie/

strona: A4

P. Oštáfijá Woło.

- 1: że áni tego do tąd v nas opifano/ áni fye o tho
- 2: ftárano/ iákoby rzeczy ták bárzo potrzebne w
- 3: więtfzėy cėnie były. Bo w iákiėy fą teraz cėnie/
- 4: W. M. fam raczyłeś ťie temu dobrze przypá=
- 5: trzyć/ iáko Ciepliczna káłuźá/ błotá wewnątrz
- 6: y około/ pełna/ ták/ iż rynłftok cudniėy v ludźi
- 7: chowáią/ niź my tę wodę: którą BOG/ iáko
- 8: łkarb nieofzácowány/ ludźióm do zdrowia dał.
- 9: A v pofttronnych ludźi w iákim to kochániu/ w=
- 10: łpomináć ia niechce: gdyź nie iełt żaden/ który
- 11: ťie iedno zá gránicę domową wychylił/ któryby
- 12: łie nienápátrzał/ iáko mármorámi/ moťiádzem/
- 13: y włzelákiemi doftátki mieyfćá tákıe fą ochėdo=
- 14: żónė. Ale awa zechce Pan bóg/ że Król náłz ták
- 15: mądry v nas/ którym ťie cnotá/ dźiėlnoť/ y
- 16: włzyłtká opátržnoť/ o iėzyk opárlá/ włálnėy
- 17: cnoćie y cáłėmu rozumowi łwá cėnę vftáwi:
- 18: á rzeczy tė/ którė zdawná popráwy wołáią/ fam
- 19: w łwá klóbę wpráwi. Przy czym (ácz tho od
- 20: ćieńłzėgo końcá) áby ťie tėź y tego mieyfćá vza=
- 21: liwłzy/ Cieplice ochėdożyć/ á do vzywánia lep=
- 22: łzėgo nápráwić rołkazał/ y pámiátki/ y Bogo=
- 23: módlłtwá wiecznégo/ byłáby rzecz pełna: po=
- 24: nieważ fą ták ludźióm pomocne/ iż choróby od
- 25: Bárwiėrzów y Doktorów porzucónė/ á inłzėmi
- 26: Lėkárłtwy iuź práwie vmordowánė/ y przez

vprzy=

strona: A4v

Przedmowa do I. D.

- 1: vprzykrzenia/ y z wdzięcznością iákąs/ vléczy=
- 2: wác zwykły. Co ábym przed W. M. powtá=
- 3: rzác miał/ wielé/ y iáko trudnych chorób ludzie
- 4: tám tych czáfów pozbyli/ niewiém coby potym:
- 5: gdyżes W. M. y od támtecznych obywatelów/ y
- 6: od tych lámych co thám wielką á nieśpodziáną
- 7: pomoc bráli/ náfluchác sie raczył. Odfyłam
- 8: tedy té Książki do W. M. Páná á dobrodzie=
- 9: iá śwého Miło: z których iefli co godnéy á po=
- 10: mocnéy rády wezmą ci/ co cieplic używác chcą/
- 11: nie mnie/ ále W. M. niech zá tho powinni bę=
- 12: dą. Którémi to Książkami/ wiem ia pewnie/
- 13: że káždy z tych który sie w téy máteryéy kocha/
- 14: contentowác sie będzie mógl: gdyż niemálz
- 15: quęstiéy od owych/ co o Cieplicach po Lácinie
- 16: piáli/ díputowánéy/ któraby sie tu/ choć krót=
- 17: ko/ y ktemu ięzykiem Polśkim/ do takowych rze=
- 18: czy niepráwie zwyczajnym/ odpráwić niemiála:
- 19: á iż to ięzykiem náłzym/ nie prózna chlúbá/ ále po=
- 20: żytek pośpolity/ przed oczymá był: bo ábym w Lá=
- 21: ćinłkie słowá tak zubożéc miał/ iefzcze tego nie=
- 22: dośtátku ná sie być niebaczę: owłzem wiem to
- 23: pewnie/ że tho śnádniéy/ wymowniey/ y śzyrzéy/
- 24: Lácínłką mową vdácby fye mogło: lecz że Pol=
- 25: łkie Cieplice/ niech po Polśku mówią: á tłumá=
- 26: czá zániechawłzy/ náłzym ludziám/ lámym w śwéy

prośto=

- 1: proŝtoćie conavyteczeniéyŝe będą. A ia/ ktorym
- 2: W. M. ŝwemu Miło: Pánu y Dobrodźieiowi
- 3: ŝłużyć/ y Bogá/ áby W. M. ná czáfy wieczné
- 4: błogóŝláwił/ proŝić/ zawždy powinien/ z łáfką
- 5: ten mały vpominek ábyŝ odemnie przyiąć ra=
- 6: czył/ profŝę. We Skle v Cieplic/ Dźieŝiąte=
- 7: go dnia Lipcá: Roku Páńŝkiego 1578.
- 8: W. M. ŝwemu Miło: Pánu zówždy
- 9: ŝłużyć gotow/
- 10: WOyćiech Ocko
- 11: K. I. M. Medyk.

B

strona: 1

1.

- 1: Cieplice.
- 2: grafika
- 3: IEplice ięzykiem
- 4: náŝym przeto ŝą názwáné/ iż
- 5: z meatów źiemnych idąc/ pá=
- 6: rę ciepłą z ŝiebie wypuŝczá=
- 7: ią/ y iáko ŝtámtąd płynąc cie=
- 8: plemi ŝye być pokázuią/ ták to
- 9: coby wnie wpuŝczono/ zágrzé
- 10: wác á oćieplác ŝą powinné:
- 11: Rzecz niemálegó podźiwienia
- 12: pełna: iż z źiemię gdzie źimná początek y mieyŝce być
- 13: miáło/ ciepłá ŝyę tákié náyduią/ które wiecznych ogniów
- 14: á ŝtudnic nieprzebránych nam znák pokázuią. Bo kto
- 15: ŝye chce przypátrzyć okręgowi á porządkowi náтуры téy/

- 16: (którą od Bogá pięknie á porządnie włádzoną być/ by
17: śnać był nagłupłzym/ widzi:) naydzie/ że w rozdziale ży=
18: wiól/ w źiemni tylko źimno/ á nie co inłzego/ ząwierác fye
19: miało: á iáko źiemniá/ do rzeczy pod Niebem wżyftkich
20: przyrownána/ ielt naniźła y nagrubiła/ ták téż w śrzod=
21: ku będąc połádzóná/ napługáwłza y naniepożyteczniey=
22: śza być miałá: przedsię iednák Pan Bog/ który nic ie=
23: dno bárzo dobrze vczynić niewmie/ do pożytku thák ią
24: człowiekowi obrócił/ iż/ która śłufznie miałá przekłętą
25: á nieplódną być/ błogofławioną á żyzną/ w rzeczách
26: z niéy pochodzących/ śam vczynił. Bo byłmy zboża/ drze=

B ij

wá/ roz=

strona: 1v

Cieplice.

- 1: wá/ rozmaíte źiołá/ owoce/ ptáftwu/ bydłu/ y inłzym
2: rzeczam żywiącym/ ku pożytku ludzkiému dánym/ ná
3: then czás mimo fye puścili/ temu fye nam przypatrzeć
4: niepomału godzi: że ztámtąd gdzie Śłońce nie docho=
5: dži/ áni wiátr wdźięczny przewiéwa/ áni rośła niebiefka
6: pokrąpiác może/ wewnątrz práwie nayduią fye zacné á
7: bárzo pożyteczné kruzce/ drogié kamienie/ y wody/ któ=
8: rych tylko łáma opátrznóć Boża/ á nie rozum ludzki/
9: ogárnać może. którą tu opátrznóć Bożą/ ielli w czym/
10: tedy w tych Cieplicach ná then czás obácmy: iż ie dał
11: Bog ták pożyteczné á zdrowiu ludzkiemu pomocné/ że
12: żadne lékarśtwo śnać od ludzi czynioné/ pewnym choro=
13: bam/ prędfzym á beśpiecznieyłzym rátkiem być nie=
14: może: czy prze to/ aby fye imperfectia á śłáboć rozu=
15: mu náłzego vkazálá: czyli/ áby człowiek łáfkę Bożą ku
16: rátowaniu śiebie/ w vpadku ząwždy gotową znáł y wi=

17: działa? Któremu to wypadkowi/ że natury náfze podległé
18: fą bárzo/ oto sam lékárftwá im rozmaíte podał/ y ták do
19: nich chęci człowiekowi spráwił/ iż ktoby niechciał cho=
20: roby rátowác/ á z niéy siebie y drugiego dźwignąc/ ie=
21: fzcze nie był widzian: bo by też z sprófności fwey nabár=
22: źiey niechciał chęci do zdrowia á pokrzepienia go przy=
23: łożyc/ chorobá która za káżdym żywiącym chodzi/ fámá
24: do tego wftáwicznie ciśnie. A gdy fye iefzcze obeyźrzy/ że
25: niemoc/ álbo on ból/ śmierć ták bárzo ftráfzliwą á nie=
26: odwłócną zá sobą prowadzi/ kthórey prace á dowćipu
27: niewżywie? áby rázu złego wśzedł/ á od thák rzeczy/ ná=
28: turze fwéy przykréy/ co nadáley być mógł? Mędrfzych
29: fye w tym rádźi/ wśzyftkę biegłość/ wśzyftkie myśli fwe
30: do tego znośi/ áby nic mimo fye niepuścił/ bądź w do=
31: mowych/ bądź w cudzoziemfkich rzeczách/ coby choroby
32: odpędzić/ á zdrowia rátuiąc/ żywotá przedłużyć mogło:
33: ták/ iż mu nie ieft przykro wżyc rzeczy gorzkich/ do pićia
34: niewdźięcznych/ do ftrawienia niepodobnych/ byle tylko
35: choroby wypędzenia nádźieię kto podał. Nie ieft y tho

trudno/

strona: 2

Cieplice.

2.

1: trudno/ zá góry/ zá morze iáchác/ álbo pośláć po rzeczy
2: rózne/ po korzenie/ po drzewá/ po owoce/ albo ich foki/
3: tym kráiom w których fye rodził niesłycháné: gdzie/ nie
4: będzie drogo/ by fnać wśzyftki pieniądze dáć/ zá perły/
5: zá kámiénie/ zá Iednorózce/ zá Bezoáry/ byle tylko zdro=
6: wiu co pomocno było. Lecz iż thych rzeczy pomoc ná
7: rozumie á rozśádku ludzkim fye záfádźiła/ przeto mniéy
8: czáfem wżytku chorobam/ niželmy fye fpodźiewali/ przy=
<http://rcin.org.pl>

- 9: nośi. Bo kto ieſt z Medyków/ coby ie dobrze á doſkoná=
10: le ofądzić/ álbo (co więtfza) miedzy łobą pomiárkowa=
11: wízy/ do náture przyſtoſować mogł? gdyż w owéy Dy=
12: ſputáciyey/ kthóráłmy o Merkurijufzu mieli/ náture á (*margin*) [In Li. de mor bo Gallico.](#)
(-)
13: włafności ſye iego pilno przypátruiąc/ okázác ſye mo=
14: że/ iáko różne rozumy náſze/ różnym chorobam/ różnych
15: czáfów/ z różnemi przypráwy/ y z różnym théz effectem
16: lékárſtwá nádować/ y dáwać muſiały. Co iż ieſt/ ſiá=
17: dło ná fundámenćie wynáláſku á rozſádku rozumu ná=
18: ſzégó/ w vpátrowániu rzeczy przyrodzonych thák bárzo
19: ſlepego/ tedy doſkonale nic ſtánović/ áni do vżywánia
20: ták ſtátecznie podác ſye niemogło: áby nie co wiek/ á
21: ſnać nie co dzień/ w onychże łámych rzeczách/ odmiáná/
22: á różny do vżywánia ſpołob/ nie muſiał być ſzukan.
23: Do czego ábyłmy Hipokrátowych/ Gálenowych/ y in=
24: ſzych czáfów niewſpomionęli/ łámi tylko náſze obaczyć
25: nam dádzą/ thenże gwáiak/ też Sáſłę/ iáko z różnych
26: miar/ choć ſą niedawniuchne dáwáćiełmy zwykli: y ká=
27: źdy który ſye nam poſlednieyſzy być zda/ z tym przyrze=
28: kániem/ y z temi wywody/ że iuż porządnieyſzy/ medr=
29: ſzy/ y do zdrowia pożytecznieyſzy/ ſpołob wynależion być
30: niemoże: gdyż máło nie co máluczki czás ináczey niż
31: pierwéy/ zda ſye nam być lepiéy. A nie tylko w tych co
32: niedawno do nas przyſzły/ ále ſnać we wſzyłtkich onych
33: łtárych. Biedne Veratrum/ któreg^o kilku tyſięcy wiek łá=
34: mego vżywał: Náſz/ moczy/ wytłacza/ deſtilluie/ w quin=
35: tę effencyą/ w Extráctie/ w Elixiri/ w dźiwne Oleyki/

Cieplice.

- 1: w páftiłły obráca: ták/ iż y nád rzeczą proftą wfpokoić
2: fye niemoże/ áni ná onych piérwłżych vzywániu przeftá=
3: wác chce. Co áby nam trzebá gánić/ iż człowiek pomo=
4: cy więtfzý/ á vzywánia zdrowłżego fzuka/ nie trzeba: ie=
5: dno to obáczyć trzebá/ iáka imperfectia á niedoŃtátek w
6: rozumach ludzkich záváždy przebywał/ iż w tym ná co fye
7: nawięcey vładza/ y fłufznie vłádzác má/ áby zdrowia czá
8: fu potrzeby porátował/ ieft ták głupi á nieuŃtáwiczny/
9: iż zgołá nic fye vmiéc nie zda. Bog łam tylko we wlyzłt=
10: kich fprawách fwych dołkonály/ tákie nam Cieplice po=
11: dał: kthóre nád podobieńŃtwo z źemie wytryfnáwłzy/
12: bárzo pożyteczné á nigdy nieodmienné vczynił. Co áby
13: ták był/ y komuż dowodu trzebá? zwłázczá kto álbo
14: bywał w kráicach obcych/ álbo przynamniéy/ iefli mu fię
15: czytác niedoŃtáło/ fłychał/ iż Cieplice Ńwiętą á zacną w=
16: ŃzyŃtki kráie do zdrowia rzecz máią: nie tych tylko/ ále ó=
17: nych z kthóremi nam dzieiów opiłanie podáné łą/ czáfy:
18: ták/ iż poczáwłzy od Greków/ Plato ie záléca/ dobrze
19: przed nim Homerus/ y infzy których piłmá rzeczy tych (*marg*) [In Critia. In OdifŃea 8.](#) (–)
20: dotykác fye mogłly. Stámtąd gdy fye Piłmá y Rozum
21: z PáńŃtwem do Rzymu przenióŃł/ iuż nie wzmiankam/
22: ále zalotóm/ vzywániu/ á opiłaniu Cieplíc przypátrzyć
23: łie możem: gdzie nie do teğ cię wiodę/ ábyłmy fię przypá=
24: trowác mieli/ że Cieplice od ták Ńtárych Mędrców opi=
25: łáné/ w dawnym vzywániu były: ále tego ná ten czás
26: chcę/ ábyŃ widział iáka moc á opátržnoŃc Boża/ że to co
27: raz vczynił/ w tymże mieyłcu/ tymże porzádkiem/ y w
28: téyże dołkonáloŃci fye náyduie. A tho co my wedle dow=
29: cípu náłzég czynim/ by nawárowniéy/ by namifterniéy/

- 30: leći/ á zá czáfem ginie. Do czego niechći nie przywodzę
31: rzeczy wielkim kofztem á sílá ludźi robotą czynionych/
32: które gdzie teraz? gdzie Bábilon? gdzie Atheny? gdzie
33: Lácedemon? gdzie ón dawny á bogáty Rzym? gdzie
34: náíz wielki á násiádły Kijów? robotá tho byłá ludzka/
35: która iáko słáby fundáment rozum íwóy/ ták téż słábe

pořtěp=

strona: 3

Cieplice.

3.

- 1: pořtěpki/ á słábszą íeřzcie dořkonálořć ábo trwálořć mie=
2: wa. A góra álbo řtruzká namnieyřza z ónych co íe Bóg
3: zbudowáł/ Coř nietrochę trwáľřzého nam řye widźieć
4: dawa/ íż w puteolu tylko mieyřce w kthórym kofztowné
5: budowánia bywáły/ á Cieplice pořděię: Téż co pořđetim
6: Sybille ónéy Rumany ták zacne y budowné łáźnie tám
7: řye rozřypáły/ y íedno ich ořtátki řtoię. á Sudátorya/ y
8: páry goráćey mieyřcá/ téřz wláńnie co y pořđetym były.
9: Páłaców Ciceronowych/ kthórych řye niemogli wychwá=
10: lić wřzyřcy/ y řciány řnac niewidáć: wody pořděię po=
11: řtáremu/ téřz/ tákiéřz/ y óneyze wláńnořci być nieprzeřtá=
12: řy. Táķze w Rzymie/ w Witerbie/ w S'enie/ w Luce/
13: w BOnonijéy/ w Padwie/ we Fráncijéy/ w Szwáycá=
14: rach/ w Niemcéh/ w Węgrzéh/ y po íńřzych mieyřcách
15: óné wody co íe nam Plinius/ Strabo/ Liwius/ Kolu=
16: mellá/ GAlen/ Wİtruwius/ y íńřzy zálécáli/ ázaż nie=
17: wieczné być wiémy? przypátruiąc řye temu/ że ci pořđ
18: kilkiemnářcie řet lat íe zálécáię/ z dawného pořđ řobą
19: od ludźi dořwiadczenia: ták/ że ónym w tám tych miey=
20: řcách nie nowe/ á nam bárzo řtáre okázáć řye mogą/ po=
21: chob nam nie máły/ do łáľki Bożey á nieodmiennéy o=

- 22: pátřznóści vvažánia/ podawájąc: gdyż y ná thymże
23: mieyfcu/ y z tąż włańnoścíá/ iáko óni opifáli/ do tąd y
24: ná potomné czáfy ie być baczym. á łáfi gdzie mieyfca
25: gdzie ich mniéy/ niż óni opifáli/ widziém? to fye działo
26: cześć że niektóre były kofztem wielkim kánnałami pro=
27: wádzoné/ á w tym zámiełzaniu á zubożeniu wiekow zá=
28: niedbáné: cześć że prze ospáłość á leniřtwo niektórych lu=
29: dži/ te co były przywodzoné dopuścił niedozór zámulić
30: á záválic fye: iáko to znácznie w Rzymie/ y ná infzych
31: wielu mieyfc widziémy. Lecz te które do tąd zátřzymá=
32: ło vżywánié ludzkié/ ni mieyfcá/ ni włańności vtrácić fie
33: zdadza: gdyż tymże řtrumieniém ćiekąc/ też włańność/
34: y tóż ciepłó álbo pářę máią. ktora to pářá y ciepłó iż ie
35: od infzych wod rózné czyni/ lámá ieft: co y naprořtřzégó

do téy

strona: 3v

Cieplice.

- 1: do tey myřli przywodzi/ áby thegó przyczyny řzukájąc/
2: Bogu/ który naturze porzádek nieodmienny czyni/ przy=
3: piřac tho muřiał. A iżby fye ogládał iáko ná fię řam/
4: gdyż tu Pánem po Bodze rzeczam w náturze tym ieft/
5: ták na tę naturę rzeczy tákie z řiebie podawájącą: wktó=
6: rey/ iż ze czterzech żywiól w ćiele/ á z duchá nieřmiertel=
7: négó zložón ieft/ czym ieft/ y co to zá żywioly/ áby my=
8: řlił/ ogień/ wiátr/ wodę/ y źiémię: z których/ y iego/ y
9: wřzyřtkich infzych rzeczy żywiących/ iřtnóć ieft zložóná:
10: iż w nię fye zász/ kiedy křefu řwégo dóydźie/ rozřypác mu=
11: ři. A iáko źiemiá/ y iemu/ y wřzyřtkim infzym rzeczam
12: dořtáteczenie zložonym á żywiącym/ máterialnym począ=
13: tkiem ieft/ ták przy ořtátniéy řkaźie/ iřtnóći každey řwá

- 14: w się część biorąc/ okázuie to/ iż ieft podporá/ początek/
15: á iakoby fundáment wżyftkiégo: czego względem Poé=
16: towie y Philofophowie/ mátką ią wżyftkich rzeczy zwá= (marg) Plato. Hefiodorus. (-)
17: li. co áby niemádrze/ kto przéczyć będzie? iefli ná potrze=
18: by żywności á nágości náłzény fye obeyźrzy/ zboża/ żio=
19: łá/ korzenia/ bydło/ ptáftwo/ owoce/ pokármowi y pićiu
20: rzeczy rozmáite. á chcemy włéść gdzie nas więc łákóm=
21: ftwo wypcha/ głębiéy/ fład Złoto/ Srebro/ żelázo/
22: kruzce/ kámiénié drogié/ y infze bogáctwá: fład morzá/
23: rzeki/ co łą do bogactw przednié gościńce/ y do rozmno=
24: żenia pánowánie drógi: fład zdrowé źródłá/ co do ży=
25: wota piérwży fkarb ieft/ iefli nie z żemie? fład Ciepli=
26: ce/ coby temi rzeczámí człówieká rozetkánégo/ á w cho=
27: robie vpádlégo/ ráutowác mogły/ iedno z żemie? Cze=
28: mu/ wierzę że flupá álbo kámiéniá dziwniéyfy będzie/
29: coby fye przypátruiąc bárzo dziwić niemiał/ iaką odmiá
30: ną/ á którym porządkiem/ tho náturá z żemie wżyftko
31: wywieść może/ iż iednáfz łámá żemiá z włáfnóści fuchá
32: á żimná/ tylé rzeczy iednoftáynych/ á bárzo z nią różnych
33: rodzić vmié: bo bym opuścił/ iáko wżedfzy ládá w ogró=
34: dek nietylko kwiećia cudności/ co ich y Sálomon ftro=
35: iámi fwemi niefztychował/ nietylko wonią/ wzroft/ ko=

rzeń/

strona: 4

Cieplice.

4.

- 1: rzeń/ lift, łodygá/ kwiat/ żiarnko/ iedno od drugiego ró=
2: zné. Ale choć ná iedney grubce/ Piołyn/ Wilcze łyko/
3: Portuláká/ Biełón/ Ogorek/ Lákrycyá: iedno gorzkié/
4: drugié flodkié: iedno barzo gorące/ drugié nád miárę żi=
5: mné/ rolfé/ á rościeniu y włáfnóści fwéy/ fok ciągną:

- 6: z iednégo mieyfcá piędzią od siebie rozładzonégo/ iáko
- 7: łtrumięniów dwa albo trzy/ wóniéy/ łmáków/ ciepłá/
- 8: y łkutkan róznégo. w czym Xiąg wielé nie wlpómináiąc/
- 9: á kto niedoznał/ że y v nas po wielu mieyfc/ wód thák
- 10: rózných dofyć? iż od iedney bydło tyie/ polá rodzą/ rolfy
- 11: wdzięczné wltáią: á od drugiéy/ nietylko człowiek nie
- 12: zdrów/ ále Lin/ á łnac y wąż wpułzczóny/ zdechnąc mu=
- 13: ši. O czym ktoby łye náczytác chciál/ Plinium/ Soli=
- 14: num/ Melám/ Senecam/ y inłzych/ wolno/ gdzie wy=
- 15: liczáią wód džiwných bárzo wielé: v Tárácyny łtudnią/
- 16: z którój kto łye nápił/ ofzálawłzy vmrzéc mušiał: w Trá= (*marg*) [Virtuuius. Seneca.](#)
[Plinius.](#) (-)
- 17: cijéy ieżioro/ którój ktho łkofztował/ nieodwłócznie v=
- 18: márl. Cychros ie óni zwali w Arkádyéy źródło/ w Li=
- 19: dyéy ieżioro (Nimph ieژیórem miánuią) co ryby żywi/ á
- 20: ludzie zábiya. W Niemcéch w Heilpoganie náyduie łye
- 21: wodá kwašna/ którój to ludzie do rózných potrzeb vzy=
- 22: wác zwykli: á ptak byle iéy zákušil/ záraz zdechnie.
- 23: támże pod górą Rámeburg Ochrá rzeká/ bierze w się
- 24: łtrufkę: która w ónym mieyfcu ledwié ryby poczuwłzy/ (*marg*) [Agricola.](#) (-)
- 25: zdycháią. takže v Sale rzéczká w ieżioro wpada/ co ná
- 26: čás ryby zábiya: y inłzych tákich wód wielé/ kto niełty=
- 27: chał? iedno téy róžnošci/ z iednéyże žiemie/ y częsem z ie=
- 28: dnégóz mieyfcá idácéy/ kto łye wydžiwić mógl? Pod
- 29: Seną w Awiniowłkiey káluży/ ná dwu piędzi od siebie/
- 30: dwie źródle záraz wypadáią: iedno zbytniégo žimná/ á
- 31: drugié nieznošnégo gorácá: y trzy rózne wody/ iedná
- 32: kručzu šiarczánégo/ druga miedžiánégo/ trzecia želá=
- 33: znégo/ y inłzych dofyć tákich/ którój podžiwienie tylko/ á
- 34: niewważenie przyczyn/ nam w głowie zołtawowác zwy=

35: kły. które to naturá/ czáły wiecznémi/ w tychże miey=

C

fcách/

strona: 4v

Cieplice.

1: fcách/ z tąż przyládá/ mieć chce: iż flóna/ fląd iedno i=

2: dzie/ ząwždy flóną: síarczána/ ząwždy síarczána: go=

3: rąca/ ząwždy gorącą: przeto/ iż naturá tá to w głąb me=

4: atów ziemnych tylé rzeczy ząwárłá/ iléby ich człówek nie

5: tylko do potrzeb/ ále y do podziwienia mógl mieć ná=

6: zbyt. O czym ácz Philozophowie dyfputuią fzéroko/ y

7: fubtylnie bárzo: ále iż rzecz ieft lámá przez się znaczna/

8: co nam po dyfputáciách? które to dyfputácié iákoby w (*marg*) [Arist: in Phi: in metheo.](#)

(-)

9: rzeczách takich być miály/ co zwiérzchownemu fye vzná=

10: niu niezwykły podáwác. Ale to/ gorąca wodá z ziemie

11: idzie/ tedy musí byc ogień co ią tám grzeie? pewnie że

12: musí. kwásna wodá/ á ięzyk od niéy cíerpniąc/ czuie

13: ímák háłunowy/ tedy tám podobno háłun ieft? możem

14: wierzyć przez podobno: smierdzi y kurzy fye síarką wo=

15: dá białá/ á srebro w nię włożywfzy/ czérni? to iuż nie

16: trzebá y przyczyn do poznánia wiécéy/ gdyż fye tho ná

17: oko podawa/ że wodá tę włáfność z fobą niešie/ którą

18: w ziemi/ fląd płynie/ wzięłá: á tám z takiégo fye mea=

19: tu wzięwfzy/ przez żyły idąc/ też włáfność z fobą przy=

20: nioflá. á iżby sięgác tego/ kto tám síarki/ háłunu/ wi=

21: treollum (zowią koperwáferem náfzy z Niemieckiego/

22: iákoby Miedziáną wodą) wapná/ popiołu/ nápty/

23: kruszców/ y żużeli ich rozmáitéy nákladł: á do tego kto

24: y ogniá przydał/ á óné tłuściości záпалиł? Ani tego/ po=

25: łożywfzy to zá rzecz niewątpliwá/ że ziemiá ieft iáko má=

- 26: tká á fundáment/ y początek rzeczy tych/ które nam do
27: rąk przychodzą/ máiąc w łobie wżyftkiégo táki fład y
28: początek/ iż wżyftkie infze żywioły iákoby w się zówár=
29: łá: nie ná deſpekt żywiołóm infzym/ iáko niektórzy mo=
30: wią/ ále ná chwałę Bożą á wyſławienié Niebá/ áby fie
31: to widzieć dáło/ iefli ziemiá/ którą ſądżim plugaftw iá=
32: koby wżyftkich ſtokiem/ tylé dziwnych á znacznych rze=
33: czy ma. Co rozumieć mamy o Niebie/ kthóre wiewtſze/
34: trwálſzé/ y doſkonálſzé ieft? Sphéra álbo okrąg ognia/
35: okrąg wiátru/ okrąg wody/ tylko tho w łobie ma/ co

którému

strona: 5

Cieplice.

5.

- 1: którému z nich należy: ále ziemiá oto/ máiąc być czwar=
2: tą częścią tych trzech/ czemu w łobie wżyftki zówárłá/
3: że ma w łobie ognie/ wiátry/ wody/ kruſzce/ y iákoby to
4: wżyftko/ co wżyftkié podniebné mieyſcá mieć mogá?
5: ieft tak: y to to ieft/ co Philozophóm wielką trudnoſć
6: czyniło/ bádáiącym fye o rzeczy początku á poſtánowie=
7: niu/ chcąc to przyſądzić dziwnym wymyſłóm/ háρμο=
8: niéy/ á zgodnému włożeniu/ próſzkowi w prómięniach
9: fye ſłonecznych błýfkaiácemu/ zgodzić z niezgodą: któ=
10: ra po wſpokoieniu rozpędziła á włożyła rzeczy/ áby lek=
11: czeyſzé ku górze idąc/ z ziemié iáko z fundámentu pocho=
12: dżily/ á to co fye zá fładem ich vrodziło/ w nięſz záſ/ iá= (marg) [Ariſt: in Phil. De
ort: et int. \(-\)](#)
13: ko w grób pówinny/ obracáło: powiedáiąc/ że iednégo
14: powítánié/ vpadek drugiégo. á vkázuiąc garſć ziemié/
15: że z niéy dżieſięć wody: z garſci wody/ że dżieſięć wiá=
16: tru: z garſci wiátru/ że dżieſięć ognia fye vrodzić mo=

- 17: gło: ták/ iż co lekczyfzé á subtylnieyfzé ciáá/ więcéy ży=
18: wioły subtylnieyfzéy w się biorąc/ do kréfu fwégo przy=
19: fzedfzy/ w tóz fye zás/ fład początek bráły/ obracáią. y
20: táką odmiánę oni w rzeczách wídząc/ początek rzeczam
21: z źemie podawáli/ z którój fáméy/ y żywióły infzé pow=
22: ftáwác fie im widziały. Co áby ná wzrok nie ták/ że rze=
23: czy z źemie pochodzą/ á máiąc w łobie żywiól infzych
24: fład/ y krefu fwego dofzedfzy/ y zguby fwéy doczekaw=
25: fzy/ w nią się zás rozfypác mułzą/ przyznác fye to muśi/
26: wźiawfzy ná przykład wfzyfłki ciáá/ káždé bydlę/ álbo
27: káždé drzewo: które záczałfzy fye poki roście ná źiemii/ (*marg*) XII. Metaph: Pla: in
Thim: (–)

- 28: bierze pośilek z wody/ z dobrégo wiátru/ y z ognia óné=
29: go Niebiefkiégo/ który iftność rzeczam wfzyfłkim da=
30: wa: która to iftność kiedy od niéy fye oddali/ drzewo ży=
31: wiácé/ álbo rzecz óná/ iuż tym być/ czym była/ z óftá=
32: tnią zgubą fwą/ poprzeftawa. Co ácz w káždéy rzeczy
33: widziém/ ále tóz tylko drzewo ták cudné/ y wedle fłádu
34: żywiól w ozdobie fwéy żywiácé/ podciawfzy/ dopuścmý
35: niech ták wmiéra: to co z żywiól było/ w téfz fye zás obra=

C ij

ca.

strona: 5v

O Cieplicach.

- 1: ca. czeḡ áby w ónym rozdziale nie názyt długo czekác/
2: włóz ná ogień: duchy subtylné/ które przy wilgotności
3: ieḡ tłuftéy/ á pośilek trwania/ drzewu dáiącýy było/ czy=
4: ni to/ iż fye zápala/ á dymem vchodzi: to co wodniftégo
5: fye náydowało/ piłcząc wypływa: áż źiemia/ álbo po=
6: piól/ krés óftátniey fłázy/ rozdział ónych żywiól ná oko
7: nam poda: iż iáko z żywiól było/ w téfz fye albo w ogniu

- 8: gwałtem/ álbo gnijąc powoli/ obrócić musiało. iáko
- 9: wżyftki infzé rzeczy/ którym náturá fklad żywiól tháki
- 10: podawfzy/ nie wiecznemi/ ále skážíftémi ie mieć chćiałá.
- 11: Co nie początкови/ áni zgodzie żywiól/ ále BOgu íá=
- 12: memu przypifzmy: kthóry/ w tym porządek/ y the fprá=
- 13: wę mieć chćiał/ o iákiew Philozophowie námówić fye
- 14: rádnieý/ niż przyczynę náléśc/ mogą. z czego Sálomon
- 15: fye śmieiąc/ mowi: Przypátrzyłem fye vtrapieniu któ= (marg) Sapien: III. (-)
- 16: ré przepuścił Bóg ná fyny Ludzkie/ áby fye ciągnęli á
- 17: m ordowáli ná tym/ iáko wżyftko Bóg dobrze vczynił
- 18: czáfú fwégo/ á świat podał díputácym ich/ áby nie=
- 19: widzieli fpraw któremi wżyftko trzyma od początku áż
- 20: do fkóńczenia. rc. Czemu thedy žiemia wżyftko w się
- 21: záfwrłá/ á rzeczam fye ná oko/ iákoby niewáfliwym
- 22: początkiem być zdálá: ónym trudna co Miftrzá nie
- 23: widzą/ áni/ komu kwoli to zbudowál/ domyślić fyę mo=
- 24: gą. my to dobrze wiemy/ y tych ták wielkich fpraw Bo=
- 25: żych vczestnikámi íestefmy. Co íefli im rzeczem/ że tę žie=
- 26: mię y te rzeczy/ co fye im dżiwné á wieczné być zdádzą/ w
- 27: niwécz obróciwży/ do wiecznych á niefkážíftych nas prze=
- 28: niešie? šíádły ich Díputácye. A w tym náfze rozummy/
- 29: do vżywánia rzeczy od Bogá nam dáných/ á nie do ich
- 30: Díputácyy próżnych/ niechay fye obróca: pewnie wie=
- 31: dząc/ że w žiemii/ która íeft Centrum á šrzodek wżyft=
- 32: kiégo/ íą záfwrte krużce/ y wody/ z wiátrami rozmá=
- 33: itémi: które ogień ták trybuie y rozłączą/ że iáko w v=
- 34: ftáwicznym kóminie/ piekąc á wárząc/ vftáwiczenie od=
- 35: dżiela á ku górze pobudza: ítąd ognie/ których owi co

- 1: w górach fye kopaniem bawią/ wstawicznie widzą: itąd
- 2: Ethná/ itąd Cyclosum infuły/ puteoły/ y góry infzé wie=
- 3: cznym ogniem goraiące: itąd dymy fuche y tłuftę pę= (marg) In Metheo: (-)
- 4: dem wielkim idą/ że aż o Niebá fye opieraiąc/ miotły/
- 5: łykánia/ y dziwy infze nád powietrznym czynią. á co ie=
- 6: fli grubfzé/ á do wyrwania fye z ziemié/ nie ták łatwié bę=
- 7: dą? fzumy pobudzą/ ziemié drzeniu/ y czáfem przepá=
- 8: ściam/ przyczyną bywaią: y táfz to máterya/ kiedy fye
- 9: wilgotnieyfza tráfi/ tedy fye wzgóřę podnióřfzy/ á ná o=
- 10: błoki záwiefiwfzy/ w defzcz obráca: iz ogień ón/ we wnę=
- 11: trznořciách ziemnych záwárty/ próřnowác niemogác/
- 12: záwždy iáko z kuźniéy rozmáitemi dymámi kurzy. Co
- 13: thedy zá dziw/ że Cieplice grzeie/ poniewař zápaliwfzy
- 14: rzecz tłuftą/ iáko řiárkę álbo náphę/ zgářic fye niemo=
- 15: że? A iefli tám pozwálamy ogniá/ że iefł wieczny/ y to
- 16: przy tym pozwólic powinna/ że y řiárká wieczna: która
- 17: do wfzyřtkich infzych kruřzców thak fye przymiefzáłá/ że
- 18: przez niéy iz řaden być niemože/ wielé ich řpór dźierzy. y
- 19: itąd owá Párácellowá fántázya vrořłá/ któřego dowćip
- 20: cóř głébiey niř itárych Męřdców/ záwždy powiádac ch= (marg) In Paramiro. In Tartaro.
- (-)
- 21: ciał/ zá początek rzeczy nie máterya/ křtał/ á odmiáne/
- 22: ále řól/ żywé řrebro/ á řiárkę być połóżył: iákoby po=
- 23: itánowienié á początek rzeczy/ řaden przez tych być nie=
- 24: mógl: y iákoby w ofřatniéy zgubie á řkářie/ té fye náleř
- 25: mogły. Bo iednák przez ogniá/ tákíe řpráwy/ iákoby być
- 26: mogły? gdyř ogień ożywia/ czyřci/ iedno od drugieř od= (marg) In Thimaeo. (-)
- 27: łączá/ á życia potym pořílek dáwa. A ogień iáko być
- 28: može przez pábulum řwoiégo? álbo znáćniéy mówiác/

- 29: przez óney máteryéy/ którýby fy e iąc miał? Muśi to te=
30: dy pewnie być śiarká/ którą ogień paląc w meatach źie=
31: mnych/ nietylko Cieplice/ ále kruźce/ y tám te co ztám=
32: tąd pochodzą rzeczy/ czyni. Itąd Grekowie ięzykiem fwy^m
33: śiarkę/ [greka], iákóby świętą nazywáli. Y Ariftoeles
34: pytáiąc fy e/ czemu ludzie Cieplice świętými być zowią?
35: Powieda/ że z rzeczy świętych fą vczynióné. á święté ro=

C iij

zumie=

strona: 6v

Cieplice.

- 1: zumieli/ śiarkę/ y ogień piorunowy: tenże śiarką śmier= (marg) Sect: 24. Problema: vlt.
(-)
2: dźi/ á ieft iáko ftrzałá Boża: á ónę ze ieft ogniów wie=
3: cznych przyczyną. Acz wpráwdźie chćieli niektórzy/ iż=
4: by kliy źiemny/ álbo náphťá/ gdyż do zapalenia ieft tak
5: bárzo pochopna/ że żadna ná swiecie rzecz bárźiéy/ co fie
6: więc okázác może/ gdy ią zápaliwfy/ y w wodę wrzuci=
7: wfy ná dne póty gore/ póki iey fzczątek namnieyfzy sfta
8: wa/ z czego Pufzkarze kule owy nieugáfzone czynią: tedy
9: iefliby ta przyczyná/ ogniów źiemnych a rozgrzania Cie=
10: plic/ być miálá: który doftátek náphťy od początku ś=
11: wiátá/ iáko Cieplice fą ciepłe/ być miał/ áby y źiemiá
12: z nią wfyťká/ gdyż ták bárzo tłufta/ pogorzéc niemiá=
13: łá? Siarká to tedy być muśi/ która rzecz ieft nie ták tłu=
14: ftá/ y do zgorzenia nie ták zbytnie pochopna. A co iefli
15: w źiemi bárźiéy kruźcóm á kámieniowi przymiéřána (marg) Fallopius. (-)
16: ieft/ niźli ią tu przepuřczoną á od grubéy odtopióną wi=
17: dźiem? ponurym á bárzo zámilkłym ogniem tym dłu=
18: źey fy e palić będzie: nie żećby teź y náphťá/ y żywice o=
19: toty/ w źiemi fy e palić niemogly/ y thakich iákíe łamy

20: maia wlańności/ téz wodam wżyczyć: lecz ładzić ie mu=
21: siém/ nie z tego co fye rzadko/ ale co zawnždy á nawię=
22: céy trafia/ gdyż nápty w Europie niewiémy/ iedno v
23: Mutyny we Włofzéch: á indzie iefli fye co trafi/ Petro=
24: leum/ álbo infze tłuftości być mogą: y téz to z támtego
25: kąta/ wżyftki ognie wzbudzić/ a Cieplice zágrzac má=
26: ią? Siárka to łamá ieft/ w którą náturá ziemné meaty/
27: y kruźcowé potrzeby opátrzyłá/ co ogniów doftátek po
28: woli/ á wżedzie dodawa: y iefli fye iey któremu mieřcu/
29: álbo któręy wodzie przymiéřza/ wodę álbo ón dym/ prá=
30: wie siárczány/ á bárzięy ieden niź drugi/ vczyni: iefli
31: mnięy/ á w tym fye z którym kruźcem złączy/ ónég kru=
32: łzca iáwnie pokaże wlańność: ale ogień nie czyy infzy/ ie=
33: dno řwóy wlańny. bo iź ná káždym kruźcu wodá zágrza=
34: na/ taką wlańność z řiebie/ iáki ieft kruźzec łam/ poda/
35: przedię ognia przyřadza/ co będzie iedno siárka. Y bę=

dzieć

strona: 7

Cieplice.

7.

1: dzieć wprawdzie wodá złota/ řrzebrna/ żelázna/ miedziá=
2: na/ wapienna/ ołowna/ y iefzce owych przyřad co z fu=
3: zu tych kruźców idą/ iáko Ochrá/ Miřy/ Sory/ Calchan=
4: tum/ ich wlańność/ fárbę/ y řmák podawaiąc/ czynią to/ (marg) Diořco: li: 5. (-)
5: iź muřiem wierzyć/ że tego kruźcu łá wody wlańné. Alę
6: kto mi kázác wierzyć może/ áby żelázny kruźzec/ w řiemi
7: łam z řiebie pálic fye miał? Co w nim tak tłuřtęgo mi
8: pokaże/ czegoby fye ogień chwyćiwřzy/ miał trwác: y co
9: więřřza/ rzecz łobie przeciwná wodę/ w tymże z łobá mie=
10: řcu grzac/ y cięřpięc? także infze kruźce/ złoty álbo řrze=
11: brny/ gdyż nietylko do gorzenia w łobie podobnégo zgo=

- 12: ła nic nie máią: ále ktoby im gwałt czyniąc/ w ogniu
13: długo trzymał/ nic ich/ byle szczeré były/ y zá czas długi/
14: niewbędzie: gdzieby co do łpaleńia máteryéy godnéy by=
15: ło/ ázażby fye ognia chwyciwłzy nietrawiło? Siárká
16: tedy lámá/ iáko rzecz ogniewi przyległa/ którato ognie
17: tám té ziemné trzyma/ y chowa/ y wody z támtąd cie=
18: kącé ná pewnych mieyfcách/ lub około meatów/ lub lá=
19: méy wodzie przymiełfzáné/ grzeie: y z témi to wodámi fie
20: czałem miełfzáiac/ wedle tego iáko iéy ná którym mieyfcu
21: síłá/ wodę ciepłą á dymną podawa. która to wodá iz
22: w ziemnych meatach fye bierze/ oczy pokázuią lámé.
23: Włzáków iz Philozophowie/ którzy we włzyłtko głęboko
24: pátrząc chćieli/ przyczyn á początkow rzeczy mácáiac/ y
25: tę náleśc chćieli/ iefli wody nie ze dżdżów/ ábo iefli z inąd
26: powłtawáią. Co iz lámé oczy vkázuią być z ziemie/ á nie
27: tylko nie ze dżdżow/ ále ze dżdże lámé z nich rołtą/ wyż=
28: łzey wzmianká byłá: bo gdzie álbo który defzcz/ rzekam
29: náłzém tak gęłtym á wielkim/ dodaćby máteryéy mógl/
30: áby wiecznémi czály tak byłtro/ łzeroke/ y głęboko cie=
31: kły? Y kto Polłkie rzeki/ wielkie y malé/ obeyźrzc chce/
32: iáko wiele wody máią/ którym łtákiem zmierzy? Wi=
33: łłá/ DONáiec/ San/ Dniepr/ NEłtr/ Wártá/ Nótys/
34: Bug/ Prypiec/ Odrá. álbo liczymy od Wiłty począwłzy/
35: z témi co w nią wpadáiac/ Pułnocné nápełniáią Mo=

rzá:

strona: 7v

Cieplice.

- 1: rzá: Soła/ Premzá/ Poprud/ Skáwá/ Dónáiec/ Wiłłó=
2: ka/ Ropá/ Nida/ San/ Wieprz/ Drzewicá/ Pilcá/ Wol=
3: borá/ Narew/ Bug/ Bzura/ Buda/ Ofłá/ Motławá/

- 4: Dźwiny/ Wiliéy/ Niémnu/ y rzek inźnych pogrónicznych
- 5: zániechawáiąc: które/ by nam wyliczać przyfzło/ przy=
- 6: dawfzy do tego Ieźiorá y rzéczki/ na których fławów ieft
- 7: tak wielé/ rzecz do podobieńftwá nigdy nieprzyfłtoyna
- 8: będzie. A co iefli fie obeyźrzym ná Króleftwa inźé/ a we=
- 9: źmiej Dunay y Ren/ rzeki nád miarę wielkié/ á prá=
- 10: wie z iednéy góry wypadájące? álbo Euphráten/ Gán=
- 11: gen/ Indum/ wody w fwoich kráioch zbytnié? Co iefli
- 12: Włófká źiemie wfpómniem/ która rzék bárzo wiele fła=
- 13: wnych/ y wielkich/ á mało nie wźyfłtki ex Apennino wy=
- 14: padájących/ ma? Co iefli fye podźiwieć chcemy fáméy (*marg*) [In Theatro Mundi.](#) (–)
- 15: Portugálijéy: która maluczkiem Kroleftwem będac/ to
- 16: ieft wzdłuż dobrze mniéy mil dwánaście/ á czáfem czte=
- 17: rzy w fzyrfz/ ma w fobie rzéczek 25000. y zdroiów znócz=
- 18: nych moc: które dźdze tam téy wody/ gdyż v nich bárzo
- 19: rzadko bywáią/ dodaćby doftatek mogły? które Nylo=
- 20: wi dodáią/ gdzie odmian tych obłocznych nie bywa? á (*marg*) [Diodor: Sicu.](#) (–)
- 21: ón nabárźiéy roście/ á Egipt wźyfłtek pod Kánikułá/
- 22: kiedy czas nafuźfzy/ przez dni trzydźieści polewa?
- 23: W Króleftwie Peru/ ieft rzéká Márágnon/ mil fzeftna=
- 24: fcie náfzych wźérz/ byftro idąc/ y bárzo głęboko/ ku w=
- 25: fchodowi: y druga niedaleko iéy/ Hiřpani iá Rio de la
- 26: plata zowiá/ téyże práwie wielkości fye náyduie/ á ku (*marg*) [Petrus Mart: Epiřt: Iefuita.](#)
- (–)
- 27: Południowi/ z wielą inźnych rzek pomocą/ w morze w=
- 28: pada. A oto w polach Tátárfkich/ Dón/ Wołgá/ Ok=
- 29: ká/ iáko nád podźiwienié wody wielkié? w mieyfcách
- 30: tych gdzie gór niemálfz/ rzéczek álbo ftrug/ coby ie fplá=
- 31: wámi rozmnaźáły/ práwie żadnych. ktemu gdzie miey=
- 32: fca ták fuché gdzie prze fuchość drugdzie odłogiem źie=

- 33: miá/ zátym y pułtynie/ tylko beftijam á ptáftwu mie=
34: łzkániém ieft włafnym. Infzemi to tedy źrzodłami á nie
35: dźdźowémi/ Bóg rozmnaża: á péwnie témi/ co łye z źie=

mie

strona: 8

Cieplice.

8.

- 1: mie przez źiły á meaty/ ná to vczynionémi ciągną: bo ácz
2: chćieli drudzy/ áby ten ogień źiemny/ wtychtám fklepiéch
3: głąbokich pałaiący/ iáko w Alembiku wárząc/ páry ku
4: górze popądział/ z kthóréy łtrumienié á rzéczki przez źie=
5: mięby łye łaczyły: ále niechby to ták o łtruźkach/ á má=
6: łych krynicach było: á o wielkich rzékach co rzeczem?
7: pewnie/ do tego áby rzéká wielką łkad wypadála/ wie=
8: lé páry/ á pewnie pod nią wiele wilgotności/ zá tym y
9: niemáłego ogniáby trzebá. Przeto z Sálomonem zezna= (*marg*) [Ecclef: I. \(-\)](#)
10: włzy/ że thé rzéki z morzá idą/ y do tegółz zás/ áby było
11: nieprzebráné/ wpadáia/ zeznaymy téż z Philozophy/ że
12: té wody idąc/ á biórac łye z krułzców różnyh/ (iuz nie (*marg*) [Hipp: In aère loc: et aquis. \(-\)](#)
13: o rzécznyh/ ále o Cieplicznych mowiém) podpalóné
14: síarką/ przez iákié meaty idą/ thych włafność odnołzą:
15: gdyż y tu ná wiérzchu widziém/ też á iednę wodę/ różné=
16: mi gruntámi wiedzióną/ nábytą iákoby/ á máło łobie
17: podobną/ włafność otrzymáwác. bo co rzeczem owéy
18: rzéce/ co długim meatem ciekąc/ á potym łye w dziewięć (*marg*) [Verg. I AEne de Timano. \(-\)](#)
19: dźieląc/ w ófmy wodą łłoną/ á w dziewiátym łłodką cie=
20: cze? to że z źiemie/ po którój idzie/ łmák á włafność tá=
21: ką/ iáką oná źiemiá ma/ podawa. Ná Krępaku ná=
22: łzym/ ácz práwie włzędzie/ ále weźmy tylko owo mieśce

- 23: około Lubowléy/ kto fye różnościam wód podziwi? fą
24: fłóné/ kwásné/ fmródlivé/ które pewnie witrijolá/ fol=
25: ną á Merkuryufową náturę máią. Są téż owé/ któ=
26: rym fye tám ludzie dziwowác więc zwykli/ co ze źródłá
27: wypadáiąc w kámién fye zsiadáią. co iż profytym/ á przy=
28: czyn nievpátrującym/ przydziwnieyfzym fye zda/ my nie=
29: bárzo fye tym obrufzamy/ gdyż tho fkálném á górném
30: wodam przyzwoita: y dziw to nálfzym/ kiedy im powiá=
31: dáią/ że w Anglijéy przy Lóndrze/ kije álbo lafki w ftu= (marg) FVlgofus. (-)
32: dnia wrzucóné/ w kámién fye obracáią. Zá Surrentem
33: w rzéce (Sillárim ią zowią) nietylko drewno/ ále z źiół
34: łodygá álbo lift omoczóny/ kámiéníem fye sfawa. Co (marg) Soilnus. Plinius. (-)
35: w Rzymie około fóntan owych kósztownych widziéc fye

D

łatwie

strona: 8v

Cieplice.

- 1: łatwie da: że to co drewnem y zielém rozmáitým było/
2: práwie fkámięniawfzy/ między drugie kámienié/ albo w=
3: práwióné álbo wplecióné/ téż włafność/ y trwaóść/ iá=
4: ko y kámién infzy ma/ tąż drógą y koral/ póki ná dne mor
5: fkim roście/ zielém/ á kiedy go włowią y wyciągną/ ká=
6: mięniem iuz bywa. Któré to dziwy/ nietylko tam wtych
7: kráiach/ o których zdawná y ládá co pífano/ náydowác
8: fye mogły/ ále téż tu v nas/ tákich/ álbo fnać podziwie=
9: nia godnieyfzych/ dofyc widzimy: iedno że fmy niepráwie
10: fą dbali/ thego co nam Bóg dal/ albo nie znamy/ álbo
11: znác niehcemy. Studzien tákich/ y z rozmáitémi wodá=
12: mi/ dofyc v nas: które/ by kto był pífmem obcym kráióm
13: podác chciał/ wierzę/ iefli niepodziwienia/ niż tám té/
14: godnieyfzé/ tedy do vzywánia pózytecznieyfzé/ pewnie

- 15: łye pokażą. Studnia co w kámięń drzewo obraca/ ieft
16: v Lipowcá/ ieft v Strzemefzná táká/ gdzie chłopi co do
17: śieczenia łák/ ofeł potrzebuią/ z drzewá ich łobie nárze=
18: zawszy/ w tám tę wodę wpufzczáią/ y nie profytym ká=
19: mięniem/ ále oflą lepfzá nád infze wymuią: co gdym
20: piwał z przygody we Lwowie/ wředźzy w ogród Páwłá
21: Nowikámpianá/ Medyká dobrého y vczóného/ nádźe=
22: dłem fłupá/ o trzy łokcie wkrąg miąźfzého/ odźiemek
23: ták fkámięniály/ że fztukę go odwáliwfy/ drugimem po=
24: kazał/ z których żaden ináčzy mówić niemógł/ iedno że
25: był kámięń: ále iż żyły/ zdrzeń/ ryfy/ y znáki niektóre nie
26: dokóńcá od drewná rózné/ to tylko świadczyły/ do fłupá
27: łye wroćiwfy/ tofmy znáčniéy/ że to co w źiemi było/
28: kámięń/ á co wzgóřę/ drzewo obaczyli: ieft tákich nie=
29: máło. Ale Bocheńfkié álbo Wieliczkié Zupy/ czemu nie
30: piérwfy dziw/ nie w Polfzcie tylko/ ále ná wźem świe=
31: cie będzie? które táká fól/ tákíe wody máią/ że fól/ co
32: tám iedno włożą/ zá czáfem obróci w się: á wodá z kán=
33: náłów vpadáiąc/ thák łye zśiáda/ iż rzeczy/ którychby
34: fnać rzemiefłnik niemógł/ fámá wyformuie: fkądze iéy
35: tá włáfnóć? czemuřz/ iefli łye zśiádac ciekąc ma/ tám

w fwym

strona: 9

Cieplice.

9.

- 1: w fwym meacie/ fkąd ciecez/ nie zśiáda/ á zátkawfzy go/
2: álbo iákoby zámroźiwfy/ niezáwrze? temu/ że w głęb=
3: fzych meatach/ á w żyłach fwych będąc/ ogniá ónég po=
4: czątek ma/ który ią od foli grubfżey odgania/ á ku gó=
5: rze popądza: gdzie fkoro ná infzy grunt wypada/ iuź źię=
6: bnać y krzepnać muři: zá tym téz y kápiąc/ owé dziwy

- 7: czynić. tóż o ówém dziwnym ieźiorze rzeczém/ co ná Po=
8: dolu zá Dnieprem foli tám tém kráióm dofyć dawa: iż
9: wzlawízy/ kiedy mu fłońce przypiecze/ w fól fye zśiáda:
10: y ták bárzo twárdzieie/ álbo zmarża/ że ludzie po fól przy (*marg*) Cro: in Polo. (-)
11: iáchawfzy/ z wozem y z przężáiem/ po ónéy foli ieździć/
12: y w fztuki ią iáko lód rąbáiąc/ ku potrzebie obráćć mo=
13: gą: á fkoro defzcz by namnieyfzy vpádnie/ iż fye wnet roz=
14: pływa/ vćiekác fye śpiefzą. Co iednémuż práwie fpofo=
15: bowi przypifzmy/ pómniąc/ że źimie meaty źiemné fą go=
16: ręczłzé/ gdy źiemią po wiérzchu zmárzła/ nie ták ich ła=
17: twie przepuľzcza/ tedy fok ón ogniem źiemnym bárźiey
18: pobudzony/ hoyniéy płynie/ y zá fobą ognia więcéy ćią=
19: gnąc/ nierychléy fye zśiáda/ niż lećie/ kiedy fye óno cie=
20: pło roznidzie á fłońce ie do siebie wyćiąga/ y tákie wo=
21: dy wyfufza. Co ácz ná proftaka zda fye trudno/ wźákóz
22: iż Bóg fam dziwné rzeczy czyni/ niech to iemu famému
23: z Dawidem przyznawa/ który śpiewa: Iż ón obráca ká= (*marg*) Pfal: 113. (-)
24: mięnié w káľuże wodné/ á fkáły we źródłá ciekącé.
25: które to iefli z fkáły/ álbo z kámięniá/ wypływać więc
26: mogą/ co zá dziw/ że rzeczy w nie włożóné kámięnieią?
27: A iż mówię/ fam ón dziwy czyni/ gdzie więcéy iáko oko=
28: ło wód? Nie wfpómióńć potopu/ dźdźów dziwnych/
29: Iordaná záftánowióńego/ rozftápienia morzá czérwó=
30: négo/ bo to z rzeczy/ które od náłzéy pámięci dáleko ode=
31: fzy/ nie częfto bywáło: ále tho/ że morze co godzin fześć (*marg*) Scaliger quęfti: fub:
c. (-)
32: odftěpuie y przyftępuie/ záléwa fwé y ofufza brzegi/ kto
33: kiedy przyczynę nálazł? ktemu/ że wmorzu ták dziwnych
34: á bogátych rzeczy záwárł/ kto im kiedy nietylko przyczy=
35: nę dáć/ ále wyliczyć ie á poznác mógl? Kto rzékam po=
<http://rcin.org.pl>

strona: 9v

O Cieplicach.

- 1: czątki/ á mieyfcá fłkąd idą/ dotąd obaczył/ á włafną fprá
- 2: wę dał? Bylic Mędrcowie óni ták do tego chćiwi/ iż (*marg*) [Seneca in natura: quaeft.](#) (–)
- 3: w iáfkinié fye z láterniámi bárzo głębokó wpufzczáiąc/
- 4: chćieli fye tego dowiedźić: y wprawdzie/ żeć widáli cie=
- 5: kącé wody/ y ich wielkie fłyzeli fzumy/ ále początki/ przy=
- 6: czyny/ á moc ónę popądzáiącą/ który z nich? Co/ że rze=
- 7: czy fą głębokie/ á náfz rozum miáłki/ nie bárzo go iémi
- 8: trařmy/ iedno tę przedćię miedzy dźiwnémi połóźmy.
- 9: Ieft w kóniec góR Rákufkich ku Gorycyéy mieyfcé w o= (*marg*) [And. Bacci9.](#) (–)
- 10: krąg głębokie/ y niemále: które ná Wiofnę prędko á buy= (*marg*) [Lacus Circhnicius.](#) (–)
- 11: no łákámi porózwfzy/ síaná dobrého/ tóz wnet poorá=
- 12: né y pořiané/ zboża rózného bárzo dobry á nieomylny
- 13: vrodzay do ręku ludźiom podáie: tóz zá świeźá zboże z=
- 14: wióřzy/ ptáftwá/ źwierzu rozmáitégo/ (co fye go z bli=
- 15: fłkich góR nábieży) máiąc mnořtwo/ źimę ták poczyňa/
- 16: iż wodá w niém wielka wzleie/ y ryb wielkich y róźnych
- 17: dořátek ná ónże grunt przynieřie: że ónychże mieyfc o=
- 18: bywátele/ nietylko ich przełówić/ vřtáwicznie łówiąc/
- 19: ále kiedy ná Wiofnę ořáka/ pozbiéráć ledwé mogá:
- 20: pátrz iákie pożytki/ y dźiwy/ iedného mieyfcá? W Do=
- 21: donie/ że trzykroć przez dzień iednáfz wodá ginie/ y trzy (*marg*) [Plinius lib: 3 cap: 6.](#) (–)
- 22: zářię wźléwa: v Troglotydu že przez dzień iednáfz řtu=
- 23: dnia/ raz řłoną/ drugi gorzką/ trzeći řłodką (á wiecz=
- 24: nie ták) bywa/ Plinius nápiřáł. V nas w Stárořtwie (*marg*) [Długóřch in his.](#) (–)
- 25: Beřłkim/ ieźioro niemále/ które pewnych czářów/ co w=
- 26: tóry álbo trzeći rok/ wielkim řzumem/ y wielkiémi wo= (*marg*) [CRome: in Polo.](#) (–)
- 27: dámi wźléwa/ y tóz zář wyřáka/ á práwie wyřycha:

- 28: z czego iefzyczne ktemu ludzie dofzli/ że w żyzności iákiéy od
29: miány oczekáwác trzebá. W Chełmiénfkim Powiećie
30: białé ieźioro/ którego wodą w Máiu álbo w Kwiećniu
31: kto fye iedno vmyie/ poźółknąc muśi. V Genewy fadza=
32: wká/ w którą gdy kto kámién wrzuci/ dźiwnie prędko
33: wzbiérájąc rolé ludźiém zátapia. W Kántábryiéy trzy
34: źrzódlá/ ná ośm ftóp od siebie/ vpadáią/ álbo wyfychá=
35: ią/ co dzień Boży/ rázów dwánaście. A ktoby dźiwy

tákich

strona: 10

Cieplice.

10

- 1: tákich wód wyliczył? gdyż oto nietylko tych/ co Bóg zna
2: fą dźiwné/ ále fámych Cieplíc iefzyczne ták Philozophowie
3: rozumem dóśc niemogli/ áby im nie co dzień infzé Dy=
4: fputácyie/ á od piérwŹyich rózné/ z nich niepowŹtawáły:
5: o czym że wzmiankę tylko/ á nie doŹtáteczną náukę/ o=
6: piŹał Gálen/ wymawiáią go drudzy/ że to miał zá rzecz (*marg*) Falopi: ca: 10 (–)
7: proŹtą/ á tákiémi fye báwić niechćiał/ co ie Empirici/
8: to iefť Medycy co fye ná experyencijéy záfádźili/ w ręku
9: miéc/ á ludźiém do vzywánia podáwác zwykli. ále ia
10: rzeknę/ álbo nápiŹawŹy/ iáko fye ná to brał/ od niegŹ do
11: nas nieprzyŹŹyły: álbo póki ná tym był/ á doŹtátecznie ich (*marg*) 2. fanit. tuen. (–)
12: nieodpráwił/ śmierzć go zágryzłá. Tá¿e AriŹtoteles o
13: kruzczach/ á támtých žiemnych ognia¿ diŹputuiąc/ oto
14: Cieplice kroćiuchno Źwiéćemi názwawŹy/ odpráwił: (*marg*) Problem. (–)
15: czyli/ że Źwiéćym/ á nie nam/ przyczyny ich wiádomé/
16: Źiárce á grómowi Źwiáćość ich przypifał? my temu przy=
17: piŹmy/ nie że grzeiá/ nie że Źiarká Źmierdzá/ ále że cho=
18: robam iu¿ czáfem od Doktorów/ y od Bárwiérzów opu
19: Źzczonym/ wielką pómc dawaia. Co y óni im przyzna=

- 20: wáli/ y powiádáli/ że wody żadnéy ciepłéy niemáfz/ któ= (marg) Gal: 6. de ingenio. (-)
- 21: raby niemiála w łobie do léczenia iákiéy włafności: á
- 22: im więcéy odmian/ á od profłéy wody różności/ tym iefł
- 23: do więcey chorób pożyteczną. A iáko żadnéy wody nie=
- 24: było/ o którýby zdánia fwego/ ci co po Gálenie byli/
- 25: pífzác/ dáć niemieli/ ták pilno fye bárzo władzáli/ áby ich
- 26: włafności dofzedłzy/ chorobam przyftofowác mogli: gdyż
- 27: infza do vzywánia zá pićie/ á do wárzenia/ á infza do
- 28: lékarftw chorobam pomocna być ma: to iefł słodka/ ži=
- 29: mna/ cudna/ nie łmrodliwa/ dná dżiarftwem z gliną z= (marg) Varro. Columella. Solinus.
(-)

- 30: miéłżánego/ w którýby mięfo/ groch/ y infzé potráwy/
- 31: rychło y dobrze vwrzéc/ á zmiékczyć mogły: y któraby pi=
- 32: iác/ áni w gárdle wolów/ áni w żołądku ociążenia á gry
- 33: żienia/ áni w żyłach zámulenia/ á do opuchliny/ álbo dy=
- 34: cháwice/ przyczyny nie dáła. do kthórey przyrównána
- 35: Ciepliczna/ zgoła infzéy włafności być ma/ áni do tá=

D iij

kiégo

strona: 10v

Cieplice.

- 1: kiéğ vzywánia przygádżác fye może: gdyż włafność któ=
- 2: régo krułzcá máiąc/ z przyfádą šíarczáną/ łmák y wónią
- 3: vzywánium zwyczajnému przeciwną pokaże. A iáko cie=
- 4: pliczna iednym słowem ciepłą być ma/ ták tá co ią pi=
- 5: ią/ iefłi grzeie álbo lámá z siebie ciepłą iefł/ zdrową być
- 6: niemoże. Co w prawdzie ácz nie zawždy zwiérzchu tego
- 7: widzić/ áby wody ciepliczné włzędy ciepło ciekły/ y ie=
- 8: dno to Neápolłkié/ Padewłkié/ á v Luki we Włofzéch/
- 9: Badeńłkié/ y Szwáycárłkié w Niemcéch/ w Iáchem=
- 10: łtale w Czechách/ w Herłperku w Śląku/ owych nieprze

11: pómniawfzy w Węgrzéch/ co ié od gorącą zbytnięg Pur=
12: gatorium/ á iákoby czyścem zowią: y to té/ co przy nich
13: fą żimné/ wietfzény wagi/ y częftfzého vzywánia baczym.
14: V Witerbu ieft ták gorącą/ iż kokofz álbo kápłuná po=
15: nurzywfzy/ wnet piérzé opádnie: iákié wody nie fą do lé=
16: czenia/ ále do podżiwienia raczény: gdy to co náturze po=
17: mocno być ma/ potrzebá áby było co nalepiéy vmiárko=
18: wano/ á z nią nieiáką zgodę miáło. A iefli náturá náfzá
19: ná pomiárkowánium dżiwnym záfiadfzy/ ták gorącychby
20: rzeczy vżyć miáłá/ gorączki á fkóry opárzenia trudnoby
21: vydż mogłá: y daymy to/ choćby przeltudżiwfzy zázywác
22: iéy przyfzło: być to niemoże/ áby iéy ciepło ták wygáfnác
23: miáło/ áby go łobie cíáło człowiczé obudzić á wzrułfzyć
24: niemiáło. co dáleko niechodząc/ fámo wino álbo gorzał=
25: ká niech okaże: która by y lodem ochłodzoná byłá/ iáko
26: ią co zmacza/ nie záżiębi/ ále zágrzeie bez pochyby: Prze=
27: to té które fą mierno ciepłé/ zdrowiu náfzemu fą nalep=
28: fze: którég to ciepłá iefli co w nich niedoftawa/ łátwiéy
29: dowcip w kotle przyczyni/ byle wodá włáfnóć fiárczá=
30: ná/ á kručów do chorób wypędzenia pożytecznych/ w
31: łobie miáłá. y dofyc to/ choć wodá żimná/ kiedy v nas
32: thák gorących niemáfz/ kiedy fiárką śmierdzi/ á z niéy
33: dym y zapách táki fye kurzy. Ktemu że ųrebro wpuści=
34: wfzy czérnieie/ á fárbá iéy biála/ ųkłu zlanému/ iákoby
35: z trochą popiołu zmiéřánému/ podobná/ wátpić lie nie=

godźi/

strona: 11

Cieplice.

11.

1: godźi/ choć w káluzy nie cudnéy/ álbo wypada niegorą=
2: co/ w meácie fwym z którég wychodźi/ żimná być nie=

- 3: może: bo iż przez meaty/ niż iey początek/ zimniejszy bie=
4: ży/ wnet oziębnąć musi: lecz óney własności iż nic nie=
5: pozbyłá/ dym/ párá/ wónia/ y łam efekt znacznie po=
6: kázuie. Czynilić/ y czynią wprawdzie/ ludzie ónych krá=
7: iów/ próby rozmaíte/ áby wody takie ważąc/ ich wła=
8: śność poználi: bo iż to zá rzecz zaczą/ pożyteczną/ á prá=
9: wie świętą/ gdzie fye Cieplice vkazały/ być rozumieli:
10: thedy káždéy wody/ gdzie ich iedno co iest/ bądź ciepłé/
11: bądź zimné/ iesli łá Ciepliczné, pilno dochadzáli/ wá=
12: rząc/ destilluiąc/ y rozmaitych przypraw vzywáiąc: z któ=
13: rych ich łpołobów naprołtżj á napewniejszy/ my obáczyc
14: mozem/ wziąwłzy w dole błotá/ á wody do niego thám
15: téyże przydawłzy/ wárząc do tąd aż wodá wywre/ tedy
16: to co ná dnie zoftanie/ siárkę/ háłun/ sól/ álbo máterya
17: ktoréy tám nawięcéy/ ná oko pokaże: bo deŧylluiąc iá=
18: ko gorzałkę w báni/ áby rury przez beczki łzły/ części ich
19: subtylnieyszé/ á wónią ráczéy/ niż wód máteryeý pokaże: (*marg*) [De Thermis C. 9.](#) (-)
20: co [Vas duplex](#) tóż właśnie vczyni. Lecz FAllopi czło=
21: wiek sławy nieśmiertelnéy godny/ w gárncu poléwá=
22: nym błoto z taką wodą ogniem lekkim wárząc/ fukná
23: cwykiél/ to iest płat kliniáły/ w wodę wetknął/ áby go
24: kóniec dáleko nád łáwczką záwieszóny/ párá która wzgó=
25: rę idzie fye nápełniał/ á kroplámi które fye z niego łaczy=
26: ły/ przyładę á **właność** [!] wody odłaczał: gdyż siárká/
27: háłun/ witiól/ łalétrá/ kámphorá/ náphotá/ merkuryułz/
28: śmák y wónią z siebie dádzá: á w tym odłaczaniu du=
29: chów/ y części subtylnieyszých/ od tych co zoftawáiá ná
30: dnie grubszych/ iesli zoftał popiół/ sól/ siárká/ álbo który
31: kruzec/ tám pokázác mułżá. Náłzých czáfów ludzie ópá=
32: li á bárzo niedbáli/ nie łá ani chcá być ták dowcipni/ á=
<http://rcin.org.pl>

- 33: by pracą o tym taką czynili/ owżem y tu co łam Bóg
34: á ludźi proftych zprzygodné doświadczenie pokázuie/ v
35: nich prawie nizacz: czy prze to/ że nigdy łwych rzeczy ni=

zacz

strona: 11v

Cieplice.

- 1: zacz nie mamy/ czyli że to Medykóm pożytku nie niešie/
2: áni łami w tho wglądáią/ áni ludźiem do tego drógi po=
3: kázuią. Puśćmyłz tedy takie wyważania/ á té próby Cie=
4: plic: á niech nam/ gdy łye proftemi być niełromamy/ w
5: rozeznaniu thych od inłzych wód łłuży wzrok/ wónia/
6: łmák/ á experyencija/ że wielu ludźiem pomagáią: gdyż
7: wprowadźie łtárodawnych czałów dełtilláciy łak łubtył=
8: nych nie bywáło/ áni przez Alchimijéy łpráwę/ rzeczy do=
9: łwiadczáli/ przedsię iednáłk łak łye ná włzyłtkim dobrze
10: ználi/ że tho co my teraz wmiéc álbo łáđzić chcemy/ po
11: wietłżéy częłłci ná ich funduiąc łye nauce/ namniéy błá=
12: dźic móžem. á łi co zá próby tych to wód czynili? té/ że
13: komu pomocné były/ gdyż nietylko Medycynie/ ále y w=
14: łzyłtkim inłzym Náukam/ zwyczaj á wżywánié do opiło=
15: wánia dróęę podáli: iáko to widźieć móžem/ łnac napro=
16: łłżéy náuki Grámmátyki Szkolnéy/ którey iekli łie przy
17: pátrzyłz/ Gréłowie álbo Łáćinnicy ięzyki té włáfné má=
18: iąc/ nic nie wżywáli: lecz łi którzy tenże ięzyk/ thák iáko
19: óni/ wmiéc chćieli/ Preceptá o nim/ á dróęę do niego pi=
20: łác/ y vczyć łye ięli. Łákże o Cieplících niepiérwéy v o=
21: boygá tego narodu záloty/ nił ich wżywánié przyłzłó: á
22: to kto pokazał? Bóg od łádá máłych początłków záczą=
23: włzy/ owé co v Padwie/ Aponitanas ie zowią/ (dokáđ
24: Tyberius po odpowiedźi Bogów łyłáł) owce párlzy=

- 25: wé y bydło niezdrawé wżczęło. V Brándule woły/ któ=
26: ré fwégo czáfu krwią mokrzyły/ á chorobę tę iakoby przy
27: rzutną wżyftki w tám tym kráiu miály/ nápiwży fy/
28: á tak ozdrowiawży/ ludziém którzy krwią plwánié/ né= (marg) Falopi: ca: 10. (-)
29: rek rzezánié/ ból kámienny/ y infzé támtędy fluxy ciér=
30: pieli/ lub w nérkách/ lub w pęchérzu/ wodę záléciły. V
31: Filaku fnać niewiáftá/ prze choroby fwéy długié á fmro=
32: dliwé lat kilkonaście niezáftánowienié/ iuz iákoby wy=
33: ciekła á wyfchła/ mężowi y fobie przemiérzwży/ w ładza=
34: wce Cieplicznéy vtopić fy chciáła: gdzie że iéy y miał=
35: kość/ y wody ónéy wdzięczność vtonąć nic dáła/ po go=

dżin

strona: 12

Cieplice.

12.

- 1: dżin kilku/ świeższą á zdrowszą wyfzedży/ nápotym lé=
2: kárftwá kónczyła: y ludziém w tákichże/ y w infzych flu=
3: kłach znácznie záléciła. Náfzé Iáworowfkie/ téz párfzy=
4: wé fzkápy vkazály: potym Wołowiec nogę miąższą á v=
5: łów pełnę máiąc/ kilka dni płókawży/ á do zdrowia iá
6: przywiódży/ náfzym ludziám tak fzczeńnie pokazał/ że le=
7: dwie ieft/ ktoby z nich ná choroby rozmáyté/ nie content
8: odiáchał. Y máło niekáždé/ po wřzech świátá ftronách/
9: w pożytek tak obrócono/ że ie przygodá/ rátunek komule
10: dawży/ ludziám oznáymilá: z ftąd zdrowi/ do wód tákich
11: prze rofkofżkę/ y dla ochędoftwá: á chorzy/ prze pozbyćie (marg) Strabo. (-)
12: choroby/ vczeńściác fy ięli: iedni zá rádá Medyków/ dru=
13: dzy zá przykłádem ówych/ co tám choroby pozbyli. Co o=
14: baczywży Medycy/ czáfem y bárwiérze/ chorych fy fyro=
15: py/ á rozmáytémi lekárftwy námęczywży/ á námordo=
16: wawży/ tám/ iáko do oftátniéy nádzieie/ obrácác fy ięli.

- 17: rozmáyté vzywánia/ y ich obyczáie chorym vkazawfzy:
18: Bo iáko powiádám/ vdawáli fye do nich zdrowi/ dla ro=
19: fkoľzy á ochędoftwá/ á chorzy prze odpędzenie choroby. Te=
20: dy/ iż choroby fą rozmayté/ á wrózných częścíach cíalá po=
21: fádzóné/ z rózných miar/ wód tákowych/ vzywác kazáli:
22: ták/ iż dla chorób wnétrzných pić ią/ być zdrowo náleźli:
23: A iż nieieft/ ktoby rzeczy zdrowéy/ z káždéy miáry nierad
24: vzył/ do winá niektóry iéy przyléwáli: potráwy drudzy/
25: áby przez niéy wárzóné niebyły/ łobie zá pówinność mie=
26: li. My támté fpoľóby ná ftronę puściwfy/ nie/ iáko do
27: ftoľu/ ále zá lékárftwo/ albo zá fyrop/ pić/ iáko wniéy fie=
28: dzieć/ iáko ią ná głowę puľczzáć/ á iáko fye iéy błotem o=
29: kładác trzebá/ krótko tu obaczém: tego niemináwfy/ któ=
30: rym chórobam/ Cieplice/ fłużyć mogą. bo iefli co/ tedy
31: to/ y cieplice/ y káždé lékárftwo/ oľawić á omierzić mo=
32: że/ kiedy do choroby niewłáfné będzie: á miáľto pomocy/
33: kiedy fye iem chorobá rozdraźni á chory niebędzie mógl=
34: iedno ná lékárftwo/ przy tym ná lékárzá/ co mu tę ráde
35: daľ/ teľkliwe nárzékác. Przeto obáčmy: z chorób ká=

E

źda/ bę=

strona: 12v

Cieplice.

- 1: źda/ będzie áľbo zwiérzchnia/ áľbo wnétrzna/ od trzech
2: częścí cíalá przednieyfzych pochodząca. Bo albo od gło=
3: wy *per neruos* póydzie/ po wfzyftkim cíele/ áľbo w któryle
4: kąć cíalá wpadnie/ co deľcenfámi názywác zwykli: áľbo
5: od fercá zápalenia/ á z zaburzenia krwie/ cíáľo rozgrze=
6: ie/ y przez árterie/ gorácá á dymów przyczyniwfy/ gorą=
7: czki rozmáite/ á wfzyftko práwie cíáľo/ od głowy do nóg/
8: zturbuie: áľbo od wátroby/ która ná tym ieft/ áby krew

- 9: ku pośileniu dobrą czyniła/ przez żyły/ zá ledáíákim ze=
10: płowániém/ in carnofas partes, złym porządkiem zdrowia/
11: co malum habitum zowiém/ záplugáwiła: álbo że fy e té trzy
12: áffekcie/ ták między łobą zmiéłzaią/ że chorobá nie od ie=
13: dnéy którémý części ztych/ ále práwie od wśyftkich/ pocho=
14: dźić fy e będzie zdála/ gdy wźiáwłzy fy e od iedného miey=
15: łcá drugim poda/ y ciáło wewnątrz y po wiérzchu oślá=
16: biwłzy/ á zefzpéciwłzy/ do vpadku przywiedźie: w thym
17: przypátrzywłzy fy e/ iefli od porządku á przyrodzonéǵ po=
18: łtánowienia dáleko odeszłó: ái tho iefli prze zbytek plu=
19: gałtw/ ábo prze niedośtátek ciepłá przyrodzoného. co fie
20: więc okaże/ kiedy ciáło pełné plugałtw/ odęté/ nátkáné/
21: oćiężalé/ á z dobrémý wolémý lecące á vpadáiącé: álbo iefli
22: wyćiekłé/ chudé/ łzczupłé/ á prze mgłóść iákoby obumié=
23: ráiącé: nád to/ że fy e łkłoniłó do czego z tych/ álbo że go=
24: ręćzémý/ álbo że źimnieyłzémý/ álbo że wyłchleyłzémý/ álbo że wil=
25: gotnieyłzémý niżli trzebá. gdyż wiémý/ że ciáło káždé po=
26: rządnie żywiącémý/ w tę proporcyą zložóno iefł/ áby ze cz=
27: térrezech żywiól włáłność równą wźiáwłzy/ do žadnéy fy e
28: więcémý/ niżli miárá iego pokázuie/ niełkłaniáło: którą
29: to miárę iáko łobie lepiémý vpátrzyć możelz: áko ná przy
30: kład wźiáwłzy zdrowémý/ którýchkolwiek łat będzie/ cz=
31: łowieká/ w którym siłá/ krałá/ czułóść/ ochotá/ y człó=
32: nek káždý/ łatwie dobre zdrowiémý/ á to że mu niczeǵ nie=
33: zbywa/ áni nie dośtawa/ pokázuie: który to/ gđzieby był
34: goręcłzy/ źimnieyłzy/ wyłchleyłzy/ álbo wilgotnieyłzy/ niż=
35: by mu potrzebá/ álbo łkłonnym do choroby wielkiémý/

álbo

1: álbo że iuż wnię wpadł/ ośądzić go możem: przy czym pe=
2: wnie y to fye nie vtái/ który członek nabarżiey z kluby s=
3: wéy wypadfzy/ drugié zá fobą do choroby ciągnie: gdyż
4: nietylko tamté trzy/ kthóre zá przednieyśzé w íprawách
5: poftánowienia zdrowia mieć chcemy/ ale y podleyszé/
6: przez khtórych y ciáło/ y zdrowie/ dobré być niemoże/ do
7: zdrowia dobrého należą: bo ielli nérká kámięniém álbo
8: iéy ciáfny meat/ grubą flegmą zámulony/ ielito wiátry
9: rofpárté/ błonká wboku zápalóná/ nád miarę ból wiel=
10: ki/ á śmierć potym przynieść może: iáko ich zániedbác? á
11: względu ná nie pilniuchno niemieć? Wízyftki tedy/ y
12: przednie/ y té/ co zá mniéy znáczné części mamy/ dobrze
13: wybáczyć á opátrzyć trzebá: záczym y lékárftwá ízczęśli=
14: wiéy więc póyda/ j prędfzy rátunek/ zdrowiu przybyć mo=
15: że. Przeto té choroby/ któreby álbo ciáło wíufzyły/ á iá=
16: ko próści mówią/ wywędziły: álbo któreby bárzo rofpá=
17: lić/ á ku gorączce iákiéy przywieść miály: do wód tych
18: cieplicznych/ przyftąpić niemáią: poniewafz té wody/ po=
19: dle Gálenowégo/ y wízyftkich iníszych/ zdánia/ rozgrzé= (marg) Sanit: tuen: li. 1 c. 7.

Cardan: contrad li: 2. trac. 4. ca. 3. (-)

20: wác/ á ciála wyfufzác powinné: tedy/ co by to zá rozum/
21: fuche fufzyć/ á ciepłému ciepłá/ ku zbytku przydáwác?
22: Przeto gorączce żadnéy/ áni chorobie/ z którąby óná złą=
23: czoną byłá/ cieplic niepotrzebá. Ták gdzieby krów wzbu=
24: rzona/ mieyfce które zápálić fye zdála/ iákó więc to często
25: baczém/ gdzie wątroba gorąca/ álbo głowá bárzo zápa=
26: lóná/ że takie przypadki z fobą niešie/ powściągnać fye/
27: aż fye ciáło zgótuie/ ód thych wód rofkazác/ á do nich o=
28: brócić/ choroby/ z przyczyny zimnéy/ á wilgotnéy/ pocho=
29: dzącé/ iakié więc flegmá/ po niéy melánkolia/ póspoli=

- 30: cie czynić zwykłą: iefli nie tak opánuią ciáálá/ coby ie do
31: fuchot/ á oftátniéy flábości przywiodły. A iż tho wzaczę= (marg) Gal. Met: m. (-)
32: ciu wżyftkich lékarftw bywa/ ábyfmy dożrzeli/ iefli chory
33: wytrwa/ á síly y chęci ile trzebá ma: w Cieplicach thych
34: niemniéy/ ná to fye obáczmy/ iż więc drudzy ná powieść/
35: aby fkoftowáli idą/ dnia piérwżégo álbo wtórégo/ iefli

E ij

znácznéy

strona: 13v

O Cieplicach.

- 1: znácznéy popráwy nieczuiąc/ ná óné/ z których powieści
2: tám przyfzli/ nárzékáiąc/ dáléy ich vzywác niechcą: álbo
3: iefli síly niémálfz/ wnet omdléwáią/ álbo vpadáią. Co
4: fye zá włáfnostíá wód tych więc dżiéwa. bo ácz fą takie/
5: żę oćieplác á wyfufzac ciáło powinné/ wżákóz kiedy flá=
6: by fiędzie/ niepomálu go flábfzym vczynić mogá: álbo
7: iefli był nieczyfty/ á źle do tego zrzádzóny/ w gorłzé przy=
8: padki wpadfzy/ vtęfkni fye fobie: gdy wodá/ ciáło fšie/
9: kurczy/ á fufzy/ ták iż od fkozy do wnętrza/ od wnętrza do
10: fkozy/ popádfa á ciągnie: zftád ówo bywa/ iż do dni kilku
11: fiadfzy/ fiwierzb álbo kroftj fye wyfypá/ j teǒ co wewnátrz
12: fye kryło/ ná wiérzch wyciągnáwłzy/ wnet chorégo zrza=
13: fi: álbo czáfem ból/ wnętrzé/ y biegunkę wzbudzi/ że by
14: chćiał nabárziéy/ kończyć niemoże fiiedzenia. Nafnád=
15: niéy tedy do cieplic obróciém/ á zá poprawę przyrzecém
16: ówym/ którzy co ná wiérzchu máią/ iáko więc fiwierzb by
17: wa/ krofty/ wrzódy/ fiftuły/ róże/ (co *erifipelata* zowiém) ae=
18: *demata*, *fcyrris*, trąd nowo záczyty/ dymióná/ wóle/ fpárfné
19: wrzody/ zanokczycé/ brodawki/ lifzáie/ y infzé wżyftki z= (marg) Aegineta lib: 4: c,
1. (-)
20: wiérzchowné plugáftwá/ kthórych tu miánowác/ ięzyk

21: nález nieumié: zwłázczá mówię takie/ które włobie niemá=
22: iá/ wielkiégo bárzo zápalenia/ álbo niefá bárzo głęboko/
23: á twárdo we wnątrz: álbo które fą tak fuche/ że fkurze/ iá=
24: koby blizny przyniówfzy/ áni wyćiec/ áni fye záfufzyć mo=
25: gą: ále iáko bláchy poczérniwfzy fkorę/ ognia ráczéy/ niż
26: wrzodów/ ślad nieiáki máia: których to/ mogąc téz co rá=
27: towác takie wody/ ále przedty^m j wnątrznými lékárftwy/ y
28: niemniéy zwiérchnými opátrzyć ie trzebá: y to ná bácie=
29: niu máiac/ że té rzeczy/ które pochodzą/ álbo zaśiádły in
30: vífceribus/ iáko w mozgu/ w wątrobie/ w płucách/ w śle=
31: dźiónio/ w fercu/ nieládáiáko/ áni famé/ áni tho co z nich
32: pochodzi/ wodam tákowym vftápic więc mogą: gdyż wo
33: dam Cieplicznym/ zá fundáment kładziemy/ áby w nie
34: bárzo słáby nie wchodził/ áni żaden táki/ kthórýby miał
35: wnątrznóści/ to ieft/ kthórą z ftych części przednieyfzych/

bárzo

strona: 14

Cieplice.

14.

1: bárzo powątłoną: z których to káždy táki/ przez fébry więc
2: nieieft: bo iáko fercé/ álbo płucá/ álbo wątrobá/ włomek
3: álbo doległóść iáką znáczną przez fébry mieć może? Prze=
4: to żaden z ftych/ Cieplicznych wód ná to/ niechay nieuży=
5: wa: nie/ zecby czáfem y gorączki vléczyć niemogły/ gdy=
6: żefmy tego widáli niemáło/ że wody takie pijąc/ álbo po=
7: ceniém/ álbo womitámi/ álbo vryną/ ciáło fye czyściło: (marg) Fallopi. (-)
8: á tak wftęchlinę/ álbo máteryą gorączki czyniancą/ wy=
9: pędziwfzy/ y lámá gorączká/ vftápic muśiáła: ále to zprzy
10: gódy/ á nie włáfné lékárftwo ofádzić możemy: gdyż káž=
11: da gorączká ciáło fufzy/ y przeciw przyrodzeniu grzeie: á
12: wody té/ iefli téz moc máia/ niegásić by iéy/ ále iefzcze

- 13: Inaść pomnażaćby miały. Tedy gorączki z infzéry miary y
14: infzemi lékárftwy léczyć nam potrzebá. tákże choroby/
15: które to zásiádły wewnątrz w przednieyfzych częścíách/
16: rzeczami włafnémi/ á tém częścíam lámym należácemi/
17: wypądzác będziemy. Miéwa kto wielkié głowy závra=
18: cánié/ które nie od żołądká/ áni zynąd/ iedno z lámég mo= (marg) Sanit: tuędę lib:

1. c: 1. et 2. (-)

- 19: zgu oflábieniá/ á z zebránia plugáftw/ w głowie fye w=
20: mieszkáło: máło mu bárzo cieplice pomogá. Rufza kogo
21: Kánikułá/ á odrzeczna mowá: nie tą to wodá/ ále czém
22: infzym rozum mu kieruemy. Ták fny ówy nád przyrodze=
23: nié/ káduki/ melánkolie/ y infzé główné/ co per éffentiam
24: bywáią choroby/ máły wzgląd ná cieplice máią. Wízá=
25: kóz ieft téz chorób niemáło/ co z głowy pochodzą/ á cie=
26: plicámi hámovác fye mogá: iáko łupánia/ puł głowy
27: bolenia/ powietrza rufzenié/ fkurczenié/ vft/ fzyie/ álbo in=
28: fzych członków drzenié: á między infzemi/ to/ co deſcenfámi
29: wſzyfcy názywác zwykli: kthórych to deſcenfów/ kto nie=
30: zna? álbo który kąt ciáłá wiec bywa próžen? fzyiá/ rámió=
31: ná/ plecy/ pierſi/ boki/ vdy/ łędźwie/ y wſzyftki ftáwy. tá=
32: kiém deſcenfam w ludziách cíeliftych/ (á pewnie nie w
33: wywędłtych) bárzo bywáią pomocné/ cíáło wyfufzáiac/ á
34: potwiérdzáiac głowę/ áby fye iuż więcéy niemnożyły/ á=
35: zwłafzczá niegorące/ iedno ty co fą wolné/ álbo wolno roz

E iij

grzané/

strona: 14v

Cieplice.

- 1: grzané/ gdyż gorące bárzo głowę rozpalaiá/ á do wiet= (marg) Gal: fani: tuē lib. 1. c. 1. (-)
2: fzych chorób/ niſzli piérwſze były/ przywodzić więc zwy=
3: kły. Daymy tedy tych wód owym nabárziéy/ co máią

- 4: łkórę po wiérzchu pługáwą/ bądź to będą łtrupy/ par= (*marg*) [Aegineta lib: 4. c. 1. \(-\)](#)
- 5: chy/ otręby/ (*porriginem* zowiém) łupieże/ krofty fuché/
- 6: álbo zropióne/ ták w nię władzáiąc/ iako po wiérzchu
- 7: ducie pułzczáiąc. Táкке y oczóm niemáło pomogá/ ie=
- 8: łli choroby w nich będą zwiérzchowné/ które powiekam/
- 9: skórze/ á kátóm należą/ álbo które prze wilgotność zby=
- 10: tniá z głowy álbo z żoładká/ wzrokowi co łzkodzą: lecz
- 11: ktoby łłábé z przyrodzenia oczy/ albo owé co kátáráktá=
- 12: mi á błóńkami poroły/ wodá tá léczyć chćiał/ y wodźie/
- 13: y rádźie/ przygáná rychleyłza/ niż oczóm popráwá. V=
- 14: łzóm tenże pożytek z tych wód dáć łye może/ gdy w nich
- 15: ropá/ ołstrupienié/ záleżenié/ álbo głuchość z pełności iá=
- 16: ka łye náyduie/ wyłufzáiąc/ á dymów vplęniáiąc: włzá=
- 17: kóz ná kftáłt Fumárol Neápolitánłkich/ dym wthákié
- 18: włzy wpułzczáć trzebá/ ciepłą wodę na kámięń gorący
- 19: leiác/ á przez [Embotum](#), álbo trąbę z pápiéru vczynióną/
- 20: w włzy pułzczáiąc/ á zaráz oleykiem Rućiánym w cebu=
- 21: li wielkiéy ná trzónie vfmázónym/ meaty záwárté prze=
- 22: práwuiác/ dobrze przedtym ciáło purgowawłzy Noz=
- 23: drzam nic pożytecznieyłzego gdyż té łą iáko vpułt/ álbo
- 24: rynná po którém włzyłtká wilgotność ná dól z głowy z=
- 25: chodźi/ á tylko łámégo wyłufzenia potrzebuie: włzákóz
- 26: będąłi tám krofty/ łupieże/ mięłó nárołłé/ ([Polypum](#) zo=
- 27: wiém) Cieplícami rátowáć łye może. Zębóm y dźią=
- 28: łłóm/ które zránienié/ nárościenié/ dełcenły/ krofty/ o=
- 29: łłábienie/ á wielkié odwildzenié ciérpiá/ Cieplice pómoc
- 30: mogá: á nietylko wewnátrz vftá płócząc/ które záváždy
- 31: wilgotné łą/ á wyłufzenia potrzebuia/ ále y po wiérzchu
- 32: twarz/ lepiéy niż Pomatá/ álbo inłzé łoyki/ z krółt/ z wá=
- 33: grów/ z iágiełek/ z łifzáiów/ z gruboścí płci/ cudnie ochę=

34: dożą. W pięrsiach mogą dośiść phlegmy/ co dychawi=

35: cę/ y tchnienia ciężkość czyni: ále iż ty rzeczy fą głęboko

bárzo/

strona: 15

Cieplice.

15.

1: bárzo/ y czáfem z gorączką/ infzém lékárftwóm polécim:

2: pátrząc iednák/ iefli tho **Catarrhus** co z głowy ípadáiąc

3: piérśi obciąża/ tedy ná głowę ducie puścić/ á dawáiąc

4: mu íey/ kiedy wśiáda/ pewną miárkę wypić/ pómniąc (*marg*) **Diof: l. 5. c. 73 (-)**

5: ná to/ że dycháwicznym síárká wielką pómoc dáwa: á

6: co iefli to z oflábieńia żołądká á grubości iego idzie/ te=

7: go niezániechác/ gdyż ták pijąc/ iáko y w nich siedząc/

8: wiátróm/ furowości/ zgádze/ brzydliwości/ do iedzenia

9: niechęci/ twárdości/ fzczkániu/ byle piérwéy dobrze prze=

10: purgowan/ á żyły niezáwárté j niezámulóné były ciepłi=

11: ce pomogą. á to co mówię/ dobrze przepurgowan/ ná to

12: fye niech rozumié/ gđzieby bárzo był plugáwy: gdyż fá= (*marg*) **Gál: fani: tuē: lib: 4. c.**

4. Pli. li: 31. c. 6. Auicē: 3. li: fē: 16. ca: de col: Trallianus. Sribon: laer: (-)

13: mé wody síárczáné z siebie moc tę máią/ áby dołem zzo=

14: łądká/ y z dróg tych otworzyftszych/ plugáftwá pędziły:

15: Támże ftąd ielitóm/ bądź w biegunce káždéy/ bądź w

16: ten czás kiedy robaki fie w nich zálęgą/ álbo kiedy okru=

17: tny ból koliczny rozpiéra/ ták siedziéc iáko pić/ álbo kry=

18: ftérę wlać/ nagotowfza pomoc. Tenże żywot iefli phle=

19: giną zbytnią fye nádmie/ á od wątroby zátkány á oflá=

20: bióny/ opuchlinę záczenie/ nic miéc nád wodę tę/ y íey

21: błotem ciepłé okládánié/ lepźégo niemoże. Sledzióny

22: y nérek zátkánié/ téż do tych wód odeślem: bo śledzióná

23: iż odęta/ zátkána/ á ftwárdziála będzie/ wodá ciepła z=

24: miękczy/ y wyśsie: á iefli błotem obłożym/ wyfufzy y do=

- 25: brze pośli. A w nérkach kámięń/ y phlegmy zátkánié/
26: popędzić y otworzyć fye może: y iefli z przymiotu ropá
27: przez pendent z nich ćiecze/ á z dobréy woléy ftánowić fye
28: niechce/ do tego Cieplice nalepżé: gdyż więc tá chorobá
29: czáfem áni Sálfá/ áni Drzewem/ vléczóná być niemo=
30: że: owłzem kiedy bárzo tá to ropá ćiecze/ do fuchot czło=
31: wieká prowadzi/ rzeżąc pendent/ rániąc pęchérz/ á vry=
32: nę goręcłzá/ niż iéy ieft náturá/ czyniác. Tákże niewiá=
33: ftam co może być pomocnieyłżégo? ponieważ do máci=
34: ce/ iáko do rynłztoku/ włzyftko plugáftwo fye zcióka/ á
35: fprofná wilgotnościá iá zámula y olłabia: która to wil=

gotność

strona: 15v

Cieplice.

- 1: gotność/ iefli co mieśiác precz wyniść niemoże/ włzyftki
2: choroby/ co ich iedno ćierpiá/ z ftego tho początku/ przy=
3: dáć fye iém mogá. Przeto Cieplice żyły otworzą/ plugá=
4: ftwá wyłufzá/ máćice vmócnia/ y iefliby rzeczy nad oby=
5: czay támtędy ćiekły/ ftrawiá/ y rozpędzą/ krę/ guzy ówé
6: fprofné/ á twárde/ iefli iem zprzodku zábieżém/ zmiękczą/
7: á co nawięłza/ płodnieyłżé niż były vczyniá: á ówém co
8: więc donosić niemogá/ áby przed czáfem nieporzucály/
9: lepiéy niż infze włzyftkich bab párzenia/ prędzey rátuia.
10: chirágrá/ pedogra/ fciátyká/ y bolenié członków/ á gdzie
11: lepłzá pomoc weźmie? byle niebyłá zówych záltárzałych/
12: co fye iuz ówo práwie w guzy fkámięniáłé obróciwłzy/ z (*marg*) Horatius. (-)
13: medyká y z fyropów śmieiá: które nietylko tych/ ále ża=
14: dnych czáfów do vléczenia nieznály: tedy ówá vléczyć fye
15: może/ która fye niezáltárzáłá/ ciáłá niewyłufzyłá/ bólem
16: wnątrznóci niepotárgáłá/ chorého w melánkolia/ á wo=

17: Itátnią telkność niewpędziłá: gdyż takiéj/ íámo tylko mi=
18: łósierdzie Boże/ á nie náłzé cieplice/ dogodzić więc może.
19: Wízyfcy tedy kiedy tę moc Cieplicam przyznawáią/ vzy=
20: wánia ich rózné ípofóby bacząc/ álbo nie íwego czáfú/ al=
21: bo nieták íákoby potrzebá/ z niémi íye obchodząc/ w tym
22: podobno grzelzą/ że dobréy rády niewziąwfzy/ ladá íáko
23: íobie rátunku ízukáią: Przeto/ iż to tym Książkam nale=
24: ży/ káždy ípofób vzywánia cieplic/ krótko obaczémy: od
25: tych zácząwfzy/ których w náłzych kráióch/ nic ták często
26: íáko we Włóskich/ vzywác íye íęli/ to íeft/ Duciy: które to
27: Ducie/ zláćínkíego/ álbo włókiégo íęzyká/ nic ínzego nie
28: íeft/ íedno ítrumién do głowy przypráwióny/ ták/ áby
29: chóry vsiadł/ głowę íobie ściérką/ álbo ręcznikiem obwi=
30: náł/ á ták ciáło obrócił/ íákoby zgłowy ten ítrumień ná
31: mieyfćá gdzie defcenfy íákíe íá/ ípadał. Siédźie tedy chó=
32: ry/ á nád niém drewniány ízkopiec zákryty/ (áby wodá
33: niewyftygálá) v dná przewierćiány/ gdzie czopek albo
34: rurká/ íáko v hántfólá (z íákíego íye w mieściéch vmy=
35: wáią) wpráwióna bédźie/ ták áby wody mniéy álbo wię=

céy/ ná

strona: 16

Cieplice.

16.

1: céy/ ná głowę pufzczác mógl/ ták ciepłéy/ íákoby głowy (*marg*) Gale: fan: tuē. lib: 4.
c. 4. (–)
2: nieobraził: gdyż goráca bárzo ízkodźi/ á defcenfów nietyl
3: ko nie vmnieyfza/ ále tém bárziéy przymnaża: bo iż ty du=
4: cie dla káfzlów á defcenfów íákichle czyniémy/ które więc
5: z głowy zápalonéy/ á niź trzebá wilgotnieyfźéy/ dróg ó= (*marg*) Hiph: de flat. (–)
6: nych znácznych/ y nieznácznych siedmiá/ po wízyftkim
7: cíele íye prowadzą: tedy wodę ták mierno mieć ciepłą

- 8: trzebá/ iokoby lye głowá niezápaliá/ ále áby lye lkórá y
9: kość (Cranium zowiém) zágrzaá y otworzylá/ y przez fu=
10: gi álbo Comiffury/ wewnątrz wyfułzálá/ y potwierdzá=
11: lá: gdzie wprawdzie rozłádku trzebá: gdyż rozmáythé
12: Complexie/ rozmáyta lkóre/ záwártá/ álbo otworzóná
13: barziéy máią: nád to/ látá młódego álbo ltárégo: gdyż v
14: ltárégo nietylko lkórá y kość/ zrofléyfa/ ále y humory/ y
15: głowá zimnieyfa/ tedy mu przydzie wodá tak dogodzić/
16: iákoby lye zimną nie ziębił/ á gorącą deſcenfów niemno=
17: żył. y nád tho iefzcze/ hántfos álbo fzkopiec/ tám tak ma
18: być włádzóny/ áby zwyżzég mieyfcá ten ſtrumyſzczek ká=
19: pał: bo tak y gorąca wodá/ przechłádzác lye będzie/ y w
20: lkórze twárdéy/ imprézę vczyni więntſzá. także białéglo=
21: wy/ iefli iem tégo przydzie vzyć/ rozeznác potrzebá/ áby
22: młódzéy ltárégo ſpoſobu/ á ltaréy inſzégo/ niż iéy latam
23: przyſtoi/ lékárftwá niedawano. á ma tá wodá ſpádác/
24: tám tą ſtroná od głowy/ gdzie deſcenſy nawiętſzé czuie/
25: to ieft/ iefli fzyiá álbo łopátki/ álbo rámióná/ álbo paćie=
26: rze bólá/ ná nie niechay wodá zgłowy ćiecze/ y głowie lá=
27: méy tak to przyſtoſowác/ áby tylko támté mieyfcá/ które
28: w niéy bólá temu ſtrumyſzczkowi podległy: á poſpolicie
29: ná ćiemię taką wodę puſzczamy/ gdy przódek głowy bo=
30: leie/ á káſzlóm przyczyná bywa: á miarę bierzem/ brzúfzec
31: od którégó lye dłón poczyna/ nád noſem/ á pod czołem w
32: dołku połozywfzy/ gdzie ſrzedni pálec zákróczy/ tám tho
33: mieyſce **futuram coronalem** zowią: przéz które nabárziéy lé=
34: kárftwá wſzelákie do mozgu przéydź mogá. Puſzczamy
35: iá téz y nád ſzyiá/ ná tył głowy/ pomniác ná to/ iefli pa=

Cieplice.

- 1: ćierze á neruofę partes, wczém fye obrażáią/ że z ltámtego
2: kąta/ po wřzyftkim ćiele idąc/ pomóc przynieść mogą:
3: Co iefli dla wřzu/ po któręy ftronie głowy pusćiémy/ od
4: rzeczy nie będzie: iednoc przypomnię/ áby to ftrumién ži=
5: mny/ áni gorący bárzo niebył/ gdyż obádwa bárzo fzko=
6: dżą/ ále iáko nabáržiéy być może vmiárkowany. ktemu/
7: áby niebył wielki/ gdyż dni go vżyć kilkonaście/ czašem
8: téż y wiecéy trzebá/ á ktoby chćiał přędko té rzeczy á zu=
9: chwale/ iáko náfzy czynią/ odpráwić/ á fzkopcem álbo kru
10: žem leiąc/ iefzcie płat mokry przyłóżywřzy/ áby tém wię=
11: céy fye głowá párzyłá/ wierę álbo o głuchość/ albo o po=
12: wietrza ruřzenié/ álbo o dobrze wientřzy niż piérwéy miał
13: káfel/ zaráz támże przydźie. Přeto wolny to niech będzie
14: ftrumién/ závždy wody wolnéy/ któręy/ áby częřto przy=
15: léwano/ niezániedbác trzebá: tám/ że fen rad bárzo przy=
16: chodzi/ ftrzędz á wřtrzymáwác fye zgołá/ gdyż nád miarę
17: by záfzkodził. A iż šíarczáné wody takim głowam fą bár
18: zo dobré fámy przez šíę/ wřzákóz ówy którym fye kruřcu
19: co miedziánego/ álbo želázného/ przymiéřzáło/ báržiéy
20: głowę twiérdzą: my do šíarczáných/ iefli áłunu trořkę/
21: albo mchu co ná dębie rořcie/ álbo fántalów czérwonych
22: przydamy/ á wpłatek vwinąwřzy/ w fzkopiec vtopiémy/
23: bárzo dobrze będzie. zálécáią wřzyřcy/ do thák głów fłá=
24: bych/ á defcénřóm podległých/ proch/ który palá z głów
25: trupich: od czego iefli ćię poboženřtwo będzie odćiągało/
26: wřziác rogi ielenié/ y ftłukřzy/ w piecu zduńřkim/ wgárn=
27: cu zálepiónym řpálić: tóř ten proch vczyni/ że głowę po=
28: twiérdži/ kářřłów powřciągnie/ y któręby fye tám nalá=
29: zly/ wyřufzy/ á rořpędzi. Wychodząc/ iefli oleykiem róžá=
<http://rcin.org.pl>

- 30: nym/ fiołkowym/ vngueuto alabastrino, álbo de betonica Fá=
31: lopiégo/ álbo którym infzym námázemy: y to pomoże nie
32: máło: tego oftrzegáiąc/ áby ci co tę wodę ná głowę pu=
33: łzczáią/ mieli ią w zawoiu: nie mówię o ówym/ co go be=
34: zecni pogáncy nofza: ále áby ták dobrze głowá ząwinió=
35: na byłá/ coby iéy wiatr nieoziąbiál/ á cobj wniéy káfzlów

niepobudzał/

strona: 17

Cieplice.

17.

- 1: niepobudzał: owfzem niethylko tám w ten czás/ kiedy v
2: wód miefzkáią/ ále y potym dni kilkonaście takie zawi=
3: ánié nośić/ wlfzyfcy przykázuią: á ia przydałbym iefzcze/ by
4: być mogło/ zawždy/ gdy głowie nic zdrowfzého nie ieft/ iá
5: ko miéc ią ciepło. Duciy tych tho tákich vzywáią wedle
6: potrzeby dni kilkonaście/ czáfem téż y więcéy/ począwfzy
7: od mniéy godzin/ á do więcéy ku środku vzywánia/ po=
8: ftepuiąc/ tákże od środku do końcá vmnieyřzáiąc. A iż
9: przy tákich defcenfách/ kurcze/ powietrza ruřzenié/ guzy
10: twárdé/ miéyfcá opuchlé/ á náciéklé bywáią/ té błotem
11: iáko rzeczą pożyteczną/ okładác fye godzi/ biorąc ié ná
12: dnie/ wtéy káluży/ z którém wypływa ciepliczna wodá/ y
13: grzeiąc w kotle/ áby ták ciáło pořtanowiwfzy/ część fye
14: boląca obkládálá.
15: przeto iefli to będzie nogá/ w fáfkę/ ál=
16: bo w drzewiankę ią włożyc/ y błotem ciepłém nápełni=
17: wfzy/ nogę do tąd aż przeřtygnie trzymác: wtym/ to wy=
18: lawřzy/ infzého co fye wkótle grzeie przylac: iefli ręká/ tym
19: że řpofobem: iefli grzbiet/ korytá podobno potrzebá/ álbo
20: łáźienki wolno ciepłéy. A iélliby to błoto nie zaráz effec=
21: tu fwégo pokazáło/ á guzów/ álbo twárdości tákich nie

- 22: miękczyło/ máściámi iem pómagaymy/ którėby nie zápa
23: láły/ á moc do miękczenia miály: iáko iéft [dialtea](#), [emolliens](#)
24: [venetum](#), [de meliloto](#), [oxicroceum](#), miárkuiąc ie oleykiem fi=
25: ołkowym/ álbo różányym/ liliowym/ rumienkowym/ mi=
26: gdałowym/ y infzėmi: do miękczenia przydawáiąc [axungi](#)=
27: [as](#), [medullas](#), [aefippum](#), [bdelium](#), &c: álbo [liñitum](#), którė Montá=
28: gnáná zálėca: á bierze wfyę/ [Olei Sefamini](#). [Amigdalarum dul](#)=
29: [cium](#), [ana vnciam femis](#), [medullę crurum bouis](#), [adipis caſtrat](#): [ana](#)
30: [vnciam vnam](#), [pinguedinis gallinę vncias duas](#), [vitellos oni duos](#),
31: [Crocii dragmam vnam](#), [cum aceto](#), [in quo ammoniacū diſſolutum](#)
32: [fuerit](#), [fiat linimentum](#). Aczkolwiek do tego błotá nie zaráz
33: máści vżywác trzebá/ gdyż rzecz iéft pewna/ że przez fyę
34: íámo bárzo miękczy/ y tákowė twárdości roſpádza/ co o (*marg*) 9. *Simp*: [m̄d](#) (–)
35: niém y Gálen trzymał mówiąc/ Widziałem w Alexán=
36: dryiėy opuchłė/ y ná boki lewé chorė/ którzy ziemię z Egi=

F ij

ptu vży=

strona: 17v

Cieplice.

- 1: ptu vżywáli/ łędźwiė/ vdy/ rámióná/ zad/ boki/ y pierſi
2: námázuiąc/ á znaczną pómoc odnołząc. tymże ſpólóbem
3: dawné zápaleniė/ y miėkkie odėtości/ co [aedemata](#) zowią/
4: że tá ziemiá léczyłá: y owfzem mówi dálėy/ znałem niė=
5: którė/ którzym gwałtównie **hemorrhoides** zwodniły ciáło/ że
6: ítąd wielką pómoc ználi: y niėktórzy bolące z obyczáiu
7: człónki/ tém to błótem vlėczyli: co w prawdzie mówi o
8: ziemi Egiptfkiėy/ wodą Nilową odwildzónėy: ále wfzy=
9: ſcy mieyſcá thego ták vżywáią/ że wód ziemiá cieplicz=
10: nych/ nie tém télko od niego wſpomienińnym rzeczam/
11: ále téż naiwiėtżym choróbam/ którėby iedno ná ſkórze/
12: álbo pod ſkórą były/ á téy ziemię ciepło/ álbo włafność

13: dośc mogła/ znaczną pomoc wezmą: bo kto łye przypa=
14: trzy kałużam siarczáném/ álbo gdzie tłuśc iáka ciepli=
15: ce grzeie/ naydzie tho/ że ná dne łye zsiáda/ á z łupieżmi
16: onémi/ y iákoby z tłuśc piána/ álbo z łzumowinámi wy=
17: pływa/ czego żadnéy ładzawki wodá nie vczyni: gdyz to
18: coby z piákiem/ álbo z ziemiá iáká'le zmiéřzno byío/ ná
19: dno vpádác muři: á ztych wód/ co tłuśc z łobá wiodá/
20: cóś tákiégo wřpływa/ co iuż ogién ich vwárzył/ á iáko
21: część łubtelnieyřá y tłuřtřá ku górze wypowádźil: nie=
22: przepomniéć tu powiedziéć o owéy tłuřćci/ którém przy
23: Drohobyczy/ ná okniřkách/ álbo ná bániách/ dořyc zbiérá=
24: iá: kthora łámá z łyebie ku górze wypływa/ á na wodzie
25: łię iáko łmołá zsiáda: rzecz tłuřta/ á krořćm/ łwiérzbóm/
26: párchóm/ guzóm/ y infzém zwiérzchownyř rzeczám bár=
27: zo pożyteczná: rópa támcí łudzié zowiá: á máło nieřu=
28: łznie/ bo guzy zmiękczywřzy/ łátwie zrópic móže: á ięřli
29: to Alřháltum/ álbo czarna á gruba nářhtá/ iam ięřcze
30: nie doředł: to iedno w niéy widzę/ że iéy Medicy do mię=
31: kczenia rzeczy zwiérzchownyř łnádnieyby vřyli/ niřeli
32: łud prořty/ co iá wozy máže: á to dla tego/ że rzeczy domo=
33: wych/ nic łobie niewáżemy/ náwet/ áni o nich wiedzéć
34: chcemy: á ónyř czářów óto to błoto/ co Gálen záłéca/ z
35: Egiptu do Rzymu kóřtem niemályř wożóno/ kthóř

więř

strona: 18

Cieplice.

18.

1: więř nie więřcém v nich/ niř v nas łádá którém z rółém/ wá=
2: žyc móęło: bo ięřli przéto/ że Nilus ie kropil/ powiem: ie=
3: łli Nilufá effekt nie byl/ iedno płodná rółá vczyniř/ że v
4: nas ná dobrze gnoyném/ łádá deřcz/ gdy łwégo czářu przy

- 5: będzie/ tósz podobno spráwi: y ziemię gnóyną z stámtąd
- 6: przyniówłszy/ członki ią choré odwilży. Ale wždy rychlęy
- 7: cieplicznęy to daymy/ którą naturá lámá wwarzyłá/ y nie
- 8: do czego infzég/ iedno do lékarftw/ dobrze zgotowálá: iá=
- 9: ko widziemy/ że piałek morfki/ fuchy przez lie będąc/ opu=
- 10: chléli/ odętelí/ wyfufzyć więc może: co Sáburrátią stárzy
- 11: zwáli. także co Gálen powiedział/ widziałem kurczem v=
- 12: pádlę/ kiedy zá tegóz otrębami gorącými obłożeni/ do z=
- 13: drowia przychodzili. O Pompeiufzu/ bliższéy Hiszpánijéy (marg) **Plinius.** (-)
- 14: dzierzawcy/ kthóremu gdy pedogry vbłágác niemogli/
- 15: nád zbózem siedząc/ á gdy ie wiano/ pátrząc/ nogi w wie
- 16: wpráwiwłszy/ prędko bólu pozbył. ziemiá táto niemnięy/
- 17: moc tę włafnie/ albo iéfcze trwálszą niż cieplice máiąc.
- 18: okładác tedy taką ziemią rzecz bárzo bępieczna/ do któ=
- 19: réy to ziemie/ niéktórzy áby tym wietłzą moc miálá/ zwy=
- 20: kli siárki/ háłunu/ álbo iákięy tłuftości przykłádác: á wy=
- 21: chodząc/ álbo ią ociérác chcąc/ zá powinna máią/ Cérat/
- 22: álbo Emplaft/ ná mieyfcu które okłáda/ nošić/ vczyni=
- 23: włzy go z téyże máterięy/ coby miękczyłá/ iáko liniment:
- 24: bo iż to iuż dawno wiemy/ że to z iednéyże máterięy by=
- 25: wa/ wořku álbo rezyny przydawłszy/ zlinimentu Cérot bę=
- 26: dzie: á iż po błócie opłókác fye trzebá/ tedy y tobie wie=
- 27: dziec téż to trzebá/ że tych trzech/ duciy/ błótá/ y wánien/
- 28: zaraz wzywáią: bo któżby zbłótá wypłókác fye niechciał?
- 29: gdyż sprófna świniá/ y tá tho vczyni. Czynią tedy tak/
- 30: dni kilká w wodzie fye pátrzą/ áby Ciáło omyté/ á iákoby
- 31: kęs zmiękczone/ tym fnádnięy błotem okładané być mo=
- 32: gło. Potym/ to błoto kładac przez dni kilkanaście/ zów=
- 33: żdy w wánnie omywáią/ á z nięy wychodząc/ máściami
- 34: miękczá/ álbo plaftry okładáią: dawáiąc káżdému tyle

35: czáfu/ yle choróbá á potrzebá pokázowác będzie: iż iefli

F iij

kto defcen=

strona: 18v

Cieplice.

1: kto defcenfóm zabiéga/ duciam godzinę/ á płókaniu ál=

2: bo w wodzie siedzeniu drugą: iefli defcenfóm y guzóm á

3: mieyfcam ftwardziálém/ y duciam y błotu/ potym y ką=

4: pániu czas rozdzielny dawfzy/ dogodzić fye może: a tho

5: więc naczętfza/ że ducie zśiedzeniem w wánnie złączaią:

6: infzych okoliczności/ które fą powinné/ pilno przyftrzé=

7: gaiąc: á tego nawięcéy/ áby w nich chóry nieufypiał: bo

8: iż kąpanie rzecz miła/ do tego ciála fpoľabia: niemniéy

9: ducia głowę rofpárzywfzy/ fen twárdy przynośi. Przeto

10: ftrzedz tego co napilniéy trzebá/ áby fen táki więcey nie=

11: záfwdził/ niź óná choróbá/ ná kthórą fye léczy: á fnu fą=

12: twie fye wftrzeże/ iefli namniéy potráwami fye obciąży:

13: pewnie wiedząc/ że pokarm ieft/ którym człowiek mózg

14: odwilża/ á fpániu piérwfzą przyczynę dawa: tedy/ iefli o=

15: broku vmniéyfy/ ofpáłość taką od fyebie odpędzi. Kte=

16: mu/ iż żaden ztych/ którzy ná takie lékarftwá fye vdawá=

17: ią/ ták opuściálém nieieft/ áby przy fobie záfwdy kogo

18: dla poľugi niemiał/ tento niechay go záfawia/ á od fpá=

19: nia y myśli melánkolicznych/ iefli go nádchodzą odwo=

20: dži: pomniąc/ że cieplíc y łazien wfzelakich żaden nigdy (*marg*) [Balinon moerorem tollens.](#) (–)

21: naród nieużywał/ iedno dla ochędoftwá z wciechą nieiá=

22: ką/ á dla porátowánia zdrowia: ná co ftarzy óni ludzie

23: nákládáli bárzo wiele/ áby łazienné álbo ciepliczné pá=

24: łace/ były co na kofztownieyfzé/ á co nawefelfzé/ áby to ro=

25: fkofzy/ myśli dobréy/ á nie fráfunku áni melánkolijéy fłu=

26: żyło: z tąd wonné perfumy/ wódki/ máści/ łożá/ kąpánia/ (marg) [Martialis Epigram: 1.](#)

[Plinius li: 33. ca: 12. Diapalmata.](#) (-)

27: y infzé nieofzácowané kofzty: iż nietylko to czego zázywá

28: li od wymyflów było/ ále ściány/ y páwymment/ perlámi

29: á drogiémi kámiéniemi/ ściétno włádzili. Dżiś/ w náfzych

30: kráióch fprofnych/ iefliby co mogło być kofztu álbo ápá=

31: ratu/ wpowazné obzárftwo wżyftko fye obróciło/ że ci co

32: do cieplic iádá/ ták fye fpofabiáią/ iákoby co nawięcéy/

33: á co nawymyflniéy iedli y pili/ tám/ gđzie trzeżwości á

34: miáry/ było naipilniéy: przeto téz czáfem miáfto poprá=

35: wy/ pogorzénié odnořzą: y nietylko w fpánié/ ále w ciefz=

kié cho=

Cieplice.

19.

36: kié choroby/ támże czáfem y w fen wieczny wpadáią. náfz

37: chory niechay trzeżwo á mierno thych lekarftw zázywá/

38: mniefy żáłowác będziefy/ że ná ten czás przemrze/ ázwłáfz=

39: czá kiedy ſiedzi w wodzie: ná wieczery y ná obiedzie/ á=

40: by niemiał ieř y pić/ co przyrodzenié y nałóg rozumny

41: pořáda/ trudno tego brónić: ále ſiedzác/ iáko mówiefy/ w

42: wodzie/ niech fye tego ftrzeże. co ácz chcą niéktóřzy fár=

43: bowác/ że wodá ciało grzeiefy/ ſſiefy/ y fułzy/ tedy zteğ prág=

44: niefy przychodzi/ któřeğ to niezákropiwſzy/ gorączká/ ál=

45: bo rořpaleniéby iákie przyřć mogło: powiádam ia/ iefli

46: ciało wypurguiefy przedtym/ iáko to powinien/ prágniefy=

47: nie nie przyřdzie: á téz winá álbo piwá wten czás włác co

48: wżołádek/ nic infzégo niebedzie/ iedno przymnożyć cho=

49: roby/ á przyřzyniefy furowóřci wżyłách: ále iáko pořpoliefy

50: czyniá/ téyże wody ocukrowawſzy puł kwarty/ albo tro=

51: chę więcéy/ wypiefy nie będziefy źle: gđyż ma moc potwiér=

52: dzenia wnąřzáf/ y żołádek wyczýřciefy: tedy y ciało fye

- 53: rychléy otworzy/ y vryna puści. A iż ci wyliczamy spofo=
54: by vzywania wód/ té/ wanne/ błoto/ ducie/ y pićie/ tedy
55: tak więdz/ że wpićiu lékárskim/ częłto bárzo vzywaią cie=
56: plicnych/ ázwłafzczá síarczánych wód/ czáfem lámych/ (*marg*) [Stra'bo li: 5. Vitr: li: 8 c: 3. Aegin: l: 4. c: 1 Alex: Tral: li: lib: 31. c. 6. \(-\)](#)
57: czáfem z przyfáda/ á nietylko tych czáfów/ ále dawnych/
58: bywáło to zacné lékárstwo ná wnétrzné choroby/ które ie
59: dno z zámulenia żył á z zátkania meatów/ w pierśiách/
60: wżołádku/ w wątrobie/ w ielitách/ w nérkách/ w mófz=
61: nách/ pochodziły: y dziwował fye Plinius/ że ci zá bárzo
62: męzné byli miani/ co téy wody/ co nawięcéy wypijali/ á
63: wypijáli iéy tak wielé/ że síedząc odymáli fye od niéy/ że
64: nietylko ich twarzy/ ále ná pálcách pierścieni nieznác by=
65: ło/ co fye żyły tak bárzo nápełniły/ á fkóra odęła: y niewi=
66: dżéc ia/ aby té decoctie/ drzewá álbo fálfy/ z ynąd pochóp
67: wzięły/ iedno z tąd/ iż ftarzy ná choroby wnétrzné/ wód
68: tych cieplicznych bárzo nie máło wypijác dawáli/ mó=
69: wię nie máło/ áz to y wnétrze y fkóra lámá otrzymác iéy
70: nie mogła: w którym to pićiu/ kiedy fye żyły otwórzyły/

náturá

strona: 19v

Cieplice.

- 1: náturá zwyciężyła/ wodá nietylko wielkiemi meatami/
2: ále y przez skóre/ czyfzcząc wżyfłki żyły/ plugáłtwá różné
3: zľobą wywodziła/ to co y gwáiak/ álbo fálfa czyni: iedno
4: że gwáiak ná łozu/ á woda tá wchodzeniu á ciála ruchá=
5: niu: gwáiak przez skóre/ á wodá przez stolec y przez vrynę/
6: gdyż moc ma purgowánia: iednákke wielé rázów y tá
7: wodá poceniém wychodzi. W Padwi/ w Luce/ w Sénie/
8: tych teráznieyfzych czáfów tymże fpofobem/ pić taką wo=

- 9: dę dawaią/ iż lye iéy pácient práwie do woléy nápije/ á=
10: le nie ftákim iáko czáfów Pliniuszowych zániedbániém/
11: bo dáć chorému sílá wypić/ y dni kilka aż lye odmie być
12: wтым/ nie bárzo od opuchliny á wielkiégo niebéspieczén=
13: ítwá dáleko: owłzem teraz/ gdy ią ráno wypije/ ieść mu
14: niedádzą/ áże przezeń przéydzie: ważąc ią/ á pilnując te=
15: go/ áby lye wniém niezáltánowiłá/ bo tym ípořobem/ ná=
16: pełniwřzy/ á ofłábiwřzy wnétrżności/ o wřtęchlą gorącz=
17: kę/ á o puchlinę/ álbo o mglenie przyść może. Przeto prze=
18: purgowawřzy go dobrze/ á meaty w niém zgotowawřzy/
19: á otworzywřzy/ ípořabiáią go do wody/ ná dni dziesięć/
20: á nawięcéy ná piętnáście/ od mnieyřzéy miáry począw=
21: řzy/ á przyczyniáiąc iéy/ ku síódmému álbo óřmému dno
22: wi/ co dzień część/ ták iż od óřmégo zás vmnieyřzác przy=
23: dzie/ ónáż miárką/ którą przyczyniano/ aż lye przywiedzie
24: do piérwřzéy: vpátrzywřzy miárę/ wedle Complexijéy/
25: choroby/ á potrzeby chorégo: á temu řie dobrze przypátrzy=
26: wřzy/ ieffli ciáło po temu ma/ ieffli żyły przeřtroné/ áby lye
27: tá wodá w niém zátkawřzy w żyłách niezáltánowiłá: w
28: ónych řtronách Włófkich/ dawaią iéy od kwart pułorá/
29: aż do czterech/ ínaść czáfem y więcéy: to ieft/ kielifzków
30: dwádzieściá/ iákich cztery w kwartę/ ludźiam nikářká w
31: pićie nic wpráwiónym: á co rzeczém/ kiedybyřmy iey tyle
32: dáli nářzym/ co tégo rzemióřlá profesiá máią? byłoby to
33: dobrze/ y zwyczáiowi w pićiu/ y pełności nátur ich do=
34: gadzáiąc: Piją tedy dniá piérwřzégo kielifzków řześć/ w
35: tóřego óřm/ trzeciégo dziesięć/ czwartégo dwánaście/

- 1: piątego czternaście/ szóstego szesnaście/ siódmego ósm=
- 2: naście/ ósmego dwadzieścia/ dziewiątego osmnastie/
- 3: dziesiątego szesnaście/ jedenaście czternaście/ dwana=
- 4: ttego dwanaście/ trzynastego dziesięć/ czternaście ośm/
- 5: piętnastego sześć: tak iż do ónej miary pierwszey/ dzień
- 6: ostatni przydzie: a iż to miara wielka kwart pięć/ albo
- 7: kieliszków dwadzieścia dnia ósmego/ wspomni sobie/ że y
- 8: walsie tylż/ albo więcej piją: bo dwa fyropy/ poranko=
- 9: wy/ y odwieczorny/ trzy kieliszki czynią/ iegli po vncy oś=
- 10: mi albo więcej liczyć chcemy: a to co na wieczery albo
- 11: na obiedzie wypije/ dobrze więcej niż garniec czafem v=
- 12: czyni: co iż nie zaraz/ tem fye podobno mnię przykro zda:
- 13: tu też niema być zaraz/ ale po kieliszku/ albo po pułkwa=
- 14: rty/ gdy Heminám na raz każdy wypijac kazał Aetius/
- 15: a hemina puł kwarty/ to iest libię/ waży: a ieliby to ko= (*marg*) [lib: 11. ca: 30.](#) (-)
- 16: mu hauft bęł wielki/ rozdwoić/ a Ciatum/ co iest kieliszek/
- 17: na raz wypić: tak iżby przesię po tēy trołze/ nāznāczōną
- 18: dniōwi miarę/ w godzinie/ a nadalę w pułtoru wypil:
- 19: gdyż y nawprawnieyzy pijanicā garniec/ albo kwart
- 20: pięć/ tak niefmācznego trunku/ zaraz wypić/ aby mu fye
- 21: zoładek odac/ a do womitu vdac niemial/ ledwie zmoze:
- 22: acz w prawdzie/ dnia pierwszego y wtorego przy pierw=
- 23: szym picciu/ nie barzo ganiem womitu/ gdyż zoładek czy=
- 24: sci: przeto czynią wiec to czafem/ iegli pierwszą lczera
- 25: wyrzuci/ druga mu pic kaza: a ieliby też zwomitem do=
- 26: fyc plugastw iakich wyzlo/ po których wzoładku nic nie
- 27: bylo/ odpoczac onego dnia/ a nazaiutrz znōwu: a ieliby
- 28: ielzche womit tak był vporny/ ze dni kilka trwaiac/ temu
- 29: lekārstwu drogęby zatrudnił/ namāzac/ fomentowac go:
- 30: a potym bankę niemāłą w dołek na zoładku postawic/

- 31: á ták go potwiérdziwfzy/ rózdzielnie mu wodę dác pić/
32: áby żołądek powoli przymował/ á wodné háufy/ ieden
33: drugi potrącał: y czynią to więc/ kiedy żołądek przymo=
34: wác niechce/ á wodá w niém ftoi/ przydawaią do piérw=
35: fzego háufu álbo mánnny/ álbo firopi rofati folutiui vn=

G

cią iáką/

strona: 20v

O Cieplicach.

- 1: cią iáką/ albo dwu dragm infufum feni/ albo fpēr: hierie
2: drągmę/ albo electuarzá którego/ coby potrzeba pokazać=
3: lá/ aby ták piérwfzy rychło poftąpił/ á drugiego zá fobą
4: prowadził: á ci/ którích wentrikuł dobrze wypurgowány
5: chćiwie wodę przymuie/ y wnet ią ná dól prowadzi/ nic
6: niemiézfziąc niech fáme piją: która to wodá/ iż ma lámá
7: zsiebie włafność te purgowánia/ máło miézfzánia potrze
8: buie: wřákóz włożyć cukru garść/ álbo iulépku fiołkowé=
9: go/ álbo miódku rózanégo łyżkę/ álbo dwie/ w piérwfzy
10: trunek: á vbogi iefli przyfoli trochę/ nie będzie od rzeczy.
11: Tám/ gdy iuż pácient przez godzinę odpoczywáiąc fobie (*margin*) 4 Aphor: 14. (–)
12: wypije/ chodzić y fobą chwiać mocno powinien/ áby fye
13: ciáło rozruchywiąc zágrzało/ meaty otworzyły/ á ná dól
14: wody popądzály: y ma chodzić do tąd/ áż wodá przéy=
15: dzie wřyftká/ álbo wřdy przynamniéy wientfza częśc/ á
16: łatwie pozna/ wielé iéy przecieczy/ iefli tego co wypił/ y te=
17: go co wychodzi/ mierze fye przypátrzy: przeto álbo to w
18: naczyniu mierzą/ álbo zaráz z thym naczyniém wazą:
19: á iżby iéy thyle kielifzków álbo Kwart wyniść miáło/
20: czáfem iefť to niepodobna/ gdyż ciáło fobie ku pořiłko=
21: wi/ częśc pewną zoftáwić może: iáko téż/ iefli wodá zgro=
22: mádzónych plugaftw w żyłách ftátecznie popędzi/ czá=

- 23: łem więćy niżli wypił/ wyniść może: nie teſkliwie tedy
24: tego czekąc/ áby co dzień ták wiele iéy łtolcem á vryną
25: przebieżec miáło/ iáko iéy wypił: gdyż y po obiedzie/ y w
26: nocy cięc może. A iż téż łą complexie/ które ciáło otwo=
27: rzyłtżé/ á do potu łkłonnieyłzé máią/ v tákich/ poceniém
28: pewna część wychodzić zwykła: niechayże tedy obiad ié
29: w godzin pięć/ áłbo łżeść po wzięćiu/ kiedy iuż część wiet=
30: łza przezeń przebieży: á ná tém obiedzie/ niechay potráwy
31: będą wedle potrzeby/ byle nie tákie/ coby chorému/ który
32: łye ná niełtráwność łeczy/ á krwi zepłowanéy popráwić
33: vmyłłił więćy závádzic niżli pomóc/ mogły. pić wino
34: lekkie/ áłbo piwo do tego/ wolno/ byle nieprzełtápić miá=
35: ry. W tém tákowém wód tych vżywaniu/ obiad bywa tro

chę łwobo=

strona: 21

Cieplice.

21

- 1: chę łwobodnieyłzy niż wieczera/ nie ták iáko w inłzym
2: ich vżywaniu/ á to przeto/ iż raz tylkoná dzień piją/ á du=
3: ciy/ błotá/ albo łiedzenia dwa rázy: ktemu/ wieczera dla
4: tego mniefza/ áby łye dobrze łtrawiłá/ á dla iutrzejłzéy
5: wody pićia/ żołádká niełtráwieniém nic nie zátрудniłá/
6: gdyż ták tego łtrzegá/ áby łye nieobciázyl/ ále iżby co
7: weń włozá dobrze łtrawił: y tego niezániedbywáiąc/ áby
8: co dzień łtolec iáki/ niż pić poczyná vczynił: á iż té wody
9: łiárczáné/ tym łą naleplze/ ym łiárki przy łrołze háłunu/
10: áłbo łoli/ áłbo łálétrý/ więćy przymiéłzánéy máią/ y ná
11: wzrok ym łye bárziéy kurzą/ á łmierdzą/ otuchę nam że
12: łą dobre á mocné podáiąc/ to ná nie wiédzmy/ że máią
13: być tákże przy źródlu ciépliczném bráné: bo ktoby ie dá=
14: leko wiéść/ á po godzinách kilku vżywác chćiał/ trudno

- 15: ie ták obwárowác może/ áby nie wietrzáły/ á duchów ó=
16: nych/ w tym y mocy/ niegubiły. Przeto czáfu wzywánia
17: práwie/ wody poczérpnąwły/ we fláfzy álbo w naczyniu
18: zápráwiónym ią grzac/ y ták ciepło pić dác trzebá: ftrze=
19: gąc tego/ áby iéy nigdy niewárzono/ gdyż wárząc ią/ w=
20: fzyftki dymy co w niéy fą nalepfze/ wcieką: tedy zágrzac
21: tylko trzebá/ y to mówię ftátek álbo zápráwiwły/ z flá=
22: fzą/ w kócieł wody wrzácéy (co duplex vas zowiém) wftá= (marg) Fallopic. 11. (-)
23: wiwły: tóz czyniac/ nietylko téy do pićia áby niewewz=
24: rzála/ a dymów/ álbo duchów fwych/ niegubiá: ále y ó=
25: wéy co w niéy siedzą/ áby kócieł w którym fye grzeie/ mo=
26: żeli być był nákrty. á pićie tákowé/ iefli przedni/ iefli
27: co dzień być ma/ dyfputuią Włofzy: przeto/ że niefpofo=
28: né żoładki/ do otrzymánia tákich háuftów máią. ále co
29: nam do téy dyfputáciyéy? gdy nálzém ludziám nic poćie=
30: fzniefzégó dác niemożem/ iáko siłá pić? niechayże tedy
31: téy wody pijá siłá/ co dzień/ á nie przedni: bo ták wczó=
32: ráyfzéy dziśiefza popądziác/ rychléy ciáło przéydzie y
33: wyczyści: á wátpić nietrzebá/ że to fzláchetné iefť lékár=
34: ftwo/ iedno iáko w infzych wftyftkich/ ták w tém dożrzéc
35: fye potrzebá/ áby ciáło przedtém lékárftwy/ y fyropy/ do=

G ij

brze prze=

strona: 21v

Cieplice.

- 1: brze przepufzczóné było: bo gdzieby miáło być zámuloné/
2: á wodá wćieleł zoftawły/ áni lámá wyfzłá/ áni by z łobá
3: plugaftw wywodłá/ kurczóm/ powietrza ruźeniu/ opu=
4: chlinie/ głowy boleniu/ womitóm/ y infzém choróbám/
5: prędká/ á do popráwy nierychłaby fye przyczyná dáła.
6: Przeto przypátruią fye dniá piérwfzégó/ iefli odchodzi/

- 7: albo nie: także iutrzejźwego/ y trzeciého/ iélli áni meatámi
- 8: więtfzemi/ áni poceniém/ lub wednie lub wnocy/ nieidzie:
- 9: á iefli fye w kifzkách/ álbo w zafkórnych żyłách ftánowi/
- 10: (co kruczenié/ wiátry/ przelévánié/ álbo odęćie okazaé) pi=
- 11: łukę iednę z fcrupułu/ álbo dwie z puł drágmy/ de rhe=
- 12: bárbáro/ alephanginam/ álbo źiarnko tureckie/ álbo kry
- 13: ftérę z tákiéyże wody dáią: wárząc wniéy trzebáli chebd/
- 14: fkorę bzową/ rádic: cucumer: áfinini: záczy m iefliby iefzcze
- 15: wyniść niechćiało/ á ćiało miało fłabiéc/ żywot fye ody=
- 16: máć/ głowá boléc/ boki rozbádác/ á ná gorączkę zánoić/
- 17: co rychléy fye do tego vćiekáią/ co Fállopi zá fekrét ma/ (marg) de Ther. c. 11 (-)
- 18: piłukę iednę ládá zktórey máfły/ przymiéřzawfzy do tego
- 19: granum iedno/ á nawięćy dwie elatery/ którey to elateri=
- 20: um/ přędko bárzo wypędzi wodę: ále idąc/ vprzykrzy fye (marg) 2. Aphor: 52. (-)
- 21: wnětrzu: tedy tácy/ álbo zgoła tego lékárřtwá/ iáko nátu=
- 22: rze fwéy nieřprzyiáyného/ poprzeřtawáią: álbo dni kilko
- 23: odpoczynáwřzy/ do niego fye zář wracáią: ćiało/ iefli te=
- 24: go potrzebuie/ dobrze z nowu przepurgowáwřzy. á niedzi=
- 25: wuymy fye temu/ iż náturze czyiéy może być tho lékár=
- 26: ftwo nieřprzyiáyné/ bywa tego dofyc/ iż iedném to/ dru= (marg) 3. Aphor: 2. (-)
- 27: gim ówo fłuży: nietylko wlékárřtwiech/ ále wpotrávách/
- 28: w czásiéch/ y w inřzych co napořpolitřzych rzeczách. přze
- 29: to/ iż opiřuią/ vżywánia wód rozmáite/ nieiednému wfzy=
- 30: ftkie/ ále różném różné/ fłużyć mogą: temu ducie/ temu ká=
- 31: páníé/ á drugiém ten oto pićia řpořób: do kthorého Me=
- 32: dyk/ piérwéy chorého ořádzić ma/ y ták zřządzić/ iákoby
- 33: w niém efekt vczynić mógly: bo ácz wody ćiepliczné zá=
- 34: lécamy/ že řá řwiéťé/ pożyteczné/ á wfzyřtkim choróbám
- 35: pomóćné/ přzeřię iednák mogą fye náleć/ którem nie zá

strona: 22

Cierlice.

22.

- 1: wždy pomóga: przeto Medyk ma obmyślić czas/ kiedy
- 2: to pićie nalepiéy dáné być może: complexią/ y látá/ kthó=
- 3: rém flúzy: potym choróbę/ którą płókác trzebá/ dobrze wy
- 4: baczywfy. Zda fye tedy przez cały rok nalepfzy czas być
- 5: do pićia tákich wód/ Máiówy á Czérwcówy: bo ácz in=
- 6: fzm lékárftwam Kwiecién téz dawamy/ ále w náfzym
- 7: kráiu/ iż iest zimny/ wodam tym/ ledwieby flúżyć mógl:
- 8: gdyż tégo iest potrzebá/ áby kiedy té wody piją/ ciáło by=
- 9: łó ciepłé/ á ciáło mówię/ y żyły ták otworzóné/ coby wodá
- 10: łatwie przez chorégo przelzá: owfzem iefli nagła potrze=
- 11: bá każe/ pić ią y w Lipcu/ y w Siérpniu: gdyż Fállopi
- 12: żaki fwé vpomináiąc/ áby iéy zimie niedawáli/ zá potrze= (marg) Cap. 11. (-)
- 13: bą/ kiedy ináčéy być niemoże/ w kownátách/ álbo w łóz=
- 14: nicách ią dác/ á tám ciepłó mieć każe: do czego v nas iz=
- 15: dbá/ zgodzićby fye moglá: ále iefli powoli/ láto do tego
- 16: nalepfzé. á między ludźmi/ tákim to dác kazem/ coby to
- 17: wytrwáli: przeto z ftąd fye rozumieć da/ że to dziecióm
- 18: trudno dác: áczkolwiek Fállopi/ ná biegunki y choroby
- 19: infzé dawał/ wfzákóz wnáfzym kráiu/ do infzych lékarftw
- 20: dzieći obróćmy: á iefliby télko théy láméy wodzie vfác
- 21: przyfzło/ niechay proporcja lat/ do pićia/ y ciáła/ y síły ie=
- 22: go/ przyftołowana będzie: co nie télko w tém/ kiedy/ álbo
- 23: iefli to dzieciám przyftoi dác/ obaczóno być ma/ ále y in=
- 24: fzm/ którzy lat wiécéy niż síły/ á do pićia fpofohu/ máią:
- 25: Bo wedle tego/ iáko Aetius/ Oribálius/ Aeginetá/ ád vi=
- 26: ginti heminas/ dawác ią kazáli: á heminá iest/ iákomci
- 27: powiedział/ puł náfzey kwarty: to iest/ dwa kielifzki/ co ie
- 28: Cifatos/ iákich cztery w kwartę/ zwáli: by przyfzło wfzy=

- 29: łtkiém dáwác/ nie doźlibyńmy rządu niķąłká. tedy to ro=
30: zumiéc ták trzebá/ iż téy wody może łye dáć ták wiele/ ále
31: co nawięntłżém y nazgotowańłżém ćiałam. caetera pa=
32: ria obaczywłzy/ á dziećiam od kielifzka poczawłzy/ do kwa
33: rty podobno będzie reduplicatus numerus ich látam:
34: tákże z łtárémi/ nietylko o ták wielką téy wody miarę/ á=
35: le téż o łáméy wody pićié/ nierychłó łye łtárguiemy/ gdy

G iij

ich ćiałá

strona: 22v

Cieplice.

- 1: ich ćiałá wilgotné/ á phlegmiłté/ síły po temu nie máią.
2: Przyłączmy tu w ten rząd y niewiálty/ którém ácz tá wo=
3: dá z wielu przyczyn/ y w wielkich choróbách łłużyc może/
4: włzáków y pić iém tyle/ yle łie nie zuczyły/ y ták niewdzię=
5: cznégo trunku/ z pracą y z brzydliwościąby przyśzło: nie
6: żećbyńmy nie widali dofyć tákich włzétecznic/ co łye obże=
7: ráiąc/ y kántóry/ y kárczmarze/ w pićiu przechodzą: ále iá=
8: ko tákich nie łęczém/ ták iem opifác miáry niemożém: w=
9: łzáków/ przydzieli białugłowę tákim pićiem łeczyc/ mniéy
10: niż otrokówi/ y łmáczniéy przypráwić: káżdému złych do=
11: brze łye przypátrzywłzy/ iefli gorączki niémálz/ iefli łye o=
12: puchliná nie záczyłá/ y iefli co nie łzkodźi wtém ćiele/ coby
13: pogorfzenié rádczéy/ niż popráwę niołło: gdyż tákie pi=
14: ćié/ nie włzyłtkiém/ ále pewném choróbam tylko/ pomoc
15: może: á miánowicie tym/ przez które ie náturá prowadźi/
16: płócząc muł/ á włzelákie plugáłtwá z żył wielkich: á czy=
17: łzcząc y mocniąc/ wátrobę/ pierśi/ venám cawam/ ielitá/
18: nérki/ y té drógi/ które do wyrzucenia plugáłtw włáfné
19: náturá miéc chćiałá: á iżby gorączce y człónkóm drugiem
20: wćiele pomoc to niemiáło/ może czáfem pomoc: ále nie z

- 21: ónéy piérwłzéy intencyiéy/ áni powinności/ iedno z przy=
22: gody/ á iáko mówią per accidens: bo iż dla złégo żołąd=
23: ká głowá bolála/ wypłókawłzy go/ á iuż popráwiwłzy/
24: wierzę że boleć przestanie: także iefli bęła gorączká dla w=
25: łtęchniénia plugaftw/ á z zámulenia żył/ wftać prędko mo
26: że/ kiedy wodá meaty otworzy/ á ónę wftęchlinę dobrze
27: wypłókawłzy gorączce przyczynę odéymie. Przeto táko=
28: wégo pićia/ vzywác fye godzi/ (przypomióne/ dobrze prze=
29: purgowłzy ciáło) kiedy pierśi phlegmá zálęże/ kiédy wá=
30: trobá żyły zámuli/ kiedy żołądek odśórowieie/ kiedy kizki/
31: koliká/ álbo nérki/ kámién/ rzezánié/ vryny závśięgni=
32: nie popada: kiedy krwáwnicé (hemorrhoidas zową) ábo
33: fye zátkáią/ álbo názbyt cíeką/ á ofobliwie kiedy przez pen
34: dent/ wnétrzne plugáftwo zgniło cíecze. co iż więc Nie=
35: wiaft/ iáko y Męłczyzn niemniéy doléga/ które prze głupi

wftyd/

strona: 23

Cieplice.

23.

- 1: wftyd/ rády y zá czáfu łzukác nie śmieią: Ich to lekárftwo
2: niechay będzie włáfné/ ná choróbę przyrodzóną/ kiedy nie
3: porządnie/ kiedy biało/ y kiedy názbyt cíecze/ kiedy máci=
4: cá wilgotnieyfa/ kiedy ofłábiála/ záczać/ álbo donośic
5: niemożé/ pijąc/ y siedząc/ zá tę wodę niech Pánu Bogu
6: dziękuią. Iednákże fye vpomniéc godzi/ że do tákiégo v=
7: żywánia/ nie wftyftkich wód cíeplicznych zálécác moze=
8: my/ poniewáz bywáią dofyc różné/ tedy wapienné/ wktó=
9: rych gips/ ołowna przyládá/ rdzá/ álbo żelazna íftotá/ z=
10: goła ich zániechác: ale śiárczáné/ iákie v nas po wielu
11: mieyfcách fye náyduią/ do tych chorób łą ták dobré/ iáko
12: gdzie nalepfzé być mogą/ gdyż zágrzewáią/ á mierno pur

13: guiąc potwierdzaią. á co ieflibj wewnątrz zraniénia/ gu
14: zy/ álbo iákie owrédzenia były/ y té/ ták pijąc/ wewnątrz
15: iáko po wierzchu fomeⁿtuiąc/ rospędzić/ á zavrzyć fyę mo
16: gą. co widziém pewnie/ nietylko wtych co krwią pluią/
17: álbo krwawą biegunkę/ ábo krwawą vrynę pułzczaią: á=
18: le wwielu inłzych/ którj wnątrze zatrudnióné máią. przy=
19: dam do tegó/ ówém fie podziwuy/ co wóle wgárdlech/ iáko
20: gáydy nołzą/ że tę wodę pijąc/ guzów ták łzpetynych/ kftałt
21: człowieczy pfuiących/ częłto pozbywaią: które to guzy al=
22: bo wóle/ iáko łą do vléczenia trudné/ włzyłcy wiedzą: że
23: áni palenié/ áni rzezánié/ áni máściámi miękczącemi
24: rołpádzánié/ pomóc iem co może: przeto/ iż bywaią bárzo
25: z žimnéy/ phlegmiftéy/ á kliowátéy máteryéy vczynióné.
26: v nas wprawdzie w Polłzche/ tych tákich wólów nie wie=
27: le widamy/ chyba zá Sámbór ku Węgierłkiém góram i=
28: dąc/ poczęłci fyę thákowych náyduie. á zá Drhobyczą v
29: Grułzelnice/ iefł tákowe źródłó/ wielkié/ piékné/ z skał
30: wypadaiące/ z łktórégó kto fyę iedno nápije/ tákowégó
31: gárdłá łatwie dołłanie. W inłzych górných kráiach/ iáko
32: w Węgrzéch w Rákułiéch/ w Káryntyéy/ w Sábaudi=
33: iéy/ okołó Szwáycer/ okołó Hiłzpánijéy/ ad Pyraeneos
34: montes dołyc ich widamy: częłłcią że fyę tácy z tákich ro=
35: dzą/ częłłcią że wody žimne á iádowite máią: kthóre oto

wody/ gár=

strona: 23v

Cieplice.

1: wody/ gárdłá zraniwłzy wpępele piérwey/ potym w té(marg) Scalig: contra Subtił: Card.

(-)

2: wole zwielkim zefłpeceniem narałłaią: á niechci to dži=

3: wno niebędzie/ że wodá ten iad ma/ gdyž mnie ówo dži=

- 4: wniewyśza/ co w Kamięńcu Podolskim/ ludzie natur słá=
5: bych/ co tám niebywáli/ ochotnie sye nápiwłzy támtecz=
6: négo piwá/ tám sye zaráżáią/ że sye iem pod ięzykiem w
7: wielkich żyłách robáctwo/ kthóre óni pieškami álbo łzecz=
8: nięty zowią/ záląga: y kiedy ich wczás pieprzem/ imbié=
9: rem/ y zólą/ zoctem/ nie wytrą/ bárzo odraftáią/ á fnaść y
10: ięzyk gryżąc łzczekáią/ (z skąd ie pieškami názwáli:) po=
11: tym człowieká do głowy záwracánia/ od rozumnéy mó=
12: wy/ y czego ciężłżégo przywodzą: ná co/ co my rzeczém?
13: iedno że wodá kamienna/ zímna/ zła/ iádowita/ á wlas=
14: ność włobie tákową máiąca/ że iéy áni zboże/ áni chmiél/
15: áni wárzenie wyrzucić niemoże: á co ktoby ielzeczé łámę
16: łurową pić chćiał? z tám tedy y wole álbo takie gárdłá/ (*marg*) [Tagaucius li: 1. c. 13.](#) (–)
17: które télko łam Król Fráncułki mocą łobie (między dzi=
18: wy infzemi) od Bogá dáńą/ pólpolicie w dzień S. Mi=
19: chálá/ kiedy złwym Rycérłkim bráctwem/ Młzéy słucha/
20: y Sákráment przyymuie/ iáłmużny przédtył dawłzy/ y
21: pólty vczyniwłzy/ dotykáiąc sýé ná krzyż/ á łwém ięzy=
22: kiem mówiąc/ Król cię dotyka/ á Bóg cię léczy/ w Ko=
23: ściele an Fonteinoble vzdrawia. Co áby tám było/ y nie=
24: przyáćiele Wiáry Krzészćijáńłkiéy przyznawáią mu to.
25: Comći tu przypomniál/ móc wielką tych ćieplic okázu=
26: iąc: która ielłi tám łprofné gárdłá vléczyć może/ co mamy
27: rozumieć o mniełzłjch/ á do vléczenia łzeyłzłjch choróbách?
28: gdyż ie y wylíczyć trudno/ ná które ludzie wielką pómoc
29: odnołzą: ná czás/ á rzádnie vżywłzy tego pićia: bo iáko po=
30: móc porzádnie pijácému przynołzą/ tám/ ktoby łie nierzą=
31: dne w nich chowál/ nie malé przypadki po łobie zołtá=
32: wią: iáko womity/ kurczé/ głowy bolenié/ wnątrza morze=
33: nie/ álbo rzezánia/ mdłóści/ á włzyłtkiégo ciáłá ołłábie=
<http://rcin.org.pl>

34: nié/ łny niełpołobné/ to iełt/ álbo więntłzé/ albo mnięłzé/

35: nił przyrodzeniu przyłtoią: które to włzyłtki/ ił łpólne zó=

wémi łą/

strona: 24

Cieplice.

24.

1: wémi łą/ które po łiedzeniu w wodách/ téł do łiedzenia

2: niełpołobném/ przypadáią/ tám ich lékárłtwo opiłzém:

3: łiedzenie w wodách odpráwiłzy/ kthóre iáko iełt zwy=

4: czaynięłzé á połpoliłzé/ mnięł nam iego opiłanie zabá=

5: wy wełmie: gdył wwałnie łiedzięc/ iełt rzecz tám łátwia/

6: iáko która mołe być z nałátwięłzych: lecz ił iéy wiele ich

7: nieporządnie vzywác zwykło/ czego łye łtrzedz/ á iáko łye

8: w tym záchowác/ krótko łye przypátrłmy: od tám począ=

9: włzy/ áby ten co do takich wód iedzię/ myłł/ y łercé łwé/

10: co nabárzięł vłkromił/ y tám ie zrzádził/ iákoby w niem

11: fráłunkowi/ áni myłłi niepotrzebnéy mieyłcá nic nieby= (marg) Lib: 2. ca: 6. rub: 1. (-)

12: ło: á iáko Bráłłáulolus mówi/ tám łye niechay połtáno=

13: wi/ iáko kiedyby do Sákrámentu/ á dáru wielkięgo Bo=

14: zęgo przyłtápić miáł: tám łercé y łpráwy łwé łtánowiác/

15: iákoby áni BOgu Pánu łwému/ áni komu z ludzi/ áni

16: łam náolátęk łobie/ ná reyęłtrze nie zolłáł. potym tám

17: cíáło opátrzył/ iákoby z pełném á bárzo plógáwém do

18: wód tych nieiełdził: ále áby wyczyłzczóné/ á co nalepięy

19: być mołe wypurgowané było: bo gdzieby były zéły za=

20: tkáne/ krew nieczyłta/ cíáło wewnátrł plógáwé: iákaby

21: té Cieplice pomóc przyniełć mołły? owłzem then co bęł

22: chór/ alboby w więntłzą choróbę wpadł/ álbo miáłto z=

23: drowia w łmierć. á purgowánia oto trochę dálęy mięc o=

24: byczay będzięłz: którego ięłłi nie łilá potrzebá/ przzedni

25: raz álbo dwá vzyw. co ięłłiby to máło/ łyropy/ y dwoie/

- 26: to ielt/ przed niemi y po nich purgowanie dawczy/ zrzę=
27: dzień dobrze ciało: á iż krew puścić/ iefli látá y zwyczaj
28: poradzi/ ielt rzecz powinna/ po piérwším lékárftwie to
29: vczynić/ y z niéy przypátrzywfy fyé zbytkowi/ fyropy ftá=
30: nowić/ y dietę ták porzãdnã/ iákoby fye iedzeniem áni pi=
31: ciém/ y przed cieplicami/ y w cieplicách nie grzészýło: o=
32: wżem by być mogło/ áby táká dietá bélé/ iáko w drze=
33: wie/ álbo w fálšie/ byłoby dobrze: nié/ żeby ták fkapa/ ále
34: áby rzeczy do iedzenia były ná wybór/ do ftráwienia ła=
35: twié/ á coby krwie dobréy przymnażály: gdyż w drzewie

H

pijąc

strona: 24v

Cieplice.

- 1: pijąc ie/ ielt posiłek z niego lámégo/ do tuczenia ciála
2: niéiáki/ á wwodzie cieplicznéy/ nietylko do pokármu nic
3: tákiego niemálfz/ ále iefzcie iákoby ssie/ á álimentum ono
4: zewnãtrz ná wierzch wyciãga: z fkãd y ieść fye wiécéy
5: chce/ y potrzebá/ áby hoyniéy kęs niż w drzewie/ wkuchni
6: wãrzóno: á bédzieli to ptáftwo/ kury/ cíelęciná/ kápłón/
7: nic fye nád to lepšzého dác niemoże: ryby/ owoce/ iãrzyny/
8: przyprãwné iuchy/ ná czály potomné zchowawfy: gdyż
9: nic ná to zásiãdł/ áby biešedzie/ á roskošznému ftólowi/
10: ále lékárftwã y zdrowiu/ ten tãm czas wżyftek oddãł.
11: Do tego pić co mu nazwyczãynieyšzého/ piwoli/ winoli/
12: bylé to zdrowiu/ żoładkowi/ á nie vpićiu/ áni rošpušcie
13: fłużyło. wżákóz áby pomniał/ że fye dwá rázy kãpãc ma.
14: obiãd niż wieczérza/ niechay mnieyfy bywa: á to dla te=
15: go/ áby obiãdem wielkim/ náturey nie obciãżél/ á tym/
16: czegoby żoładek ftrawić dobrze niemógł/ zél/ y wżyftkié=
17: go ciála nie zãmulił/ á z ftãd króft nie przyczynił/ y go=

- 18: rączki fzkodliwéy nie przywiódł. k temu/ że zá takiém ná=
19: tkániém fenby mu twárdłzy/ niż potrzebá/ przyśzedł/ y
20: głowę nápełniwłzy fluxy/ kurcze/ álbo infze bóle by vczy=
21: nił: przeto lekki/ álbo rzeknę lékárki/ obiad ziadłzy/ wie=
22: czerzą niechay trochę wziętą ié/ byle w czás/ áby po niéy
23: nierychło łpác chodził: á iżby tylé ná nię nie pił/ coby ón
24: zbytek głowy/ y ciála/ nie obciążył. A wielé czego ma ná
25: obiedzie/ álbo ná wieczery/ ziadác/ wiem że łą tácy dži=
26: wacy/ co pytać nie przetána: któremu pytaniu/ trudna
27: to/ vczynić dofyć/ ten łam/ y rozum iego/ niech w to po=
28: trefuie: gdyż łye lepiéy łam ma znác/ y to co mu łzko=
29: dži/ álbo pomaga/ vpátrowác/ niżli my/ co go/ póki łye
30: nam niełpowie/ nie znamy: á iefli tego nie vpátruie/ ie=
31: dno ták iákoby ná łort żywie/ wierę łobie nie praw. trze=
32: bá tedy tego/ áby łye náturze dofyć czyniło/ obroku iéy/
33: iefli zbytńi/ á závádzá/ vymuiąc: á zdrowie y áppetýt
34: ták reguluiąc/ iákoby łye nic diety nie obciążýło áni o=
35: bráziło. co narychléy okaże żoładek/ iefli dobrze trawi/

iefli

strona: 25

Cieplice.

25.

- 1: iefli rzygánia/ brzydkości/ przelévania/ odęcia/ párcia/ (*marg*) Gal: de loc: al fec: *simp: caufis.* (–)
- 2: łzczkánia/ dymów żadnych nic ma: iefli chćiwie y łmá=
3: czno pokarm przyymuie/ y iefli łam co ciérpiąc/ wątro=
4: by łobą do kłócia/ do párcia/ do zápalenia/ do zél zát=
5: kánia/ do złéy krwi/ nie ciągnie: iefli téż głowá zá tym
6: nie bywa ciężzka/ łzumna/ boląca/ rć. czemu iefli łye czę=
7: łto przypátrzyłz/ nietylko około pokármów łpołob/ ále y
8: chorób wielu przyczynę/ łnádnie vyźrzéc możelz: którą to

9: dobrze wybaczywłszy/ iuż iákobyś nápoły zá wygrána/
10: á do porátowánia fye/ nadróžnieyfzą drógę nálażł: gdyż
11: odiawłszy ná drugi raz to co záfkadzáło/ odiać fye choro=
12: bá może. Tu tedy wiodąc cię do Cieplic/ niewiém co=
13: by po tym/ rozbiérác fzeroko/ do których/ y iákiéy wła=
14: fności/ á co pómóc máią: gdyż párticulária o káždéy
15: chorobie wyrázić/ rzecz nád miárę trudna: nie prze to
16: áby choroby/ y ich włafności/ nam wiadomé nie były/
17: ktemu ábyfmy nie poznali które Cieplice do czego dobre/
18: gdyż to y od dawnych/ y od terážnieyfzych Medyków/ ná
19: vrząd być vczyniáno baczym. lecz iż w káždéy chorobie
20: przyládá iáka być muśi/ náturze pácyentá który nią cho
21: ruie/ włafna: któréey iefli ná oko nie vyżrzym/ trudno ią
22: opifać. Wfzákóz w tym fcriptcie/ choć iefł iákoby o wfzy=
23: ftkich Cieplicach/ o Polfkich nawięcéy: które iż/ ilé ich wi=
24: dziém/ fiárczánéy włafności fą/ choć iedny bárziéy niż
25: drugié/ ále máło/ álbo nic/ infzych krufców przymiélfzá=
26: négo nie máią. Nie żećby w Polfzcze wód infzych nieby=
27: ło/ gdyż háłunowá v Milátycz j v Drhobicze/ witreolo=
28: wá v Biéczá/ y infzych dofyć widzimy: ále mówię o tych
29: co ich ludzie do kápánia vzywác fye ięli/ bądź ná Krę=
30: paku w Druzbakowie gđzie ciepła wodá/ bądź v Iáwo=
31: rowá/ bądź v Grodká/ bądź v Krofná/ w Mikolnicach
32: przy Trębowli/ w Swofzowicach przy Krákwie/ wfzy=
33: ftko to fiárczáné/ moc tę máiącé/ chorego który w nich
34: fiędzi/ rátowác/ ciáło zágrzewáiąc/ odwilzáiać/ otwié=
35: ráiać/ zmiękczáiać/ potym y potwiérdzáiać. o czym iż (*marg*) Gal. 1. Simpl. medica: ca:

4. (–)

Cieplice.

- 1: fye iuz dofyć mówiło/ niewiém co potym/ fprawę dá=
- 2: wác czemu to czynią: gdyż iuz iákobyfmy pozwolili/ Cie=
- 3: plice być lekarftwo thak wzięté/ że wftytkim chorobam
- 4: pomaga: á iefli wftytkim/ pewnie z roznych przyczyn/
- 5: y różné przypadki máiącym: od których widziem choć
- 6: drugi włchnie/ fkóra mu fye ftwardzi/ żyły fkurczą/ guzy (*marg*) [De Praefagijs ex pul:](#)
[ca: vl. \(-\)](#)
- 7: fpiętą/ tego wodá šíarczána odwilży/ zágrzeie/ otworzy/
- 8: y wftytkiego tego w nim poprąwi: drugi ták wilgotno
- 9: ści złych będzie pełen/ iż fye odawfzy/ á iákoby w trupiá
- 10: fkóre oblókfy/ kroftami/ albo ropą zgniłą/ ociókfzy/ tám
- 11: wyfufzy/ że go wodá wyšie/ wytrawi/ á fkóre mu zawár=
- 12: fzy/ zdrowiu/ y krašie piérwfzý/ z podziwieniem wróci.
- 13: Y fpytał/ co zá moc to w iednéy wodzie ták różna/ otwie
- 14: ráć/ záwierác/ ofufzác/ odwilzác? to/ że tho co któremu
- 15: fzkodziło/ odeymuie/ ciepłá przyrodzoného w nim wzbu=
- 16: dzaiąc/ á meaty w fkorze otworzywfzy/ powoli wyfufzá=
- 17: iąc/ trawiac/ á náturę pošilaiąc: przeto tákich wód ką=
- 18: pánia léczą/ ácz dziwné/ á do wyliczánia trudné/ choro=
- 19: by/ wfzákóz bárzo częfto w piérsiach/ w wątrobie/ w żo=
- 20: łądku/ w śledzionie/ w ielitach/ w nérkach/ w mófznach/
- 21: w niewieścich mieyfćach/ w ftawach/ w członkach/ zgo=
- 22: lá y w tych wftytkich ciála częścicach/ które iedno porzą=
- 23: dne w théy wodzie nápárzóné bywáią: ták/ iż fnać cho
- 24: roby w cíele niemáfz/ (chybáby iéy przyczyná ludziém
- 25: nieznáióma była) którzyby tákowé wody/ mówię po=
- 26: rządnie przypráwióné/ pómocné nie były: Pómniąc co
- 27: Galen powiáda: Ze z tych wód które Ciepliczné zowie=
- 28: my/ żadnéy niemáfz/ coby ciálu ludzkiému zawádzić/ á (*marg*) [1. Sanit: tuen. \(-\)](#)

- 29: coby nie kážda z nich pomocna być miála: ná łtrónę o=
30: wé puściwłzy/ które łą bárzo łmrodliwé/ álbo zšiebie iá=
31: dowite: iákich wprawdźie v nas niemáľz/ okróm owéy
32: co ná Spiřzu/ którey łmród zábija ptáľtwo/ álbo bydłę
33: któreby iéy iedno vkušilo. Co łye więc y w łtudniach głę
34: bokich przytrafia/ cóm łam w Łómźie widźiał. że piér=
35: włźego wtóry/ wtórego trzeći wyciągáć chcąc/ wpół łtu=

dniéy

strona: 26

Cieplice.

26.

- 1: dniéy od łmrodu omdléwáli y mářli. Bywáią téż y w
2: gorący rok ná polách/ á zwłáľzczá Podolńkich/ ługi/ y ták
3: złe káľuże/ że bydło vmarzáią. Mówiém tylko o Cie=
4: plicnych/ do których choréğ łeczyć łye prowadząc/ kóm=
5: plexiéy łye iego przypátrzywłzy/ á iuż go przepurgowa=
6: włzy/ y w dijetę dobrą wpráwiwłzy/ o bączmy/ iefli wá=
7: troby gorący/ álbo głowy zápalónéy/ álbo żoładká łłá=
8: bégo: á iefli iuż purgowániém to łye pomiárkowáło/ że
9: go władźiwłzy/ o gorączkę/ zápalenié/ álbo o mdłóć nie
10: przywiedźiém: bo iefliby wáľrobá gorąca tego potrze=
11: bowáľá/ Cerotum Santalinum iéy dáć/ álbo łámé/ álbo
12: vnguento Roľato/ cum łucco Abľintij/ łucco Endiuię/
13: Cicoreę/ rozczyńióné: tákże ventriculowi/ Ceratum álbo
14: vnguentum łtomachale Galeni/ bárzo dobre: tákże pro
15: łplene iefli łřebá/ iefť vnguent. Nérkam/ Olea Viola=
16: tum/ Roľatum/ Populeū/ áby tym námázował: á gdzie
17: iednym członkóm o ráťunku myšľi/ drugich w tym nie=
18: pľował. Przyšľedźy tedy do Cieplic/ to niemnieyšźé łťá=
19: ráńié niechay bęďzie/ mieyľce łobie obráć/ áby ná dobrym
20: powietrzu/ wczás conaylepfzy do šiedzenia miał: tám

- 21: dzień ieden/ álbo dwá/ odpoczawfzy/ á tamtemu wiá=
22: tru fye przyuczywfy/ w wodzie w imię Bożé vsieść/ ka=
23: zawfzy ią ná śwítaniu brác/ á wkotle nákrwym/ áby pá=
24: rá nie wychodziłá/ grzac: ftrzegac niemniéy tego/ áby
25: wodá czyfta bylá brána/ to ieft/ áby iéy niefplugawil
26: nikt/ álbo co w niey nieczyftégo piorac/ álbo plugawé
27: ciáło w niéy płóczac: nád to/ iefli defzcz álbo iáka nie=
28: pogodá bylá/ tedy táka wodá zmácona á zmiézfána/ nie
29: ták bédzie dobra/ iáko lámá z fwégo źródłá. Zgrzaw=
30: fzy ią tedy wolno/ bo wárzyc fye iéy nie godzi/ áby párá
31: z niéy/ gdyz w téy párze moc ieft nawiętfa/ nie wyfzłá/
32: w wánnę czyftá wlac: y fiedzenie ták w ónéy wánnie ná
33: rzádzić/ iákoby nie rázem w wodzie fye zátapiał/ ále po=
34: ftawfzy/ potym fiadł: potym boki maczáiac/ á ftołká v=
35: pułczáiac/ po półgodziny po fzyię fye ochynął. A to/ pro=

H iij

fzę/ nie=

strona: 26v

Cieplice.

- 1: fzę/ niechay bédzie w cífzy: bo iz ci przypominam napiér=
2: wízą być pracá/ áby fobie mieyfce do kápánia obrał/ te=
3: dy tákié niechay bédzie/ coby go áni przykry wiátr/ áni
4: défzcz/ áni żadna niepogodá/ dochodzić niemogłá. bo
5: gdzieby tho w namiećie/ pod brogiem/ álbo w cháłáfu
6: z chroftu vpleciónym było/ y głowie wiátr z kurzawá
7: závádzi/ y wychodzac rozpárzóné ciáło/ prze ládá ozię=
8: bnienie/ przyść o gorączkę może. A iz brác wodę o fłón=
9: cá wfchodziefmy kazáli/ náfz chory w ten czás/ z łóżá zlaz=
10: fzy/ niechay fye przechodzi/ y ciáło rozrufzawfzy nieiáko
11: zágrzeie: czego iefli mu bóle iákié/ álbo fłábość nie do=
12: puści/ niechay ná mieyfce przechaczki/ frykatiy/ á lekkie=

13: go chułą náciérania/ vzywie: y potym ielzcie te częsci/
14: które tego potrzebią/ námáze. A náturę niechay zvczy/
15: áby lye piérwéy zázwdy wyprózníá: gdyż pełnemu á
16: zátwárdzonému wniść w tę wodę/ nie iest rzecz bełpie=
17: czna. Niechze tedy co dzień ráno łtolec będzie: czego ie=
18: łliby náturá lámá z siebie vczynić niechciála/ pomoc iey
19: trzebá dáć/ álbo czopkiem/ álbo lekką kryłterá. Czopek
20: może być/ vłtrugawłzy korzeń z ćwikły/ y miodem námá
21: zawłzy/ á połoliwłzy: álbo z łłoniny/ álbo z mięśá łolo=
22: négo: álbo z miodu łtwárdzoného/ z koloquintidá/ álbo
23: z trochą verátry/ álbo Hiery połypány. Kryłterá z téy=
24: że wody/ álbo z poléwki łliwkwowéy/ álbo kapłóniéy/
25: miodu/ oliwy/ po łyzce/ á łoli káfek przyłóżywłzy. A kto=
26: by lye tym brzydłil/ brác przed obiádem iednę z lekkich
27: piłulek/ z łkrupułu vczynióná/ álbo de Aloe łacoterino/
28: álbo de Rheabarb/ álbo de Hierá/ álbo Aromátice.
29: Przechodźiwłzy lye tedy/ á z náturą odpráwiwłzy/ row
30: no z Słóncá włchodem/ álbo trochę rániéy/ w wánnę
31: wolno ciepłá vsięć. á mówię w wolno ciepłá: gdyż iá=
32: ko łimna/ ták goráca/ ciálu nie iest pomocna: owłzem (*marg*) Sanitat: tuen: lib: 3. ca:

8. (-)

33: iáko łimna/ ták y goráca łkórę zátwárdza/ á goráczkę ro=
34: zmnaża: á głowá niechay zázwdy łcierká/ álbo tówál=
35: łá/ záwiázána będzie: włzakóz to iedno dla wiátru/ bo

bárzo

strona: 27

Cieplice.

27.

1: bárzo iá łciłnąć/ nie bywa to zdrowo. A łiedzenie tám
2: to niech telkliwé nie będzie/ ále máiac przy łobie kogo/
3: rozmowá iáką miłá łtrawioné. W tym kiedy wodá prze=

4: łyta/ mieć w kotle pogotowiu drugą: której przyléwá=
5: iąc/ oziębléy vpufzczać czopem we dno wpráwiónym: á
6: to dno nád korytem/ álbo nád rynną/ ma łać. Tuć ia
7: trudno powiedziéc mam/ wielé godzin z rázu/ y potym/
8: á iáko czás dlugi/ w Cieplicach siedziéc małz/ ponieważ
9: áni ciébie/ áni twéy choroby nie znam. wżákóž toć po=
10: wiem: Ze ludzie którzy ła lat śrzednich/ complexiéy mo=
11: cnéy/ ná choroby wnątrné dluzéy siedziéc máią/ niżli ci
12: co słábi/ á którym tylko o zafkórné rzeczy idzie: gdyż wo=
13: dá łkórę łatwiéy zágrzeie/ rozpárzy/ otworzy/ wyśsie/ po=
14: twiárdzi/ y do popráwy prędzéy przywiedzié. ále owi któ=
15: rym głébiéy choroby włázy/ tym dluzéy siedziéc powin=
16: ni: wżákóž ták/ iákoby ciáło do tefkności/ y do zápale=
17: nia/ nieprzychodziło. A zámiérzáią to więc Medicy mą=
18: drzy/ co cómplexiy ludzkich/ chorób/ y Cieplic świádo=
19: mi/ iednému dni dwánaście/ drugiému piętnaście/ dru=
20: giému dwádzieściá/ czáfem y trzydzieści siedziéc/ wła=
21: śnie ták iáko w Sálśie/ álbo w gwáiáku: gdyż té lékár=
22: łtwá dlugie powoli ciáła áłteruiąc/ do tąd máią być da=
23: wáné/ áž znáczna popráwá przyydzie/ to iest/ że łye cho=
24: robá wypędzi/ á náurá dobrze poftánowi. W czym bár
25: zo mi łye nie podoba/ co w Iáworowłkich zá obyczay w=
26: zięli/ godzin łto/ álbo pułtorá łtá/ álbo y wiécéy/ sie=
27: dziéc vmysłiwłzy/ wyśiadác ie co narychléy: iákoby owo
28: dzieci kiedy grufzki o zakład ziádáią/ które prędzéy áby
29: wygrawáło: y wyśiadáią z rázu przyiechawłzy ósm ál=
30: bo dzieśięć/ pięć ráno/ á pięć przed wieczorem godzin/
31: do tąd áž liczbę odpráwią: przeto z choroby/ iefli wielka
32: á do porátowánia nie łatwia/ káždy pobáczyć/ wielé iéy
33: wód tych potrzebá/ może. A w nie zásiádáiąc/ niechay

34: od końca cieńszého pocznie: piérwéy ráno niech godzin

35: półtory siędzi/ w wieczór także/ naziutrz trochę wiécý/

trzećie=

strona: 27v

Cieplice.

- 1: trzećiego dnia wiécý/ przymnażaiąc co dzień po trofze/
2: do thąd/ aż do szrodku przyydzie: tam sýe pokaże/ iefli
3: wodá nie mdli/ iefli króft vbywa/ á iefli naturze plágu=
4: ie lékárftwo: tedy od połowice/ bądź to dnia dźiesiętę=
5: go/ bądź piętnaftęgo/ po trofze vymuiąc/ zás tąż miá=
6: rą aż do końca przywiész: y tyléz godzin ku końcowi/
7: iáko z przodku/ siádác: tedy chorobá odchodąc/ natury
8: mniéy słábéy nikáfká nie zoftáwi. A iefli dni trzydźiesięci
9: siędzić będzie/ że tego chorobá potrzebę pokaże wysia=
10: dáiąc z przodku godzin ná dzień trzy/ á pomnażaiąc aż
11: do fzési/ półtorá ftá to przyniešie: á tak przez vprzykrze=
12: nia natury/ iz áni sýe vtelkni/ áni o żaden zły przypadek
13: przyydzie. A izby tak wielé/ álbo mniéy/ siędzić miał/
14: chorobá (iáko mówię) á naturá/ iáko sýe ma do niéy/
15: pokaże: w czym nie Medyk/ ále káždy fobie fędzią bę=
16: dzie. ácz siędzą wiéc drudzy do tąd zázwdy/ aż sýe ciá=
17: ło dobrze rozgrzeie/ pot z łýsiny póydzie/ á fkórá ná ręku
18: zmarfczy: ále profzę nie z przodku/ áni v słábych/ niech
19: tá próbá będzie: bo/ by młoda zmárfków/ á nie bárzo
20: pełny ftrumięniá z czolá czekać miał/ długoby siędzić
21: potrzebá: przeto látá/ chorobá/ á siłá/ w wodách tych
22: siędzeniu/ fnádnie miárę poda. A ia profzę áby to było
23: nie znaglá/ ále od máłá poczawfzy/ zázwdy co przydá=
24: iąc/ tedy łatwie vhamowác á odiać/ iefliby co z tego nie
25: fpodzianęgo przyfzło/ możem. Wylzedfzy tedy z wány/

- 26: niech fye dobrze odzieie/ y ták ciepło wodą rozpárzóny/
27: zaráz do łózká fzedfzy/ położy y nákryie: áby fye duchy w=
28: zruřzoné vřpokoicř/ á ciařło rozgrzané zápoćicř mogřło. w
29: tym iefli řen przyydzieř/ tę godzinę/ álbo dwie/ przeřpácř
30: fye mořze/ poniewař ráno wfiał/ á niedořpař: á tego po=
31: trzebá/ áby tylko fye ná noc chowáiacř/ po obiedzie nie
32: řpař: á dořpácř iáko potrzebá/ gdyř řen řpracowaném ciař=
33: łam pořilenie dawa? po téy to godzinie ábo dwu otár=
34: řzy fye z potu/ á dobrze ofuřzywřzy/ niechay fye vbierze/ á
35: ná nabořenřtwie řwá godzinę wedle zwyczáiu řtrawiw=

řzy/ to

strona: 28

Cieplice.

28.

- 1: řzy/ to czego mu napilniéy/ byle okrom křopotu/ řpráwu
2: ie. Pozwaláiař tu řwobodniéy á otworzyřciéy/ niř w in=
3: řzych Lékarřtwách/ wiátru zářywácř/ przeto podobali fye
4: chodzić/ řnacř y přy po polu pieřzo/ álbo ná koniu/ gonić:
5: bylé tho przez prace wielkiéy/ á w pogodę byřło/ mořze.
6: W godzin cztérzy po kápániu/ coby przed pořudniém/
7: obiád řwóy ieřć: ná który to obiád/ iuř niepowtorzęř/ ále
8: twéy dyřcrecyéy polécęř/ co przyřzádzić trzebá: gdyř řa=
9: den ták w rozum vbogi nie iefř/ áby niewiedziař czym
10: nátureę contentowácř/ á czym iař obrazić mořze: dořyć to
11: co mówiém/ że rzeczy máiař być do řtrawienia łatwiéř/ á
12: coby fye w krew náleřpřzá obroćiař/ przy piweliř/ przy wi=
13: nieliř/ bylé wedle nářogu/ á przez obrařenia zdrowiař/ y
14: ták řkrómnieř/ iákoby řen řaden po obiedzie nie byřł: ná
15: mieyřce którégó pozwalamy owe godzinę řpácř/ która po
16: ránu z wody wyřzedfzyř/ poceniu á odpoczywániu řłużyć
17: ma. Po iedłé w godzin řzeřćř/ znowu zář zářieřć ma: co

18: będzie iákoby przed słońcá zachodem godzin pięć/ álbo
19: namniéy cztériy/ y w tenze czas wodę brác muśi/ która
20: iuż thák dobra być niemoże/ iáko óná świtánna/ przeto
21: téż po obiednié siedzenié nie bywa thák długié: gdyż y
22: ciála w ten czas dla goracá mdleyfzé/ y wody bárzo słáb=
23: szé/ że łatwiéy wietrzeią/ á pářę fwą přęcý trácą. Pośie=
24: dziawfzy tedy godzin półtory/ álbo dwie/ tákże w cífy
25: zgłowá nákrytą/ wodę odmiéniáiac/ á nikáfká niefpiác:
26: iefli fmród síarczány álbo párá óná fzkodzi/ kobiercem
27: nákrywfiy/ á głowę iéy obróniwfiy/ wyniśc y ofufzyć fie/
28: y ná łóžku pół godziny odpoczawfiy/ godzinę przed za=
29: chodem/ trofzkę hoyniéy niż był obiad/ wieczérzác: tám
30: możeli być muzyká álbo myśl dobra/ niechay będzie: bo
31: tą/ kto fye kiedy zepfował? okróm ówych co do tańców
32: á infzýy rofpufty pochóp biorą. A iż noc do fpánia tákie=
33: mu należy/ wierzę że go fpracowánié onégo dnia do fpá
34: nia vpomni. Przeto iefli zónę do pośługi przywiózł/ nie=
35: chay ią łóžko rozgránicy: gdyż do nocnych potrzeb/ ná

I

ten

strona: 28v

O Cieplicach.

1: ten czas przez włómku zdrowia/ służyćby nie moglá: po=
2: nieważ y poty/ y wodá/ y dijetá/ ciáło dofyc fpracuie: le=
3: cie ktemu/ kiedy lámo gorąco nie vmié iedno ciáło otwo (*marg*) [Plin: li. 6. c: 31 \(-\)](#)
4: rzyć/ duchy rofprófyć/ á bárzo síly vmnieyfzyć. Bywa
5: téż to częfto/ że ci co wychodzą z wánny/ iefli fye słábfzé=
6: mi czuią/ chłodną wodą obléwác fye każą: co od owych
7: máią/ co z lážniéy wychodząc/ tym fye potwiérdzaią. ále
8: tu co po tym? gdyż nie wánná tego lékárftwá/ ále poce=
9: nie ná łóžku/ dokóńczyc powinno: tedy owi mędrfzy/ co

- 10: Epithemá ná férce wzić/ álbo fye wódką Różaną po=
11: krópic każá: y czáfem iefli tákie rofpalenie bédzie/ że y
12: głowę/ y członki infze/ wódkámi kropiąc/ duchy wsię w=
13: racáią/ nie od rzeczy czynią: námázuią drudzy y grzbiet
14: y paćierze wżyfłki/ oleykiem różánym/ fiołkowym/ álbo
15: którym infzym/ nie málo potwiérdzi: y iefliby fye im do
16: mdłóści zanoşıło/ miéc Morfelle w gárści/ vczynióné ex
17: fpeciebus dia: narge frigidi/ ex aromatico rofáto/ electe
18: de gemmis/ álbo Confexuę/ z tych którá co fercu fłużá/ á
19: ochłódzić mogá: przy tym wódky/ prochy/ perfumy/ y
20: coby iedno od mdłóści dobré: o czym ná fwym mieyfcu
21: fzerzý. A iefliby wrzody/ guzy/ fiftuły/ rány/ álbo części
22: chore potrzebowały/ ná noc ie Emplařtrámi álbo Lini=
23: menty opátrzyć: bo ácz wodá lámá przez fye léczy/ y pe=
24: wną pómoc dawa/ wżákóz iefli ieflcze infzé Lékářtwá
25: przyřtápiá/ přędzey y znáczniéy to fpráwić może: iedno
26: cíáło dobrze przedtym przepurgowáwřzy/ á porządnie řie
27: dzáć dijety przyřtrégámy dobrý. A iż to do dijety ná=
28: leży/ co w infzych Nácyach/ á miánowicie w Niemcéch
29: gániém/ w wodzie řiedzáć winem pełnić/ prořę ia okáż
30: mi wřtrzymawáłoř áby tám/ gdzie niedobrze przez niéy?
31: odlóży pićie ná iny czás/ á fpráwę z náturá láméy wo=
32: dzie poruczmy. á iefliby ták přágnienié dokuczác miáło/
33: vřtá zákropić podobno w tym przyyddie: ácz owych gá=
34: nić niewiém czemubym miáł/ co wchodzáć w wánnę/ ál=
35: bo fye iuż w niéy rozgrzáwřzy/ téyże wody ocukrowánéy

fye

strona: 29

Cieplice.

29.

- 1: fye nápijá: gdyż y żoładek/ y nérki/ přeczyřcić może/

- 2: y vryny álbo potu ták popędzić/ że zá fyrup ftanie: ale
- 3: to niech czynią dobrze przepurgowani/ którzy zéły nie=
- 4: zámuloné/ wątrobę nie názbyt gorącą/ á ciało do potu
- 5: fklonné máią: co iefli téz y Białégłowy vczynią/ wnę=
- 6: trzu ich dofyć rzecz przyftoyna będzie: á iż o thym czę=
- 7: fta wzmianká bywa/ który czás w rok tym rzeczam na=
- 8: lepfzy/ ná prędce odpowiedź: iáko wftyftkim lékárftwam
- 9: którém zímá y kánikułá podeyżrzána/ ále Ieśién á Wió=
- 10: fná naprzyftoynieyfza: wízákóz iż cieplice/ iako wftyftki (*margin*) 4. Aphori: 3. (–)
- 11: wody promienióm á ciepłu Słonecznému/ fą podległy/
- 12: Wiofná iém nalepfza: którą tu liczym póty/ póki fłónce
- 13: wzgóre idzie. bo kiedy fye dzień z nocą równa/ á fłónce
- 14: ná zad vchodzi/ párneý w prawdzie/ ále iuż nie ták go=
- 15: rąco bywa: gdyz y noc iuż dłuźfza/ y roffą/ mgłami/ y z
- 16: ziemie wilgotnościami fmrudliwými/ fye zátrudnia: w
- 17: tém iuż wody gorłzé: y rzecz pewna/ że do Swiętého Ia=
- 18: ná/ czás temu nalepfzy/ przyznác muśiémy: którého to ś=
- 19: więto/ prawie więc wten czás przypáda: y ztąd ówy So=
- 20: bótki/ nocné ognie/ zbieránia ziół/ y do czarów á bálá=
- 21: muctw bábich kiermáfz: nie/ żećby per Julium per Au=
- 22: guftum/ léczyć fye nie dobrze/ iedno że iuż wody nie ták
- 23: dobré/ y ciałá dobrze mdleyfzé. Dawfzy thedy Iulium y
- 24: Auguftū/ iáko czáfy gorące infzemu wczáfowi/ przyday=
- 25: my y Septembrem/ choć Ieśieni początek temuż gdyz
- 26: czás nie iefł poftánowióny: owfzem/ iáko Gálen mó=
- 27: wi/ owocami zátrudnióny/ y nieporządny ciepłem ták
- 28: ftráfzliwy iáko Krokodyl/ co płącąc ludzie ofzukawa:
- 29: co widziém ná oko/ że w południe gorąco/ á w nocy zi=
- 30: mno/ przeciwną włafnością pfuie ciałá. A w téy wo=
- 31: dzie iż fye ciałá otwieráią/ álboby temu pokóy dác po=

- 32: towi/ álbo ich ták przeŝtrzegáć/ iákoby wolności óný
33: Máíowéy nie część/ ále wŝytkiéy wŝtápić nam przyŝzło:
34: przeto iefli w Ieŝieni ŝye przyydzíe léczyć/ wody té iáko
35: tákó znidź ŝye mogą: in Octobre/ in Nouembre/ mówię

I ij

iáko=

strona: 29v

Cieplice.

- 1: iáko tákó/ gdy to v nas niepogodné czáfy. ácz Kolumel= (*marg*) *in re rufti.* (-)
2: lá wod in Septembre nabárziéy doŝwiadcza/ ále nie
3: chorób/ áni natur ludzkich: przeto náŝz chory nie źle ŝye
4: zrzádzi/ iefli ich przez Wiofnę tylko zázywáć będzíe/ dniá= (*marg*) *De Dondis Saunarola.*
Braffauolus. Baccius Elpid ianus. (-)
5: mi niebrákuiąc. bo ácz tego pilnuią drudzy/ że póki Xię=
6: życ rośćie/ wody bywáią ciepłeyŝé/ y do wŝyŝtkiégo v=
7: żytecznieyŝé. Ale tę ŝubtylną obŝerwácyą puŝćiem ná
8: ŝtrónę: zarázem y z ową/ która do tąd wŝyŝtkich práwie
9: przed námi wieków/ nietylko goŝpodarze/ ále y nawięt=
10: ŝzé Philofophy báwiłá/ że rok przeŝtępný bywa ná ŝwie=
11: ćie do wŝyŝtkich práwie rzeczy niezręczny: iź pod tym
12: rokiem Białęgłowy nieplodnieyŝé/ ludźie mdléyŝy/ dzie
13: ći nietrwálŝé/ choroby częŝtŝé y ŝzkodliwŝé/ ptáŝtwo/ by=
14: dło/ ryby/ drzewá/ zboża/ źiołá/ ŝády niewżytecznieyŝé/
15: tákże wody Ciepliczné mniéy pomocné/ nietylko nie o=
16: puŝćili óni ŝtárzy co o Cieplicach piŝali ále pilné bacze=
17: nie ná to miéć kazáli/ áby tego roku mniéy ŝye do Cieplic
18: ludźi odŝyłáło: któрым zdrowia popráwá iefliby ŝye nie
19: ták/ iákoby trzebá/ zdárzyłá/ áby wymówká roku prze=
20: ŝtępnégo pogotowiu byłá. A my o tym roku ták wiédz=
21: my: Ze to ŝá nam niepotrzebné fántázye/ gdyż tego ro=
22: ku ná Niebie/ áni w Biegách niebieŝkich niemáŝz/ iedno

- 23: to łobie ludzie vczynili: co ábyś wiedział dowodnie/ o=
24: toć krótko powiem. Roku/ iáko zdawná liczą/ ieft dni
25: trzy łtá łześcdzieśiát y pięć/ godzin pięć/ minut pięćdzie
26: śiát y pięć/ łecund dwánaście/ wedle Ptolomeufá. A
27: wedle Alphonfá/ dni trzy łtá łześcdzieśiát y pięć/ godzin
28: pięć/ minut czterdzieści dziewięć/ łecund 16: od których
29: Kopernik trołzkę różny/ licząc 365/ godzin 6/ minut 9/ łe=
30: cund 29: óny godziny łtaczáiąc/ dzień łye zdał przyráftác.
31: Co czáfu Rzymian ludzie mądry óbaczywłzy/ áby Rok
32: á w nim czáły y Świętá nie bładziły/ ták go obrácho=
33: wáli: iż dzień ón co zbywał/ co lat kilka był przepletan.
34: y Iulius Caefar będąc człowiekiem vczónym/ wnet po
35: nim Auguftus/ poftánowili go zá náuká pewná/ y wie=

kóm po=

strona: 30

Cieplice.

30.

- 1: kóm potomném podáli/ áby Epactá/ Aureus numerus/
2: Bisłextus/ y té Embolifmy łwą drógá chodziły: czego
3: iż nam w Krześciánłkim Kościele ieft pilniéy/ niż ónym
4: Rzymiánóm było: Stolicá Rzymłka/ która łamá w Ko=
5: ściele Božém w kráióch pułnocnych rząd czyni/ świąt/
6: doróczny obchód/ w Kálendarzu licząc/ y tégo niezanie=
7: dbála/ áby Wielkiéynocy/ świątá ták zacného/ pod ie=
8: den czás zázwdy pámiątká bywála: y ná COncilium
9: Nicéńłkiém/ które przed dwunaściá łet lat poftánowi=
10: li/ áby zázwdy Luna czternáfta bywála: miárkując z
11: támtégo czáfu/ że dwunałtého Kwietniá/ Acquinoci= (marg) Onophrius. (-)
12: um zázwdy bywác miáło: co iáko łye dáleko vniołło/ ká=
13: źdy łnádnie widzi/ że Wielkanoc/ nád óného czáfu rá=
14: chunek/ kilkiemnaście dni poftapiłá ná zad. tylko zá ó=

15: nych dróbných minutek/ ná které óni máły wzgląd mie=
16: li/ przyraftániém. Teraz ná tym oftátniém Concilium
17: Trydentfkim/ widząc to óni Święci y vczéni Bifkupi/
18: że Wielkanoc/ nie pod ten czás/ iáko wedle Nicéńfkié=
19: go Concilium iść miáľá/ chodzi/ wiedząc że óno Con=
20: cilium przekłęctwo dáľó/ kthoby nie wedle ich Dekrétá
21: Wielkiéynocy święcił/ obawiáiąc fye téż/ áby to zá lá=
22: ty ták poftępując/ w Láto/ dáleko z Márcá/ nie wyfzľo/
23: á błędów odfzczepieńfkich/ do tych/ co ich iuż y názbyt/ z
24: ftégo nie przyfiało/ zá ftárániém Pij Quinti Papiéżá
25: nálfzych czáľów świętégo/ wyfádfzili ná to ludži w Má=
26: themátyce vczóných dofyc/ którzyby té minuty zániedbá=
27: ľé zás w rézę wpráwili/ á Káléndarzá ná kierowáwfzy/
28: Embolifmy/ á té przybyfze wyrzucili: czego fnádnie do=
29: fzi/ dni trzynaście z ftych/ iáko teraz idá/ wyrzuciwfzy:
30: od tąd táki rok niebédzie/ áż kiedy pífac będą/ Anno Do= (marg) Aloifius lili. (-)
31: mini 2000: á potym/ co fto lat/ ieden gináć bédzie: nie
32: ták iáko teraz co cztérzy bywáły. Tedy nálfzé cieplice téż
33: podobno pod ten czás żadnéy przymówki nie vżywiá/ á=
34: by miáły odmianę á niedofáték iáki cíerpiéc/ zá takim
35: Przybyfzem/ áľbo Rokiem Przetępném: rádczý bym

I iij

wwierzył/

strona: 30v

Cieplice.

1: wwierzył/ że pomiérfknienia/ źiemie drźenia/ albo té od=
2: miány/ które iftotné być widziém/ takiégo/ co y nálfzym
3: cieplicam/ y infzém ná fwiećie rzeczam/ przynieść mo=
4: gą: Ale to czego ná fwiećie niémáľz/ iedno w opiniach
5: ludzkich/ iako zálzkodzić ma? pomiérfknienié/ iz zá káz=
6: dá rzeczą/ do których wľafność iégo/ Conftellátia ná ten

7: czas przypadająca/ nieście: wczą/ nietylko w téy Niebie=
8: łkich biegów profesliiéy mądrzy/ ále y efekty wżyftkim
9: nam świadómé: Tákże źemie drzenié/ że przez iákiéy z=
10: nácznéy á wielkiéy odmiány nie bywa/ y tho nie iest táy=
11: na: á Cieplice ták odmienić może/ że ftrugę/ którą cieka/
12: przerwie/ y indziéy obróci/ álbo do niéy w ónym drzeniu
13: infzą wodę/ która niebyła ciepliczna przywiedzie y zmié=
14: fza: ták iż ónéy/ co była zacną wodą/ siła bárzo/ álbo czá=
15: fem wżytko weźmie: co niéchayći fye dźiwno niezda/ po=
16: mniąc ná óno cófmy wyższéy powiedzieli/ że fą wieczné/
17: y od wżyftkich wieków/ ná tychże mieyfcách/ wtéyze w=
18: łafności/ fye náyduią: iestći to ták/ że fą wieczné: ale źie=
19: miá/ góry/ y infzé rzeczy/ á za teź nie wieczné? Wfzakóź
20: kiedy drzenie źemie przydzie/ bárzo té rzeczy odmiénia:
21: czemu? czemu to tégo móc/ który ták chce. Z témi fán=
22: tázyámi/ ielli iefzcze ówę wypędzim/ co Aegiptiacas di=
23: es ma zá podeyźrzáné/ nie będzie od rzeczy: bo by nie co
24: infzého iém wierzyć nie kazálo/ tedy to że ten Káalendarz
25: wżyftki pomiészál/ y precz odrzucił: ktemu/ ielli w Aegi=
26: ptcie co Ptolomeufzowého czáfu ważyły/ iáko dźis v nas
27: zá táką odmianą pod infzym Niebem ważyć máią? Co
28: by bél v nas gdzie nie dáleko Ptolomeus obferwował/
29: wierzę żeby náłzych rzeczy doléc colé mogły: ále z Aegip=
30: tem/ co zá zgodá Polfzce? gdzie Niebo/ ziemiá/ rzéká/ y
31: wżyftko fwégo czáfu/ porządnie/ á iáko z réyeftru idzie/
32: á v nas rząd iefzcze iáko żywo niebył. Nic thedy po téy
33: Philozophijéy temu/ co fye w cieplicách léczyć chce/ gdyź
34: mu to będzie dofyć/ ciáło dobrze przepurgowáfzy/ przy
35: dobréy myśli/ diécie mieyfce dawfzy/ rządnie wżyftkiého

Cieplice.

31.

- 1: záżyć/ co iefli vczyini/ przez wątpienia zdrów znich idąc/
- 2: Bogu zá tę łąłkę dziękowác nieprzeftanie. A co iefliby
- 3: tám siedząc o iáki przypadek niespodziany przyfzedł/ co
- 4: rychléy niech go tám rátuie. Iefli fye rofpali/ iákóz iélli
- 5: ciáło źle wypurgowané/ iélli wątrobá y náturá ku czá=
- 6: łowi/ y wodzie gorąca/ niechay fye przypátrzy: iefli iefł
- 7: fébrá/ álbo iefli niémáľz/ niechże kęs wodzie pokóy da:
- 8: á vřpokoi fye ták/ áby nic nie czynił/ iedno wczáfu vzył/
- 9: nie iedząc áni pijąc/ iedno miernie/ rzeczy do ftrawie=
- 10: nia łatwie/ coby ciáło chłodziły/ á odwilzáły: á wątro=
- 11: bie y fercu/ niech zaráz ząbieży/ áby ią fomentował/ w=
- 12: źiąwřzy cicoreę/ endiuię/ acetofae/ eupatorij/ ana manip:
- 13: femis/ abfintij manip: vnum/ rřar\$ rubr\$/ violar\$/ ca=
- 14: momillę/ ana pugillum vnum/ przywárzyć/ y źiółmi té=
- 15: mi ciepło w chufłę ie włóżywřzy/ bok práwy wolniuczko
- 16: nápárzác: y potym námázác/ wźiąwřzy Ceroti řantalini
- 17: vnciam vnam/ vnguenti rořati vncię femiřřem: fiat li=
- 18: nimentum. W tym iefli ferce bije/ á bárzo fye rozgrzało/
- 19: téż ie ták námázác: wźiąć vnguenti rořati vnciam vnā/
- 20: řpecier\$ temperatar\$ pro Epithemate cordis/ dragmam
- 21: vnam m̄. álbo od wolnieyřzych rzeczy począc: wźiąwřzy
- 22: wódky rózánéy/ borakowéy/ częřci równé/ octu winnégo
- 23: trochę przydawřzy: mázác, témiż wódkámi y řkróni iefli
- 24: biją. á iefli to trwác będzie/ przepurgowác przydźie/ w=
- 25: źiąwřzy kásfiéy vncię/ rřabarbari tártego puł drágmy/
- 26: álbo řámégo rřabár\$ řcrupułów człérzy/ řtárwřzy á tro=
- 27: řzkę cynámonu przydawřzy/ wódką borakową/ řzczawió=
- 28: wą/ álbo podróźnikową/ rořtworzyć/ á ocukrowawřzy/

- 29: ciepło poránu dáć wypić: álbo pulpę tamarindor\$ sześć
30: dragm/ rhabarbari drágme iednę/ fiat bolus. álbo mán=
31: nę Cálábrinę iufculo puli díffolutę vnciam vnā et femis/
32: Electuarij rofati Mefue dragmas duas/ fiat hauftus.
33: Co iefli fye zá iedném przepurgowániém nie vgási/ te=
34: dy dzień odpoczawfzy/ záś drugi raz przepurgowác: ál=
35: bo gdzieby to miáło iść w długą/ fyropy ráno dáć przez

dni kil=

strona: 31v

Cieplice.

- 1: dni kilka. R. Sirupi de cicorea de endiui ana dragmas
2: sex/ aquar\$ cicoreę/ endiui\$/ ana qūt\$ fuff: miſce. álbo
3: R. Sirupi violati acetofi nenupharini ana vnci: femis/
4: aquar\$ Cordialium quant\$ fuffi: miſce. álbo R. Siru=
5: pi boráginis/ bugloffę/ de pepauere/ ana vnciam femis/
6: aquar\$ portulacę/ nenuphar\$/ ana quant\$ fuff: miſce. do
7: tych tákich Syrupów/ iefli przydamy ſpecies diathrion
8: fantalon/ álbo diamargar\$ frigidi/ po puł ſcrupułu/
9: ſercu y wątrobie pomogą. Do tegóz trzebáli vżyć konfe=
10: któw/ róžánęgo/ fiółkowęgo/ borakowęgo/ álbo káždę=
11: go z ofobná/ álbo ie zmiéřzawfzy/ będzie dobrze. A iefli
12: iem též álbo którému z nich przydáć chcemy/ ſpecies dia=
13: margar\$ frigidi/ aromatici rofati/ iefzcie będzie lepiéy:
14: ztychże to możemy vczynić morfelle. R. Spēr\$ diatrion=
15: fant\$/ diamargar\$ frigidi, ana dragmam vnam femis/
16: aromat\$ rofati dragmam vnam/ cum ſacharo/ aqua a=
17: ceto: díff: fiant morfelli. vzywác ich poránu y przed wie=
18: czerzą. Winá poprzeřtác/ potráwy/ coby chłodziły ieść/
19: ták iáko wgorączce dáiem/ thedy prágnienié y roſpale=
20: nie vřtanie: gdyž ná nie nic lepiřzego niemáfz/ iáko wá=

- 21: trobę przechłodzić: á iefli żołądek téż przyczynę podań/ lé=
22: kárftwem go álbo womitem/ przeczyścić: áby tá Colerá (*marg*) Com: 5 Aph: 27. In 6
de Mor: vul: cap: 4. (-)
23: co we wnętrzu pali/ wyrzucić fye mogła. A iż prągni=
24: niu fen sam pewném lékárftwem ieft/ ftaráć fye oto áby
25: ípał: w tym ípaniu fámo to zginie przez pracéy. A iefli
26: by y to trapiło/ że ípác nie będzie mógl/ miefzkánie mu
27: obmyślić chłodné/ y potráwy/ y fyropy/ y wżyftek po=
28: rzádek/ ták iáko w gorączce: á fkróni obłóżyć wódką ró=
29: żáną/ grzybiéniową/ z trochą octu: álbo wzięwfzy łoku
30: różánego trochę/ białków iáiwych rozbitych dwa/ máku
31: białego wtłucsonég^o fczubác/ ná fkróni przez chuftkę przy=
32: łóżyć: y ná pulfách trzebáli tóz vczynić. Kładą drudzy
33: świnié mléko/ y bárzo pomócné być powiádáią: my ná
34: to mieyfce wódką różáną roftworzony krochmal: głowy
35: vnguento populeo álbo rofáto niemáżąc: co iefli gorą=

czká niebróni/

strona: 32

Cieplice.

32.

- 1: czká niebróni/ líftem grzybieniówym go obłóżyć/ y ile rá=
2: zów fye vpiecze/ infzem co raz chłodzić. Tenże líft grzy=
3: bieniówy/ baniówy/ ogórkówy/ babkówy/ fczawiówy/
4: iefli wwodzie proftey wftáwiemy/ á nogi/ ábo fámégo w
5: wánnie omyiém/ rzecz będzie pomocna: á do Oppium/ áż
6: wćięfzkiéy przygodzie póydzimy. Nérek y vryny zápa=
7: lęnié/ też w thym bywa/ kiedy kolerá á óné wilgotności
8: gorące tám tedy fye obróciwfzy/ zráníą meaty fwé/ álbo
9: więc bárzo zápała: która to Kolerá/ by fye była dobrze
10: wypurgowála/ tám tedy by była podobno nie pózła.
11: Przeto iefli fye będzie zdáło wypurgowác ią/ á drógą in=

- 12: Iżą obrócić/ dawfzy lámégo rhabarbarum dragm półto=
13: ry/ álbo iefli fp̄r\$ hierie logodij/ ábo fp̄r\$ catarctici im=
14: perialis pół drágmy/ do caley rhabarba: przyłożemy: á
15: wodą Cicoreę álbo enduię roztwórzemy/ będzie dobrze.
16: á iefli potrzebá okaże/ przez dni kilka mu Syrupki dąć:
17: Wziąć Sirupum de liquiritia/ de papauere/ de succo
18: plantag\$ ana vnciam femis/ vczyniwfzy decoct\$ do ro=
19: Itworzenia ex radic\$ cicoreę/ filipendulę/ liquiritię/ ana
20: vnciam vnam/ maluę/ álteę/ cicoreę/ caudę equinę/ ana
21: manip: femis: flor\$ Cordialium/ flor\$ fabar\$ ana pug:
22: vnum: fem̄ frigidor\$ maior\$ et nōr\$/ ana dragmam v=
23: nā: colaturę będzie fecundū artē vczyniōnéy/ ná dni pięć
24: ábo Iżeść. A Nérki iefli trzebá témiż żiółmi fomētowác/
25: álbo liniment vczynić ex Cerati Santalini/ vncia vna/
26: diffoluta olei nenupharini vnci: femis. Albo tégo kro=
27: chmału wziąwfzy garść/ á wódką różaną álbo bábczá=
28: ną roftworzywfzy/ między dwiemá płatkámi ná Nérki
29: przyłożyć/ y wyfchnieli to/ drugi raz powtórzyc. Co ie=
30: fli wánny trzeba/ niech w niéy żiółá będą/ ślaz obóy/ lift
31: grzybieniów/ rumien/ róza/ mákówki/ etcae: á z wánny
32: wyfzedfzy/ liniment z máści różanéy/ topólowéy/ ex in=
33: frigidante Galeni/ etcae: vczyniwfzy/ námázác. Co iefli
34: appetit/ á chęć do iedzenia ginie/ wzbudzac ią co rych=
35: léy: bo iż w wodzie fiedząc/ ciáło fye niepomału prácuie:

K

iefliby

strona: 32v

Cieplice.

- 1: iefliby do tego nieiadł/ nie ládá vpadek: gdyż wfzyfcy
2: prawie/ tam ná chęć do iedłá zdobywác fye máią: y na=
3: práwiwfzy ią/ á dobrze trawiąc/ w tém pokázác/ że iem

- 4: Cieplice pomógły: które to Cieplice/ czynią to więc nie=
- 5: raz/ że nietylko fye ludziam ieść/ co naturze służy/ chćie=
- 6: wa/ ále téz więc y grubfzych y więcéy potraw/ sídzác
- 7: w wodzie prágną: co wnich czyni wodá żołądek ísąc/
- 8: grzeiąc/ á vmacniáiąc: czáfem téz/ do niego z bliżfzych
- 9: mieyc/ ták wielé humorów sionych á przykrych przywo=
- 10: dząc/ iż więtfza niż przyrodzóna do íedzenia/ chće fye íem
- 11: pobudza: co ná tym należy/ ábyfmy go opátruiąc/ ták
- 12: pomiárkowáli/ íákoby óné wilgotności/ co y nieporząd=
- 13: ną chće/ y co gorfza/ niechće/ czynią/ precz wypurgowá=
- 14: li: dawfzy mu po wierzchu rzeczy mu służąc: R. Oleor\$
- 15: de menta/ de abfintio/ ana vnciam vnam: nucis mo=
- 16: ícatę/ mac\$/ ligni aloes/ ana vnciam íemis: cere par\$/
- 17: mífce. R. Vnguenti ítomachici Galeni/ vnciam vnam/
- 18: oleor\$ nardini/ de menta/ de ípica/ ana vnciam íemis/
- 19: gallię móícatę dragmā íemis/ cerę/ qūt. fuff. fiat linit\$.
- 20: albo cerat. R. Oleor\$ de menta/ de maítiche/ ana vnci=
- 21: am vnam/ ligni aloes/ mac\$/ cinam/ ípicę/ ana drag=
- 22: mam vnam íemis/ mentę íicę/ roíar\$ rubr\$/ ana vnciā
- 23: íemis/ íadani/ ítorac\$ líquidę/ ana dragmas tres/ refinę/
- 24: cerę/ qūt. fuffi. fiat Cerot\$. czynią téz więc profy/ wóíku
- 25: wzięwfy cudnégo/ trochę go oliwy rozmiękczywfy/ y
- 26: przydawfy kminu/ gózdžíków/ kwíatu móízkátowégo/
- 27: tłuczónych/ po íócie/ koryándru dwá íóty/ dobrze vmié=
- 28: ízawfy ná żołądek kładą: íaccuł álbó podufzeczkę ztegóz
- 29: czynią/ vtłukfy tychże korzenia/ to íeít/ kminu/ móízka=
- 30: tu/ gálgánu/ cynámonu/ cytwaru/ tho to fye podoba:
- 31: miętki fuchéy/ y róžey czerwonéy/ íákoby wfzyítkiégo ko=
- 32: rzenia połowicę: y wóreczek zkitayki íztepowány czynią/
- 33: y czáfu potrzeby ná żołądek kładą. A íeíliby náparzenia

34: trzebá/ biórą miętki/ szálwiéy/ piołynu/ fányty/ lebiódkki/

35: oboiéy po gárści/ kwiécia lówándowégo/ fpicánárdo=

wégo/ po

strona: 33

Cieplice.

33.

1: wégo/ po pól gárści/ ányżu/ fenicułu/ coryándru/ pofzczu= (marg) Galenus 1. de Sympt:
Cāfis Aetius li: 9. Cap: 22. (–)

2: bácy/ y to zmiefzawfzy w winie álbo w máłmázyiéy/ ál=

3: bo y w wodzie vwarzywfzy/ zióła lámé wyżawfzy/ álbo

4: w chuście/ álbo ták lámé/ ciepło przykładać/ y co kiedy

5: raz oftydną powtarzać. A iefli którégó z tych ziół/ co ie

6: wyliczamy nie doftanie/ máło fye o to fráłowác: niemálz

7: li wfzyftkich niech będzie połowicá: niebędzieli ich y ty=

8: lé/ niech będzie tylé piołynu y z miętką: lámó dwoie zá

9: infzé/ zołádkowi wprzygodzie káždéy ftaná: á Thériákę

10: álbo mitridatum/ ftanie w ten czas zá wfzyftko/ przed ié=

11: dłem iey pól drágmy albo mniéy biórąc. Kurcz nietyl=

12: ko w ciepliczný/ ále w káždéy wodzie rad więc bywa/

13: przeto/ iż fye lám pomocy zwykł domáwiác/ nieodwłó=

14: cznie dác iá przydzie/ máżąc nogę albo mieyfce/ które gá=

15: ba. R. Oleorum anctini/ chamomelini/ liliorum/ ana vn=

16: ciam vnam miſce. álbo R. Oleorum amigdalarum dul=

17: cium vncias duas/ irini vnciam vnam/ axungię galli=

18: nę/ vulpis/ ana drag: fex/ medullę cruris vituli/ vnci=

19: am vnam femis: cerę parum: fiat liñit\$ albo R. Vn=

20: guenti de altea/ quantum fufficit. álbo R. Vnguenti de

21: mncillib: quantum fufficit. álbo R. Vnguenti Martia=

22: ti Aragonis ana vncias duas/ miſce: vnguentum de Ci=

23: clamino. Iefli trzebá mocniéyſzych/ gdy nietylko fye no=

24: gá kurczy/ ále ciérpnie/ álbo nie rychło kłobie przychodzi/

- 25: do tego służyć oleie/ laurinum/ coftinum/ lumbricorum/
26: lampfuchinum/ de behen: Iafminum/ cheirinum de la=
27: teribus/ de Euphorbio/ de Caftoreo. rc. y ładła álbo tłu
28: łtości/ których poľpolicie nászy vzywác zwykli/ iáko dži=
29: kięgo wieprzá/ Niedźwiedzęg/ kobylęgo/ płócząc ie piér=
30: wéy/ álbo ták poproftu máżąc. A iż tá áffectia przycho=
31: dži w vdy á w koláná nabárzięy/ nietylko mieyfcá łkur=
32: czoné máżąc/ ále téż y krzyżá od któręgo thé żęły pocho=
33: dżá/ nie przebáczyć: y gdzieby to dłuęo trwác miáło/
34: kryłtęre z tychże wód siárczánych mu dáć/ wżiáwży wo=
35: dy trzy kielifzki/ oleyku Liliowęgo/ Bobkowęgo/ miodu

K ij

przáłné=

strona: 33v

Cieplice.

- 1: przáłnéęo po dwie łyzce/ siárki łczubác/ łoli pól/ y cie=
2: pło wlać: w téy tákıęy kryłtęrze/ ięłlibyłmy ięłzce chćie=
3: li żiólá odmiękcziájącé wárzyć/ iáko śłaz obóy/ nołtrzek/
4: bugwicę oboię/ maioranę/ rumien/ etc: ácz to więć łá=
5: mo tylko chułt záęrzawłzy/ á przyłóżywłzy/ czáfem od=
6: chodżić zwykło: a iż tákı kurcz/ rad więć przychodżi w
7: záplugáwiónym á źle wypurgowánym cíele: przeto/ áby
8: było przedtym dobrze wypurgowáné/ pilnowác trzebá:
9: obaczywłzy łátá/ Complexiá/ y choróby przyczynę: w co
10: podobno bęđzie łatwie tráfić/ pácientowi łye przypátrzy
11: włzy/ á ná pámięci máiąc lékárłtwá/ y łkutek/ iáki czy=
12: niwác więć zwykli. kthórá to Complexiá/ ácz wpraw=
13: dżie poznác nie trudno/ włzáków ábymći krótko przypo=
14: mniał/ nie bęđzie nic zdróęi. Chćá mieć trzy łpoľoby ná=
15: tur/ Complexięy álbo vtemperowánia/ á przyróđzonęgo
16: połtánowieniá/ wkáždym człówieku: áby inłzy był phle=

- 17: gmátyk/ drugi koleryk/ trzeći melánkolik: z których káž=
18: dy wedle włąfności Complexiéy fwéy/ fprawy/ obyczáie/
19: y przypadku miéwác zwykł. Do kthórych/ czemu Krwi=
20: ftégo/ co Sanguineum zowią/ nieprzyłączamy/ łatwia
21: fprawá/ iż ten w Cieplicách niéma nie czynić: gdyż/ kto
22: fye wtéy Complexiéy náyduie/ po policie/ álbo rzekę zá=
23: wždy zdrów bywa: chybá iżby zdrowia nátárgawfzy/ do=
24: brą ónę krew odmienić/ á zákázić miál/ y w nią przym=
25: nożyć/ któreyle z ftych trzech/ phlegmy/ kolery/ álbo me=
26: lánkoliéy: záczym przypadki álbo choróbá nie iego com=
27: plexiéy/ ále iuż któregole z tych obyczay w się weźmie/ á
28: wtym purgowánia y cieplic potrzebować będzie: nie zec
29: by y krwiřtemu Cieplice do wżywánia przyřć niemogły/
30: wżákóz mnief niż ówym: gdy z fzczeréy krwie/ á z zbytku
31: iéy/ té zwiérzchowné rzeczy/ áni trwálé fluxy fye niepo=
32: kážuią/ iedno gorączká á ciálá nápełnienié/ do czego ży=
33: łę otworzywfzy/ á krwie téy wpuřćiwfzy/ famo tylko lé=
34: kárřtwem ieřt. A chceli fye téż Krwiřty fkapác/ á do o=
35: chędořtwá Cieplic wżyć/ będzie mu wolno: wżákóz iż go

Gálen

strona: 34

Cieplice.

34.

- 1: Gálen między infzemi opifał/ y iac go przypómnię. By= (marg) [In Arte parua de temperat.](#)
(-)
2: wa ná wzrok rumiány/ włosów kędziérzáwych/ przy=
3: czérzn/ kořci/ ciálá/ proporciéy/ oczu/ obyczáiów/ wefo=
4: łych/ wdzięczny/ vmówny/ y iefli choróbá albo látá nie
5: zięły/ zdrówy. Phlegmátyk/ biały/ blády/ iáko wódy ná=
6: lany/ włosów przyżólc/ álbo biálókórowátých/ prořtych/
7: twárdých/ rzadkich/ oczu wpádłych/ przymódrz/ máłych

- 8: niewefołych/ zębów żadnych/ rzadkich/ żel ciálních/ pod
9: łkórą wtopionych/ mowy albo głofu záprzáłego/ niezná=
10: czného/ nie wdzięczného/ w łprawách nie rychły/ leni=
11: wy/ ospály: którego iefli nie twarz/ tedy plwáníe łamo
12: pokaże: łaki choróbam rozmáytym/ á kroftóm nabár=
13: žięy podłęgl. Koleryk bywa łifowáty/ żółty/ piégawy/
14: obrółty/ łkóry rzadkiéy/ żel wielkich/ oczu łrzednich/ á
15: połpolicie złkrámi grożących/ gorący/ pędki/ popędli=
16: wy/ nie włkromióny: ten ácz nie łák choroby długie/ iá=
17: ko phlegmátyk miéwa/ ále iáko łam ogniówi cóś po=
18: dobny/ łák choroby w które wpada/ nagle á zrázu pálic
19: á gorzéc łye z nim zdádzą: przeto y łwiérzby albo záfkor=
20: né rzeczy/ thym łye niebefpiecznieyłzé w niém pokázuią.
21: Melánkolik/ czarny/ iákoby łiny/ łkryty/ ponury/ mil=
22: czący/ zámyłóny/ łam czálem złobą dyłputuiący/ łuchy
23: kościłty/ oczu czarnych/ łkóry twárdéy/ żel przéftrónych/
24: mowy głołnéy/ łpraw/ rozumu/ odpowiędzi/ ácz nie ry=
25: chłéy/ ále trefnéy/ y wważnéy: łákich choroby nie częłté
26: wprawdzie/ ále trwáłé/ y do włéczenia trudné nádcho=
27: dzą: łákże zwiérzchówné iefli ná łkórę wylázą/ przez pra=
28: céy wielkiéy łpędzić łye nie dádzą/ áni Cieplicam/ áni lé=
29: kárłtwam inłzém. Przeto wypurgowác ie trzebá co na=
30: łepiéy/ á łák wnątrznému záplugáwieniu dogádżác/ iá=
31: koby ónéy Melánkoliéy źródłó á fundáment/ zewnątrz
32: łye napiérwéy wywiódl: co łye łyrupámi y purgátiámi
33: odpráwić może/ ieflic rozłádek á zwyczaj miáre pokaże:
34: bo ácz łye w prawdzie tu drógá podawa/ kthórym czę=
35: łciam ciálá/ w której Complexiéy/ co ma być dawano:

Cieplice.

- 1: ále wielé tego dofyć/ lámá experientia náuczy. Wfzákóz
- 2: iż lékárftwa wolné pířzem/ nie wąpię/ że niedádzą błą=
- 3: dźić/ áni w niebepieczéńftwo chorého wpędzić/ iefli przy
- 4: dobréy dijécie ná czás będą dawáné. á ná czás bywáią
- 5: dawáné/ kiedy wźiawfzy piérwfzého dnia lenituum rá=
- 6: no: názáíutrz iefli będzie trzeba/ krew fye puści. potym
- 7: té fyropy przez dni pięć álbo fześć/ tákże ráno będą da=
- 8: wáné. Po których/ iefli fye iuż máteria zgotuie/ purgu=
- 9: iące lékárftwo/ závždy fłufznie íć ma: A to od Phleg=
- 10: mátyká poczniém/ ná głowę wzgląd máiąc. R. Floris
- 11: casfię recens tractę/ dragmas fex/ agarici troc\$ fcrupu:
- 12: duos/ rofati Mefuę dragmas duas: fiat bolus fachara=
- 13: tus. R. Siruporum de Bethonica/ de ftecade/ ana dra=
- 14: gmas fex/ áquarum bethonicę/ maioranę/ ana quantū
- 15: fufficit miſce: capiat per fex dies continuos/ donec ma=
- 16: teria digeratur. R. Agarici trocifcati/ fcrupu: quatuor/
- 17: infundātur in oximele per horas duodecim/ rhabarba=
- 18: ri dragmam vnam/ in aqua betonicę/ cum fpicę cyperi/
- 19: ana granis quinq;: expreffo/ adde electuarij lenitiui vn=
- 20: ciam femis diaphenici dragmas tres/ firupi capillor\$
- 21: vener\$/ aquę maioranę/ ana quantum fufficit miſce.
- 22: albo miáfto téy potiéy piłłuły. R. Maſſę pillu: de affa=
- 23: ieret/ cochiar\$/ ana fcrupulos duos/ cum melie rofato/
- 24: refort\$ pillu: numero nouem. Co iefli chcemy áby té fi=
- 25: rupy alteruiąc/ y máterią gotuiąc/ zaráz co wywodźiły/
- 26: trzy piérwfzé/ dawfzy cum aquis/ drugié trzy daymj/ cum
- 27: decocto iakich kilko v Mefuégo/ do tégo włafnych fye
- 28: náyduie: iáko decoctum ex mirobalanis/ decoctum ex
- 29: ftecade: vncyy go czwórzy wźiawfzy/ á firupámi oſłodzi=

- 30: wŷzy/ wedle zwyczáiu. A iefli pierŷiam pomoc chcemy/
31: to ieft/ iefli około pŷuc co zálégło/ á tchnieniu/ álbo káfz=
32: lowi máteriéy dodawa/ R. Floris Casfię recens tractę/
33: vnciam vnam/ agarici trocifcati dragmam femis/ cata=
34: carici imperialis dragmam vnam/ miŷce: fiat bolus
35: ŷacharatus: przed iédłem trzy godziny/ R. Siruporum

de liquixi=

strona: 35

Cieplice.

35.

- 1: de liquixitia/ de farfara/ violati ana vnciam femis/ de=
2: cocti pectoralis quantnū ŷufficit miŷce: niech bierze przez
3: dni kilka w pół nocy. A chcemyli mocniejszyego/ iefliże
4: máteria w pierŷiach wre/ á z ciężkoŷcią ŷye vrywa/ day=
5: my. R. Siruporum de Hiŷopo/ de prasŷio ana dragmas
6: ŷex/ decocti pectoralis/ quantum ŷufficit miŷce. Zgo=
7: towawŷzy máterią tę phlegmiŷtą. R. Agarici trocifcati/
8: ŷcrupulos quatuor/ pulueris ŷenę preparati/ dragmam
9: vnam/ infuŷa exprimantur/ et expreŷŷo addantur/ dia=
10: ŷebefŷ\$ vnciaę femis/ diacartami dragmas tres/ ŷirupi
11: violati decocti pectoralis ana quantum ŷufficit/ miŷce:
12: fiat hauŷtus. Albo R. Maŷŷę pillu: de hiera cum agari=
13: co/ de ŷex rebus ana ŷcrupulos duos/ trocifc\$ alhañd=
14: grana tria/ cum ŷirupo de liquixitia/ refort\$ pillul: nu=
15: mero ŷeptem/ conŷpergantur ŷpeciebus diaireos: ŷuman=
16: tur poŷt primum fomnum. A iż więc w thych áffectiách
17: phlegmiŷtych czáfem nierychło operáciéy vczynią/ thedy
18: niemogąc ŷye iéy doczekác/ godzin przed obiádem dwie/
19: dáwamy mánnny/ álbo cáŷliéy vncią/ cum decocto Capi/
20: loco iuŷculi deterŷini: Czemu téż czáfem/ ŷamá poléwká
21: dobrze ocukrowána zdóŷác może/ y króm mánnny. Ser=

- 22: cu iefliby ciężkość/ teſkność/ drzenie/ álbo iákié zmélán=
23: koliczenie miáło: dáć R. Mánnę electisfimę vnciain v=
24: nam ſemis/ diſſolutę/ decocto flor\$ et fre\$ cordialium/ et
25: colatę. adde Electuarij de Citro ſolutiui/ dragmas du=
26: as/ miſce: fiat potio. R. Siruporum de pomis/ labor re=
27: gis/ ana dragmas ſex/ decoct\$ florum et fructuum cor=
28: dialium quantum ſufficit miſce: przez dni kilka/ y po=
29: tym tęż co y piérwéy potiá. Sacculów/ Epithemata/
30: inunceyy/ morſellów/ odorata/ y inſzych vćiech ſercu na=
31: leżących nie zániedbywáiąc. Zoładkowi R. Hiere lo=
32: godion/ Tripherę Perficę ana dragmas tres/ rhabar=
33: barbari ſcrupulos duos/ ſpecierum hierę ſcrupulum v=
34: num/ miſce/ fiat bolus ſacharatus. R. Oximelis ſim=
35: plicis, melis rofati/ ana vnciam vnam/ aquarum mentę

abſintij/

strona: 35v

Cieplice.

- 1: abſintij/ ana quantum ſufficiet miſce: álbo cum decoc=
2: to Thimi deſcriptionis Meſuę: będzie powoli máteriá
3: wywodzić. Co/ chcemyli czynić mocniéy/ cum cuiſdem
4: decocti de Thimo/ vncijs quatuor: Siruporum de ab=
5: ſinthio/ de menta/ ana dragmis ſex miſce. R. Electu=
6: arij de Hiera ſimplicis/ dragmas quinque/ Indi ma=
7: ioris/ hamech/ ana dragmas duas: Sirupi ex pluribus
8: infuſionibus roſarum vnciam vnam/ decocti Timi vn=
9: cias tres et ſemis/ miſce: fiat potio. ábo piłłuły. R. Más=
10: ſę pill: maſtichinarum/ alephangr\$/ ana ſcrupulos du=
11: os/ ſpecierum hierę/ ſcrupulum vnum/ cum melle roſa=
12: to/ refort\$ pillu: numero ſeptem/ ſumantur in aurora.
13: W Wątrobie/ iefli phlegmą żely ma zátkáne/ R. Floris

- 14: Casię recens tractę/ dragmas quinque/ rhabar\$ elēfi
15: puluerati scrupulos quatuor: specierum diaciāmi grana
16: sex/ fiat bolus. R. Sirupor\$ de Eupatorio/ de duabus
17: radicibus/ ana dragmas sex/ decocti aperitiui maioris
18: quantum sufficit misce: per sex dies. R. Catholici vn=
19: ciam femis/ rhabar\$ electissimi puluerati scrupulos du=
20: os/ Electuarij de pilio dragmas tres/ syrupi de quin=
21: que radicibus/ decocti aperitiui/ ana quantum sufficiet
22: misce: fiat haustus. Niewiaſtam dla zámulónych á
23: zápſowánych mieyfc. R. Electuarij Elefcophi vnciam
24: femis/ benedictę/ dragmas duas/ rhabarbari scrupulos
25: duos/ misce: fiat bolus. R. Siruporum de artemisia
26: de rubea tinctor\$ ana dragm: sex/ decocti aperitivi/ ma=
27: ior\$/ quantum sufficit misce. R. Mannę Calabrinę e=
28: lectisimę vnciam vnam/ benedictę/ rofati Mefuę/ ana
29: dragmas duas/ troc\$ de mirrha scrupulum vnum/ de=
30: cocti aperitiui/ quantum sufficit/ misce: fiat haustus.
31: ábo piłłuży. R. Máſſę pill: de opopanace/ de ſagapeno/
32: ana dragmam femis/ specierum hierę/ dragmam vnam/
33: cum melle rofato malāx: refore pili: numero vndecem.
34: W tym/ ieſli ſye potrzebá okaże/ inſzym porządkiem tho
35: dáć/ á nie té z ſobą ſyrupy/ iáko my vkázuiem miéſzác/

będzie to

strona: 36

Cieplice.

36.

- 1: będzie tho wolno: bo iż tu vkázuiem iáko tylko głowie/
2: ábo piérſiam pomagác: co ieſli to oboie zaráz/ y co z nié=
3: mi trzecięgo álbo czwartęgo chorowác będzie/ przyydzie
4: álbo ſye do nawiętzęgo bólu obrócić/ álbo y temu y owe=
5: mu dogadzaiąc/ ſyrupów y decoctiy ordinacya wedle po

- 6: trzeby vczynić. Tákże Kolerykowi dla głowy/ R. Ca=
7: tholici drag: ſex/ Rhabarbari electifs. puluerati/ Aga=
8: rici trocifcati ana drag: femis: miſce/ fiat bolus ſachara=
9: tus. R. Syruporum de Nimphea/ de Papauere/ de ſte=
10: cade ana vnciā femis/ aquarum cordialium ana quan=
11: tum ſuff: miſce. á ieſli té ſyrupy purguiące miéc chcemy/
12: to ieſt/ ieſli proſtych záżywſzy dni kilko/ drugié kilko áby
13: wywodziły dáwác chcemy/ decoctum Adianthi/ álbo ex
14: Mirobalanis Mefuę/ dogodzi R. Rhabarbari electiff.
15: drag: vnam femis/ infuſum in aqua betonice per horas
16: duodecem/ cum ſchinanti/ ſpicę/ ana grana quinq; ex=
17: preſſo/ et colato adde catholici vnciā femis/ de ſucco ro=
18: ſarum Catarctici imperialis ana dragmas duas/ Oxi=
19: melis ſimplicis/ aquę Endiuie/ Violatę/ ana quantum
20: ſuff: miſce/ fiat potio. Albo Piłłuły/ R. Maſſe pillularū
21: ſine quibus/ Cochiarum ana ſcrupulos duos/ cum mel=
22: le roſato reſormetur pillule numero nouē/ capiat poſt
23: primum ſomnum. Piérſiam/ R. Diamannae drag. tres/
24: diaſebeſten completi drag: tres/ Agarici trocifcati ſcru=
25: pulos duos/ miſce cū ſacharo/ fiat bolus. R. Syruporū
26: iuinbini ex pluribus infuſionibus/ Violarum ana dra=
27: gmas ſex/ decocti pectoralis quantum ſuff: miſce: capi=
28: at poſt primum ſomnum. R. Diaſebeſten ſimplex vnciā
29: femis/ Agarici trocifcati ſcrupulos duos/ Catarctici im=
30: perialis dragmas tres/ ſyrupi Violati/ decocti pectora=
31: lis/ ana quantum ſuff. miſce: fiat hauſtus. Albo Piłłu=
32: ły/ R. Maſſę pillularum aggregatiuarum drag: vnam/
33: Agarici trocifcati drag: femis/ cum melle roſato/ reſor=
34: mentur pillule numero nouem/ ſumantur ſex horis ante
35: prandium. Sercu/ R. Mannę electiff. vnciam vnam ſe=

strona: 36v

Cieplice.

- 1: mis diffolutę/ decocto puli et colatę/ adde Electuarij de
- 2: Cytro solutiui/ dragmas duas: fiat potio. R. Syrupor\$
- 3: acet\$/ cytri/ acetofitátis limonum/ de succo Borag\$/ a=
- 4: na vnciam semis: decocti flor\$ et fructuum cordialium/
- 5: quantum sufficit misce: potia táz co piérwéy. Wą=
- 6: trobie. R. Rhabarbari electiffi. scrupulos quatuor: spe=
- 7: ciere de fantalo/ grana sex/ vini optimi, sacharo dul=
- 8: corati/ quantum sufficit misce: fiat haustu. R. Syru=
- 9: porum de Cicorea/ de Endiuiia/ de Eupatorio/ ana vn=
- 10: ciam semis/ decocti aperitiui maior\$/ quantum sufficit
- 11: misce. ná kilko rázów. R. Rhabar\$ Electiffi: drag: v=
- 12: nam semis/ infufum in decocti aperitiui/ quañte suffi=
- 13: cienti/ per horas duodecem coletur/ et exprimatur: cui
- 14: adde/ Catholici vnciam semis/ de pfilio dragmas du=
- 15: as/ de succo rofar\$/ dragmam vnam/ Syrupi/ de Eu=
- 16: patorio decocti/ quantum sufficit misce: fiat haustu.
- 17: R. Massę pillulorum de Rhabarbaro/ de Eupatorio/
- 18: ana scrupulos duos/ Elaterij gran: vnum/ refort\$ pill:
- 19: numero nonem. fumat in aurora. Zoładkowi/ R. Pul=
- 20: pę Tamarindorum/ dragmas sex/ Rhabarbari/ drag:
- 21: vnam/ misce: fiat bolus sacharatus. R. Syrupor\$ a=
- 22: cetofi compositi/ vnciam vnam/ Miue/ Cytonior\$/ aro=
- 23: matię/ vnciam semis/ Aquar\$/ mentę/ abfynthij/ ana
- 24: quan: suff: misce. R. Massę pillulor\$ de hiera/ ltoma=
- 25: chicarum/ aurearum/ ana drag: semis/ cum Syrupo de
- 26: menta/ retort\$ pillu: numero nouem. Rzeczam Nie=
- 27: wieściém/ R. Elect\$ lenitiui/ dragmas sex/ rofati Me=

- 28: ſuę/ drag: tres/ miſce: fiat bolus ſacharatus. R. Syru=
29: porum de Fumaria/ de colāto/ de meliffa/ ana vnciā fe=
30: mis/ Aquarum/ Artemiſię/ Chamomillę/ ana quantum
31: ſufficit miſce: álbo cum decocto Cicerum. R. Maſę
32: pillula: benedictar\$/ de aloe/ ſucco artemeſię loto/ ana
33: ſcrupulos duos/ de mezereo/ ſcrupulum vnum/ cum ſy=
34: rupo de artemiſia/ refort\$ pillulę numero vndecem.
35: Melankolikowi dla głowy/ R. Electuarij lenitiui/ dra=

gmas

strona: 37

Cieplice.

37.

- 1: qmas ſex/ Rhabarbari ſcrupulos duos. Senę praepa=
2: ratę/ dragmam ſemis/ cum ſacharo/ fiat bolus. R. Syru=
3: porum de lupulo/ vnciam vnam/ de ſtecade/ vnciam fe=
4: mis/ Aquę lupulor\$/ quan: ſuff: miſce, álbo cum deco=
5: cto/ de Thimo miſce. R. Maſę pillularum/ aggrega=
6: tiar\$/ indar\$/ ana ſcrupulos duos/ cum Syrupo de lu=
7: pulo/ refort\$/ pillulę numero nouem. Pierſiam/ R.
8: Manę Electiff: vnciam vnam ſemis/ rhabarbari dra=
9: gmam ſemis/ cum decocto pectoralis/ quantum ſufficit
10: miſce: fiat hauſtus. R. Syruporum Carduibenedicti vn=
11: ciam vnam/ de praſſio vnciam ſemis/ Aquę Melis: Car=
12: duibenedicti/ ana quantum ſuff: miſce: álbo decocti pe=
13: ctoralis/ quantum ſufficit. R. Mas: pillular\$ Indar\$/
14: ſcrupulos duos/ agarici troc\$ drag: ſemis/ cum ſyrupo
15: de liquiritia/ reſormetur pill: numero ſeptem. Wą=
16: trobie/ R. Caſſię electiff: recens trac: dragm: ſex/ rhabar\$
17: drag: ſemis/ Electuarij de pſilio/ dragmā vnam/ miſce:
18: fiat bolus ſacharatus. R. Syrupor\$ de Epitimo/ vnci=
19: am vnam/ de Eupatorio/ vnciam ſemis/ Aquę Cicoreę

- 20: fumariae/ ana quantum suffi: miſce/ álbo cum decocti Eu=
21: patorij/ Meſuę quantum ſuffi: R. Maſſę pillu: de Eu=
22: patorio/ fetidar\$/ ana ſcrupulos duos/ de rhabar: drag
23: femis/ cum Syrupo de Cice/ reſormetur pill: numero
24: nouem. Zołądkowi/ R. Elect\$ de baccis lauri/ vnici:
25: femis/ Senę praeparatę/ drag: femis/ hamech/ drag: tres/
26: miſce: fiat bolus. R. Syrupi roſati ex pluribus infuſi=
27: onibus/ Meliſſę/ ana dragm: ſex/ Aquarum Fumiterre/
28: abſintij/ ana quantum ſuffi: álbo cum decocti Thimi/
29: Meſuę/ quantum ſuffi: miſce. R. Maſſę pillu: Arabica=
30: rum/ drag: vnam/ ex fumaría/ drag: femis/ Trociſcorum
31: alhandal: grana tria/ cum oximele/ reſort\$ pill: nume=
32: ro nouem. Sledzienie ſtwárdziálę/ odęté/ álbo o=
33: ćiekłym bokóm/ R. Electuarij lenitiui/ dragm: ſex/ ha=
34: mech/ drag: tres/ rhabar\$ dragm: femis: fiat bolus ſacha=
35: ratus. R. Syruporum de Epithimo/ de ſcolopendria/

L ij

ana dra:

strona: 37v

Cieplice.

- 1: ana drag ſex/ aquar\$ Thimi Cuſcutę/ ana quant\$ ſuffi.
2: álbo Syrupus Splenicus/ deſcriptionis Pedemontani/
3: cum decocto de Epithimo Meſuę. R. Rhabarbari dra=
4: gnam femis/ Polipodij drag: duas/ Cuſcutę/ Epithi=
5: mi/ ana drag: vnam femis/ folior\$ Senę/ drag: vnam/
6: Mirobolanorū Indorum/ ſcrupul: quatuor/ infundan=
7: tur omnia per horas duodecem/ in aqua Meliſſę/ vel in
8: Sero Caprino poſtquę paululum recocta/ expriman=
9: tur et colentur: quorum Colaturę adde hamech/ roſati/
10: Meſuę/ ana dragmam vnam/ Syrupi de pomis/ quan.
11: ſuff. miſce: fiat hauſtus. álbo pull: R. Maſſę pillu: de

- 12: lapide lafuli/ de lapide armeno/ ana drag: femis/ ag=
13: gregatiuarum fcrupu: duos/ cum melle rofato refort\$
14: pill: numero nouem: confpergantur fpecieb: Aromatici
15: rofati. Sercu/ R. Manę Electif: vnciam vnam de
16: Cytro folut: dragmas duas/ decocti flor\$ et fruc\$ Cordi=
17: alium/ quant\$ fuff: miſce: fiat hauftus. R. Syrupor\$
18: de fucco Boraginis/ de fucco Bugloſſę/ ana dra: ſex/ de=
19: cocti flor\$ et fruc\$ Cordialium/ quantum fufficit miſce.
20: R. Maſſę pill: alephanginar\$/ drag: vnam/ rufi/ drag:
21: femis/ Specier\$ diambre/ grana tria/ Cum Syru: Bu=
22: glo: refort\$ pill: numero vndecem. Niewieſciem po=
23: trzebam/ R. Decocti de Epithimo Mefuę/ vnci: quatu=
24: or/ benedictę dragm: duas/ dulcorat\$ Syrupo de Me=
25: liffa/ miſce: fiat hauftus. R. Syruporum de pomis com=
26: politi/ vnciam vnam/ de artemefia/ vnciam femis/ A=
27: quarum lupulorum/ cuſcutę/ ana quantum fuffi: miſce.
28: R. Maſſę pillu: de fumaria/ drag: vnam/ fpecier\$ hierę
29: fcrupu: vnum/ troc\$ de mirrha/ drag: femis/ cum fyru=
30: po de artemefia/ reformentur pill: numero nouem.
31: Tym ſpoſobem tedy choręgo/ nim do wód przyſtapi/ mo=
32: zem przepurgowac/ pilno wybaczywſzy/ że té lékárſtwá/
33: ſą tu/ káždý częſci ciááá zprzédnich ták piáné/ iz oný
34: láméy tylko włáſné ſye byc zdádzą: A choróby/ iz ſye ták
35: w człowieku rzadko/ á máłobym nie rzékł/ nigdy nie tra=

fią/

strona: 38

Cieplice.

38:

- 1: fią/ áby złączóné/ á z drugiemi ſpólné/ byc niemiály:
2: Przeto/ twojemu to rozumowi wſzáfunek dawáią/ ábyś
3: álbo ná więtfzy ból wzgląd miał/ albo Lékarſtwá thák

- 4: miéłżał/ iákoby łye y téy y owéy choróbie dogadzáló/ téy
- 5: nabárziéy zábiégáiąc/ z którémby nagleyfzé/ przykrzémfzé/
- 6: y trwálzém przypadki wynurzyć łye miály. A iż tu wyli=
- 7: czamy ták wielé Syrupów/ Eiectuarzów/ y Decoctiy/
- 8: których podobno drudzy Aptékárze nietylko niémáią/ ále
- 9: łnadź áni znáią: czego niémáłz/ tego niechác: á lékár=
- 10: łtwo kthóréby nablížém włałnoścíą sięgáló/ ná mieyłce
- 11: táł tego dáć. gdzie iefliby iefzce ták niedoftátek wielki
- 12: Nas/ álbo od Aptéki/ álbo od Doktorá/ álbo od obóy=
- 13: gá odepchnął/ Syrupóm dawłzy pokóy/ łámym Rha=
- 14: bárbárum/ ná raz go biorąc poránu/ iáko czerwony zło=
- 15: ty Ducat záważy: álbo iefli z cáły nie bédzím/ ná rozum
- 16: iáko dwá orzechy leśné/ choć ták połykáiąc łtuczki/ choć
- 17: łtárwłzy winem rozmáćiwłzy/ á cukrem/ álbo miodem
- 18: ofłódzíwłzy/ nie źle cíáło przepurguim: kthóré to prze=
- 19: purgowániém/ iefli rázem iednym łye nie odpráwi/ niech
- 20: do trzech rázów przedni vżywie piłłulek/ co ie Aroma=
- 21: ticas zowią/ w pół nocy drágmę álbo łcrupułów cztery:
- 22: de hiera cum Agarico/ foetidę/ de fumo terrę/ aggre=
- 23: gatiuę/ cochię/ y inłzém/ temuż łłuzyc mogą/ że plugałtw
- 24: z Cíáłá síłá vprzátńá/ á cíáło do vzywánia Cieplic/ nie
- 25: źle łpráwią. A iż naczęłłza thym łudźiam drógá bywa
- 26: do Cieplic/ kthórzy po wierzchu/ krołty iákiém máią/ tedy
- 27: iem táż drógá/ iáko y piérwłzé lékárłtwá/ dáné być má=
- 28: ią: to iefł/ dniá piérwłzém lenitium/ názáiutrz krwie
- 29: (iefli látá álbo síłá pozwoli) pułzczeniém/ przez dni łześć
- 30: potym Syrupy/ á po nich purgátią álbo piłłuly. R. Ele=
- 31: ctuarij lenitiui/ drag: łex, Rhabarbari łcrupu: duos/ a=
- 32: garici trocífcati drag: łemis/ miłfce: fiat bolus. Albo
- 33: R. puluer\$ łenę praeparatę/ drag: vnám/ Catholici/ vn=

34: ciani femis/ miſce: fiat bolus. R. radic\$ aſparagi feni=

35: culi/ iringi/ petrofelini/ polipodij/ querni/ galangę/ ca=

L iij

lami

strona: 38v

1: lami Aromatici/ ana vnciam vnam/ Bethonię/ agri=

2: monię/ cuſcutę/ ana manipulos duos/ Capillorum Ve=

3: neris/ Meliſſę/ Thimi/ chamedris/ chamepit\$/ Hyſopi/

4: ana manipu: vnum/ Seminum anifi/ foeniculi. Car=

5: duibenedicti/ ana drag: tres/ Flor\$ ftecadis Arabici pu=

6: gilos duos/ trium Cordialium/ ana pugil: vnum: co=

7: quautur in aquarum ſcabiolę/ fumiterrę/ ana partibus

8: aequalibus/ donec pars tertia abſumpta fuerit/ poſt v=

9: bi ſubfederint/ colentur: Colaturę vero adde/ miroblr\$

10: chebulor\$/ citrinor\$/ indorum/ ana vnci: vnam/ folior\$

11: et folliculor\$ ſeņę/ vnci: vnam femis/ Cyperi/ ſpicę Celti=

12: cę/ ſpice nardi/ cortic\$ cytri ficcorum/ contuſorum/ ana

13: vnci: femis/ agarici trocif: drag: duas/ Ellebori nigri/

14: drag: vnam femis/ Zinziberis/ Cinamoni/ ana dra: tres/

15: infuſa per horas aliquot/ additis ſucci fumiterrę depu=

16: rati/ vncijs quatuor/ recoquantur lento igne/ colentur/

17: et clarificata aromatitentur/ ſpērū aromatici/ roſati/

18: diatrionfantaloni/ ana ſcrup: duobus: ſeruentur pro vſu.

19: R. huius decocti vnci: quatuor/ Syruporum de Cicorea/

20: de Bethonica/ ana drag: ſex/ miſce: per ſex vel ſeptem

21: dies. R. Rhabar: Electiſſ: drag: vnam femis/ ſpicę cy=

22: peri/ ana grana tria/ ſeņę drag: vuam/ Radicum Elle=

23: bori nigri/ ac feminum/ ana drag: femis/ agarici troci=

24: ſcati ſcrup: duos/ infundantur in ſucci roſati depurati/

25: et vini aromatici ana qñt.ſuf. Colaturae et expreſſo ad=

26: de confectionis hamech drag: tres/ roſati Meſue drag:

- 27: vnam/ Syrupi de fumeterrae/ qñt: luff: ad dulcoran: fi=
28: at potio. Albo piłłu. R. Malfę pillul: aggregatiuar\$/
29: de fumo termę/ ana scrup. duos/ extractionis ellebori/ gr:
30: tria/ cum melle rofato/ refort\$ pillulę numero nouem.
31: Co odpráwiwłzy á dzień odpocząwłzy/ tenże hauft/ álbo
32: piłłuły powtóre: A iż ieft rzecz potrzebna y zwyczajna/
33: wten czás kiedy fyrupy kto bierze/ áby naufeam/ brzydli=
34: wości/ á ofłábienia iákiego niemiał/ pośilác: tedy bę=
35: dzie bárzo dobrze/ kołaczki álbo morfelle/ dáć mu vczy=

nić/ w

strona: 39

- 1: nić/ wzgląd máiące ná przednié części/ z których ieden
2: álbo dwa po Syrupie zię/ w vsćiéch poki nie ztáią trzy=
3: máiąc/ thákze ieden álbo dwa/ przed obiádem y przed
4: wieczérzą: które to kołaczki nietylko po fyrupiéch/ ále y
5: wód vzywáiąc/ pomocné być mogą. Czyńmyłz ie thedy
6: ták. Głowie R. Spetierum Elec: Dianthos/ diamo=
7: fchi dulcis/ diaocori/ ana dra: vnam fem. fachari/ aqua
8: betonicę díffoluti/ quantū lufficit/ miłce: fiant Rotulę.
9: Pierśiam/ R. Diaireos Salomonis/ diapenidion/ di=
10: atragacanti fri: ana dra: vnam femis/ fachari/ aqua vi=
11: olata díffoluti/ quant. luf. fiant Rotulę. Albo mocniey=
12: łzé. R. Diahifopu/ Diatamaron/ ana dra: vnam femis/
13: Prafsij/ dragm: vnam/ Trocifcorum/ aliptę/ mořchatę/
14: dra: duas/ fachari. aqua farfarę díffoluti/ quantū luffi.
15: fiant Rotulę. Sercu/ R. Diamarg. frig: Diaxiloa=
16: loes/ ana drag: vnam femis/ Diambreę letificantis/ ana
17: drag: vnam/ Sachari/ aqua Borag: díffoluti/ qñt. luff.
18: miłce: fiant Rotulę. Albo Ciepleyłzé/ R. Electuarij de
19: gemmis/ diamarg: calidi/ diambreę/ ana drag: vnā fem.

- 20: Trociscor\$ de Gallia moschata/ drag: duas/ Sachari/
21: aqua Melissae diffusae/ quant: suff. addendo aquae Ci=
22: namomi/ vncias duas: fiant Rotule. Wątrobie/ R.
23: Diatrionfantaloni/ diatrion Abba. ana dra. duas/ Di=
24: acofti/ dra: vnam/ Trociscorū de Capparibus/ de Rha=
25: bar: ana dragm: vnam femis/ Aquae Cicoreae/ sachari dis=
26: soluti/ quant. suff. fiant Rotule. Albo R. Trociscorum
27: de abinthio/ dra: tres/ Sp̄rum diatrion Abb: dra:
28: duas/ Diacimini/ dra: vnam/ Sachari/ aqua absintij/
29: diffusae/ q̄nt. suff. fiant Rotule/ vel Morfelli. Zo=
30: łądkowi/ Sp̄rum. Electua: diagalangae/ diacalti/ ana
31: drag: vnam femis/ Pliris arcotici/ Aromatici/ gario=
32: philati/ ana drag: vnam/ cum sacharo/ aqua mentae dis=
33: soluto/ fiant Rotule. Albo R. Specierum/ Aromatici/
34: rofati/ gāb: dianifi/ diamoschi amari/ ana drag: vn:
35: femis/ Sachari/ aqua Bethonicae diffusae/ quant. suff.

fiant

strona: 39v

Cieplice.

- 1: fiant Rotule. Albo R. Specierum/ diatrion pipercon/ di=
2: acalamenti/ ana drag: duas/ granorum Cardamomi/
3: granorum Paradisi/ ana dra: vnam fem: Trocis: de gal=
4: lia moscata/ dra: vn: fem: Sachari/ aqua Melissa dis=
5: soluti/ q̄nt. suff. fiant Rotule. Niewiastam/ R. Sp̄r\$
6: Diamoschi dulcis/ dialace/ diacucurme/ ana drag: vnā/
7: Litontribontis sex: duos/ Trocisc\$/ de lacca/ dra: vn: fe.
8: Sachari/ aqua artemisiae disso. q̄nt. suff. fiant Rotule.
9: Albo R. Sp̄r\$. Diacal: Gale: drag: tres/ diamarg: calidi/
10: dra: vn: Troc\$/ de mir: dra: tres/ Sachari/ aqua Chamom=
11: millae odoratae diffolu: q̄nt. suff. fiant Rotule. Té rzeczy/

12: iefli téż miéřzác/ á ná kílka mieyc/ wzgląd miéc przydzie/
13: tak iako z infzémi Lékarřtwy/ wolno obniřć fye będzie/
14: gdyż témi Aromaticis Confectionibus/ przeřádźić niko=
15: go nie mozem/ owřzem w niedoftátku/ iednéy zá drugá
16: vřyc/ przygadza fye częřto/ gdyż wřyřtki potwiérdzaiá/
17: á po wielkiéy częřci/ máło nie téřz ingredientia máiá: o=
18: króm tego/ że iedne fá gorącé/ á drugié chłodnieyřzé/ ná
19: co/ iefliby gorączká bylá/ obeyřrzéc fye trzebá.
20: FRANCY/ iefli co cieplice pomoga/ wierzę/ że fye to da
21: wno powiedźić miáło/ Co ábym cię tu řłowy niebáwiác
22: odpráwił/ powiém/ że niewielé: Bo iáko to chorobá w
23: łobie iefł wielka/ á przypadki rozmáyté wewnętrzu má=
24: iáca/ ták iéy Cieplice/ zwięrchównym chorobám naw=
25: łafnieyřzé/ trudno pomoc máiá. Nié/ żećby iéy przypad=
26: ki niekthóré/ gdyż ich iefł dořyc/ téř z tąđ pomocy iákiéy
27: wźiác niémiáły/ ále fá má iéy řřtotá/ témi fye wypędzić
28: nieda. Ponieważ iefł chorobá przyřzutna/ która zřlobá w=
29: řřęchlinę iádowitá nieřie/ á Duchy zaráz/ y krew wřy=
30: řřkę záraza: od człónków przyrodzónych poczawřzy/ y
31: zaráz Wątróbę opánowawřzy/ wřyřtki przednieyřzé czę=
32: řci/ zápala y záraza: iáko głowę/ řerce/ płucá/ żoładek/
33: nérki/ řledźiónę/ ták/ iż wřyřtko práwie ciáło/ iádowi=
34: tym řmrodem ziąwřzy/ wnąętrzných bólów nie wyliczá=
35: iác/ po wierzchu/ wrzódy/ guzy/ krořty/ řiřziáie/ dźiury/

pryřzczelé/

strona: [40]

Cieplice.

39.

1: przyřzczelé/ řwięřzby/ z wielkim włómkiem zdrowia czy=
2: ni. Co gdy fye iuř bário rozkrzewi/ z głowy vřřawicz=
3: ných deřcenřów źródłá/ nietylko w móřgu/ wilgotnořć/

- 4: łzum/ głuchość/ zǎwracánié/ niepokóy: ále w inšzych czę=
5: ściách/ aż do kości/ y ich łzpiku/ iad łwoy rozmnaża: łtąd
6: żoładká niełtrǎwność/ do iedzenia niechęć/ vłtǎwiczné
7: plwánié/ wǎtroby rozgorzenié/ żył zǎtkánié/ wiǎtrów
8: rozbadánié/ krwié/ y od niéy nóg/ dłóni/ twarzy/ zápa=
9: lenié/ do plec/ do łtǎwów/ do kości/ do nérek/ do mieyśc
10: przyrodzonych fluxy/ á kto ie wyliczy? Oczym žem in=
11: łzé Księgi nǎpifał/ tǎm łye to widźieć da/ ále tu powiǎ=
12: dam/ že tǎkiém rzeczm Cieplice trudno pomoc máią:
13: lecz iž chorobę kǎždǎ wedle czǎłu á rozkrzewienia iéy łzǎ=
14: cuiem/ tóž we Frǎncy obaczmy/ iefli iefł łwiéža/ wczłó=
15: wieczé gorǎcym/ á niehǎmownym/ že w niem krew wre/
16: wǎtrobǎ gorǎiąc przypadki rozmnaża: ktemn že bǎrzo
17: głęboko łiedząc/ zwierzchownémi rzeczámi dobyć łye nie
18: da/ przepurgowǎłzy dobrze/ á krew onę kipiǎcǎ/ po=
19: miǎrkowǎłzy/ do mǎzǎnia iǎ albo do łǎły/ co łǎ dwo=
20: ie napewnieyłzé lékǎrłtwo obróćmy. A iefli iefł łkromniey
21: łzǎ/ že wnétrza/ nie tǎk bǎrzo zǎrǎziwłzy/ tylko nǎ łkorę łye
22: wydǎłǎ/ á w krołty/ albo włwiérzb/ nie zbytnie iǎdowi=
23: ty/ obróćilǎ/ Cieplícami iéy rǎtowǎć možem: włzǎkož nie
24: złtym vǎniém/ áby łłtność choroby tǎm tédy wyniść
25: miǎłǎ/ gdyž tǎk głęboko zǎłiǎdlǎ/ že iéy zwierzchówné
26: rzeczy (Mercuryłzowi zǎwždy exceptiǎ dawłzy) trudno
27: dołiǎć máią/ ále té przypadki/ co wylǎžły nǎ wiérzch/
28: zǎgrzeię/ rozpędzǎ/ wyłufzǎ. Pomogǎ tedy Niewiǎłtam
29: bǎrzo wilgotnym/ fluxowi owému łmrodliwému/ przez
30: pendent ćiekǎćému/ krołtam/ łiłzǎióm/ wrzodóm zǎłkór=
31: ném/ dełcenłóm/ boleniu człónków/ niełtrǎwnému żołǎ=
32: dkowi/ y inłzym przypadkóm/ ále tǎk iǎkoby łye minerǎł/
33: á iéy włǎfny iad/ włǎfnémi lékǎrłtwy piérwéy wypędził:

34: bo iefli my fkorę odwilżać ábo fufzyć będziemy/ á od wą=

35: troby przez żyły iádu będzie przyplýwálo/ drażnić choro=

M

bę/ á mor=

strona: [40]v

Cieplice.

- 1: bę/ á mordowác náture będziemy: Iednákke iżefmy ich
2: niemálo widzieli/ ktorym ná hániebną Fráncę Cieplice
3: pomagály/ nie będzieli infzycb lékarftw vzywác mogł/ á
4: Cieplicam vfáiac/ tám fye rátowác chce/ niechay prze=
5: purgowány dobrze/ wątrobę/ żołądek/ y mieyfca przed=
6: nieyfze po wierzchu opátrzy/ á rozumnie fye fprawuiąc/
7: pilno przypátruie/ ieflys choroby w Cieplicách vbywa/ ál=
8: bo nie/ iefly nie/ niech fye indziéy vda: á iefli pomoc
9: znich poczuie/ niech wiécéy niegrzéfzenia przed
10: fye poftánowienié wziáwłzy Pána Bo=
11: gá chwali/ á zá dobrodziéyftwá/ w
12: które záwždy nam ieft hoy=
13: ny/ przez przeflánku
14: dziękiue. [grafika](#)

strona: [41]

Reyeftr.

1: **Reyeftr dla rychley=**

2: **fzého náležienia rzeczy tych/ które fye**

3: **w tych Książkách zámykáią.**

4: A

5:

6: AEgiptiacę dies. Li: 30. wierz 22.

7: Ariftotelefowé Cieplice święte. Li: 6. w. 32.

8: Appetitu iáko wzbudzac. Li: 32. w. 34.

9: B.

- 10: Błoto Cieplicznė/ Opuchłym dobre. L.17. w. 33.
- 11: Bóg/ Swiát w dyŃputácię podał. Li. 5 w. 18
- 12: C.
- 13: Czas który Cieplicam nalepŃzy. L. 29. wi. 8.
- 14: Cieplice/ którym chorobam Ńluzą. L. 13. w. 16.
- 15: Cieplice/ chorobam głęboko we wnętrzu wkrzewińńm/
16: mało pomogą. Tąmże.
- 17:
- 18: Cieplice wŃyŃtkińm chorobam pomocnė. L. 25. w. 25.
- 19: Cieplice rątuią choroby Ńimnė á wilgotnė. L. 13. w. 25.
- 20: Cieplice doŃkńnålė lėkárŃtwo. L. 2 w. 10.
- 21: Cieplic Ńadnych niėmålŃ/ coby do zdrowia pomocnė nie
22: były. L. 10. w. 20.
- 23: Cieplice Ńftoty nieodmiennėy. L. 2. w. 10.
- 24: Cieplice ċieplė. L. 10. wi. 8.
- 25:
- 26: Cieplicznė wody grzeią y ŃulŃą. L. 13. w. 20.
- 27: Cieplice nietuczą. L. 24. wiė. 4.
- 28: Cieplice/ Gonorcheą lepiciy niŃ którė lėkárŃtwo lė=
29: czą. L. 15. w. 30.
- 30: Cieplice experientia zálėciłá. L. 11. w. 22.
- 31: Cieplice niėktńrym gorączkam dobrė. Li. 14. wi. 5.
- 32: Cieplicznėy wody niewárŃzą/ iedno grzeią. L. 21. w. 20.

M ij

Cieplic

strona: [41]v

ReyeŃtr.

- 1: Cieplic nieopisał doŃtátecznie Gálen. Li. 10. w. 6.
- 2: Ciceronowė páłace v Tárácėny. LiŃt. 3. w. 9.
- 3: Człowiek rzeczam w náturze po Bodze Pánė. L. 3. w. 4.
- 4: Complexiėy poznác ŃpoŃób. L. 33. w. 12.

- 5: D.
- 6: Defzcz z wilgotności ziemnych. Li. 6. w. 10.
- 7:
- 8: Defcenfów głowie/ gorąco przymnaża. Li. 16. w. 2.
- 9: Dychawiczném siárká lékárftwo. Li. 15. w. 5.
- 10: Dym Ciepliczny pułzczác per Embotum. L. 14. w. 19.
- 11: Diétá w Cieplicách iáka. L. 24. w. 34. y L. 28. w. 10.
- 12: Dołpác cudna Conditia. L. 27. w. 31.
- 13:
- 14: Drzenia źemie y západánia/ zwiátrów podźiemnych. L.
- 15: (6. w. 7.
- 16: Drzewá y fáłly pićia łpołób/ zćieplic łye wźiął. l. 19. w. 31.
- 17: Drzewo tuczy y ćiáło pośila. Li. 24. w. 1.
- 18: Ducije. L. 15. w. 26.
- 19: Dónay y Ren/ ziednéy góry. Liłt. 7. w. 9.
- 20:
- 21: F.
- 22: Fébrá iefliby w Cieplicách przyźlá. L. 31. wi. 6.
- 23: Fráncy máło pomocné Cieplice. L. 39. w. 13.
- 24: Fráncá w których człónkách śiedzi. L. 39. w. 25.
- 25: Fráncá ma fwé gradus. Liłt 40.
- 26: Frycácie przed Cieplicámi. L. 26. w. 12.
- 27:
- 28: G.
- 29: Godźin wielé w Cieplicách wyśiádác. L. 27. wi. 7.
- 30: Gonorrhéi śiedzenie Ciepliczné pomocné. L. 15. w. 30.
- 31: Gwáiaaku pićié/ z Cieplic pochop wźięło. L. 19. w. 31.
- 32: I.
- 33: Iáworowfkie ćieplice łzkápy párfzywé vkazály. l. 12. w. 3.
- 34: Iáko łye zrzáđzić do Cieplic. L. 24. w. 10.

35:

36: Ieżioro v Bělzá dziwné. Li. 9. wi. 25.

37: Ieżioro białé v Chełmna. Li. 9. w. 28.

38: Ieżioro iedno czwór różny pożytek przez rok dáie. l. 9. w. 9

39: Ieżio: iádowité w Tráciéy j w Lidi: ludzie zábia. l. 4. w 16

Ieśień

strona: [42]

Reyełtr.

1: Ieśień chorobam náłzkodliwíza. L. 29. w. 25.

2: K.

3: Kámięnię wodá w Lubowli. Li. 8. w. 27.

4: Kąpánié po obiednié/ nie thák iáko poráńkowé/ vżyte=

5: czné. L. 28. w. 20.

6: Kofzt Ciepliczny. L. 18. w. 24.

7:

8: Komety albo łyškána z žimnéy páry. Li. 6. wi. 5.

9: Koleryká iáko poznác. Li. 34. w. 13.

10: Kolerykowé Lekárłtwá. Li. 36. wi. 6.

11: Kołaczki dla pošileniá przednieyřzych częścí. L. 39. w. 6.

12: Koral ná dnie Morfkiém žielém/ wyciągnióny/ kámię=

13: niém. Liřt 8. wi. 4.

14:

15: Krępak ma Wody różné. Li. 8. w. 21.

16: Krew iefli trzebá puścíc. L. 24. w. 29.

17: Krés Cieplicam po S. Ianie. L. 29. w. 17.

18: Krwiřtemu máło po Cieplicách. L.33. w. 19.

19: Kryřterá z wody Cieplicznáy. L.26. w.23.

20: Król Fráncufki řam bóle léczy. L. 23. w. 17.

21:

22: Kšiężyc póki roścíe/ wody lepřzé. Li. 29. wi. 6.

- 23: Kule nieugálfzoné z Návty. Li. 6. wi. 8.
- 24: Kurczowi lékárftwá. L. 33. w. 11.
- 25: Któréy Fráncy Cieplice pomocné. Lift 40.
- 26: L.
- 27: Lékarftw/ którym porządkiem vzywác. Li. 24. wi. 5.
- 28:
- 29: Lugi w polách džíkích zarážliwé. Lift 2. wi. 1.
- 30: M.
- 31: Márágnon rzéká w Królestwie Peru. Li. 7. wi. 23.
- 32: Máćicy Cieplice barzo požyteczné. L. 15. w. 33.
- 33: Mázánié ábo fálía/ fráncy/ dwoie pewné lékárftwá. l. 40
- 34: Melánkoliká poftác. L. 34. w. 21.
- 35:
- 36: Melánkolikowé lékárftwá. L. 36. w. 25.
- 37: Myślíftwá w Cieplícách/ bylé w pogodę/ dozwolono.
- 38: (L. 28. w. 1.
- 39: Mdłóści w vzywáníu Cieplíc rátunek. L. 28. w. 13.

M iij

Muzyká.

strona: [42]v

Reyefttr.

- 1: Muzyká. L. 28. w. 30.
- 2: N.
- 3: Náph tá w wodźie gore. Li ft. 6. w. 4.
- 4:
- 5: Neápolitáńfkie Fumárolle. L. 14. w. 17.
- 6: Nérkam zápaloném lékárftwá. Li. 32. wi. 7.
- 7: Niepłodném Cieplice pomocné. Li. 15. wi. 7.
- 8: Niewiáftá plugáwa Cieplice nálázłá. L. 11. w. 30.
- 9: Nilus šrzód latá powódź czyni. Li. 7. wi. 21.
- 10: Noc tylko špáníu ma fłużyć. Li. 28. wi. 1.

11:

12: O.

13: Ochra ma strumién w łobie/ co ryby zabia. L. 4. wi. 23.

14: Ognie w ziemnych meátach wieczné. Li. 6. w.15.

15: Ocukrowaná wodę w wánnie pią. L. 29. wi. 1.

16: Ofły kołné zdrzewá/ kámięńmi fye łtawáią. L. 8. w. 16.

17: P.

18: Párácelłowé principiá. Li. 6. w. 22.

19:

20: Párłzywé owce Padewłkié Cieplice záléciły. L. 11 w. 24.

21: Piafek Morłki opuchłém pomocny. L. 18. wi. 9.

22: Pićia Cieplíc łposób. L. 19. wi. 9.

23: Piwo w Kámięńcu piełki rodzi. L. 23. wi. 4.

24: Phlegmátyká opifánié. L. 34. wi. 5.

25: Phlegmátykowi lékárłtwá. L. 34. wi. 9.

26: Początki rzeczy przyrodzónych. Liłt 5 wi. 6.

27:

28: Początek iedného/ zgubá drugiégo. Li. 5. wi. 14.

29: Portugália ma rzék 25000. Li. 7. wi. 15.

30: Powietrzé iednołtáyné w Egipcie. Li. 7. w. 21.

31: Pompeius Pedogry zbył w zbożu. L. 18. w. 13.

32: Polłkié Cieplice włzyłtki łiárczáné. L. 25. w. 23.

33: Poobiedné łpánié złé. L. 28. w. 14.

34:

35: Po łáźni wodą zimną/ obléwáią fye niéktórzy. l. 28. w. 5.

36: Pomiérłknienié/ ziemie drzenie/ ćieplićá łzkodzą. l. 3. w. 5.

37: Próba Cieplicznych wód. Liłt 11.

38: Prágniéniu lékárłtwá. L. 21. w. 20.

39: Proch głowam káłzłącym. L. 15. w. 25.

strona: [43]

Reyeftr.

- 1: Puteol/ y Cyclopum Infuły/ wiecznym ogniem goraią.
- 2: Liſt 6. wiérſz 3.
- 3: Purgowania ſpoſób. L. 24. w. 23.
- 4: R.
- 5: Rzeczy/ które po wiérzchu znać/ dyſputácii niepotrzebu=
6: ią. Li. 4. wi. 8.
- 7: Rzeczy przyrodzone zżywioł/ wtéſz ſye wracaią. l. 3. w. 10.
- 8:
- 9: Rzeki Polſkie. L. 7. w. 31.
- 10: Rzeki Włoſkie ex Apennino. L. 7. w. 13.
- 11: Rio de la plata/ Rzeká w Peru. Li. 7. w. 25.
- 12: Rózné zżywanié Cieplie. L. 12. w. 21.
- 13: Ropá ná okniſkách Drhobyckich. L. 17. w. 25.
- 14: Rok Przeſtępny. Li. 29. wi. 8.
- 15:
- 16: S.
- 17: Sádzawká przy Genewie ſkámieniē niezgodna. l. 9. w. 30
- 18: Sćifnąć głowę niezdrawo. Li. 27. w. 1.
- 19: Serce przechłodzić y poſilić. Li. 31. w. 18.
- 20: Sen/ prágniēniu Lékárſtwo. L. 31. w. 24.
- 21: Siedzēnia w Ciepliech tēlkiż wlaſnie czás iáko w Sál=
22: ſie/ álbo w Drzewie. L. 27. w. 21.
- 23:
- 24: Siárká ſwięta. Li. 6. w. 31.
- 25: Siárká/ ogniów podziemnych/ pábulum. Li. 6. wi. 28.
- 26: Siarczáné Wody co zá moc máiá. L. 25. w. 33.
- 27: Sobótká bábiech czárów kiermáſz. L. 29. w. 19.
- 28: Solné Ieżioro zá Dnieprem. Li. 9. w. 8.

- 29: Studnia v Tárrácény iádowita. Li. 4. w. 15.
- 30: Studnia ludzie podusiła. L. 25. w. 34.
- 31:
- 32: Surrēt ma rzeczkę/ co liście wniéy kámienieie. l. 8. w. 31.
- 33: Suppofitorium álbo czopek. L. 26. w. 20.
- 34: T.
- 35: Timaus wośmi sřrug sřony/ wdźięwią: sřodki. l. 8. w. 8.
- 36: Trzy kroć przez dzień/ iedná wodá wzléwa y vpada. (Li. 9.w. 20.
- 37:
- 38: W.
- 39: W Angliéy kije w Wodzie kámieniéią. L. 8. w. 31.

Wątrobie

strona: [43]v

Reyeftr.

- 1: Wątrobie goráiącý pomoc. L. 26. w. 11. y li. 31. w. 10.
- 2: Werátry albo Ciemierzycé zżywánia różny sřpósob.
- 3: (Li. 2. w. 33.
- 4: Wodá w Heilpogonie ludzióm pomocna/ á bydłu iá=
5: dowita. Li. 4. w.20.
- 6:
- 7: Wody Ciepliczné od zżywálnych różne. L. 10. w. 27.
- 8: Wody przez iákié meaty idą/ tych włáśność odnořzą.
- 9: L. 8. w. 14.
- 10: Wodá ná Spiřzu sřmrodliwa/ á zaráźliwa. L. 25. w. 31.
- 11: Wódy Ciepliczné nalepřzé o sřońcá wřchodzie. L. 26. w. 9.
- 12: Wiořná lékárřtwam nalepřřa. L. 19. w. 12.
- 13:
- 14: Wietrzeie Ciepliczna Wodá. L. 26. w. 21.
- 15: Wybaczyc sřwá náturę/ przednieyřzé lekárřt. L. 25. w. 10.
- 16: Wnętrzném chorobam/ Cieplice pić dáwác. L.12. w. 21.

- 17: Wieczérza y Obiad iáki. li. 24.
- 18: Woły v Brándule Cieplice vkażáły. L 11. w. 24.
- 19: Wolé álbo gárłá odwiefzoné Cieplice léczą. l. 23. w. 22.
- 20:
- 21: W Polách Tátárfkich rzéki wielkié. L. 7. w. 27.
- 22: W wánnie źle pełnić. L. 28. w. 28
- 23: Z.
- 24: Zylám zámuloném/ Cieplice máło pomogą. li. 24. w. 19.
- 25: Zywióły z których rzeczy zložoné. li. 3. w. 6.
- 26: Ziemiá iákoby Kloáka w náturze. li. 4. w. 30.
- 27: Zimie Cieplíc nieużywáią. Li. 22. w.
- 28: Zoładek ftráwny poznác. Li. 25. w. 1.
- 29: Zoładkowi lekárftwá. L. 32. w. 14.
- 30: Zrzódło w Arcádiéy ryby żywi/ ludźie tráci. li. 4. w. 18.
- 31: Zrzódle dwie pod Séną/ iedno gorą: drugie źim: l. 4. w. 30
- 32: Zrzódłá 3. w Cántábr: rázów 12. co dzień giną. l. 9. w. 32.
- 33: Zrzódło przy Gruźélnicy/ co od niego wóle. li. 23. w. 27.
- 34: Dokończenié.